

manda de vna cosa. E quando la fazen a muchos; quier sea fecha a todos ayuntadamente, o a cada uno por si (2), vale la manda, e deuenla partir todos entre si egualmente. E si por auentura, alguno dellos muriere en ante que el testador (3), o, biuiendo, renun-

in summ. colum 7. vers. item legari potest uni, et legari potest pluribus.

(2) Por si. Quid si aliqui sunt conjuncti, alii verò disjuncti? Dic, ut per Glos. et Bart. in l. *planè*, in princ. D. *de legat.* 1. in gloss. super verbo *potestate*; et intellige, ut per Paul. de Castr. in dicta l. *si pluribus*, colum. 1. quod ibi conjuncti fuerunt verbis tantum, ut quia testator dixerat aequis portionibus; licet non potest negari, quin sit dividare ad illum textum.

(3) En ante que el testador. Adde l. unic. §. *pro secundo*, C. *de caducis tollend.* et l. *si Titio et Mævio*, §. *Julianus*, D. *de legat.* 2. Et quid si tempore testamenti jam legatarius cum alio conjunctus erat mortuus? Vide in dict. l. unic. §. *in primo*, et ibi Gloss. in parte *ad illos*.

(4) Renunciassesse su parte. Adde §. *si eadem res*, *Institut. de legat.*

(5) Otra razon alguna. Vide per Gloss. in dict. §. *si eadem*, super verbo *defecerit*.

(6) Acrescerse y a. Ut in dict. §. *eadem*, et in dicta l. unic. §. *in primo*, et §. *pro secundo*; si tamen deficiat legatum, propter defectum legatarii, vel propter ejus delictum tale, quod legatum debeat fisco applicari, tunc non accrescit conjuncto, ut in l. *si Titio, et ei, qui capere non potest*, D. *de legat.* 2. Si verò legatum deficiat ratione rei legatae, tunc etiam non accrescit conjuncto, ut in l. *hujusmodi*, §. *si Titio*, D. *de legat.* 1. Si verò legatum deficiat attenta persona legatarii, vel mixta consideratione rei, et personae legatarii, vel ipsius legantis, tunc dic, ut in l. *plane*, §. *si duobus*, et §. *sequenti*, D. *de legat.* 1. et vide in ista materia singulariter per Bart. in dict. l. *hujusmodi*, §. *si Titio*, et l. *cum aliquibus ibi additis* per Joan. de Imol. et Alexand. et quia lex ista tractat de materia juris accrescendi inter collegatarios, adde latius in l. unic. §. *his ita diffinitis*, C. *de caducis tollend.* et in l. *re conjuncti*, ubi Bart. latissime, D. *de legat.* 3. Et aliqua ex multis, quae in ista materia cumulavi, hic annotare decrevi, nam, etsi conditio adiecta uni conjunctorum in ejus persona deficiat, non ex hoc minuitur, imò augetur jus alterius, l. *si tibi et ei qui*, D. *de legat.* 3. quae lex est satis notabilis. Nota etiam, quod in habitatione pluribus relicta habet locum jus accrescendi, vide l. *codicillis*, in princip. et ibi Bart. D. *de usufruct. legat.* Item habet locum inter duos correos, quibus est relicta liberatio, l. *si his*, et ibi Bart. D. *de liberat. legat.* Item etiam jus accrescendi habet locum in legitima, vide per Bald. in l. unic. §. *in primo*, colum. 3. C. *de caducis tollend.* et vide de hoc plenius per Alexand. in l. *planè*, §. *si duobus*, colum. 3. D. *de legat.* 1. Et utrum filio instituto in legitima, tantum accrescat totum residuum per jus accrescendi? Vide Bald. in l. unic. colum. 6. C. *quando non petent. partes*, habet etiam jus accrescendi locum in donationibus causa mortis, l. unic. §. *cum autem*, C. *de caducis tollend.* adde Bald. quem vide in l. unic. col. 13. C. *quando non petent. partes*. Adverte etiam, quod conjunctus per jus accrescendi praesertim venientibus ab intestato, in eo, quod non potest capere conjunctus ratione incapacitatis, vide per Bald. in l. *eam quam*, colum. fin. C. *de fideicom.* dixit etiam Bald. in l. unic. §. *in primo*, in princip. C. *de caducis tollend.* quod etiam inutilis conjunctio parit jus accrescendi. Quærer etiam Bald. in dict. l. unic. §. *ubi autem*, colum. penult. an si dispensatum sit cum patre, quod possit legare duobus filiis suis spuriis usque ad certam quantitatem, vel quidquid pater voluerit; nunquid inter eos habebit locum jus accrescendi? Et primo dicit videri, quod non, quia dispensatio, ut odiosa, est restringenda; sed contrarium videtur secundum eum, quia voluntas testatoris favorabilis est, et am-

ciasse su parte (4); o acaesciesse otra razon, alguna (5) por que non la ouiesse aquel a quien fuera mandada; estonce acrescerse y a (6) aquella parte a todos los otros, a quien fuese mandado, como sobredicho es. E tal manda se faria ayuntadamente en esta manera,

plificanda: demum dicit de hoc minimè dubitandum, si es sent legitimati.

Et potest induci ad questionem majorie, ut si ex privilegio Principis quis faciat majoratum in duos filios, vel nepotes spurios, quod in defectum unius alter habeat totum per jus accrescendi, quando majoria fieret per modum ultimae voluntatis: dixit tamen Bald. in l. *senium*, in fin. C. *qui testament. facer. poss.* quod relictum, quod capit vires ex dispensatione, non recipit jus accrescendi: vide etiam per Bald. in dict. §. *ubi autem*, an in caduco per sententiam habeat locum jus accrescendi. Dixit etiam Bald. in l. unic. colum. 4. C. *quando non petent. part.* quod etiam contra exclusum per prescriptionem habeat locum jus accrescendi: et in l. *illa*, 5. 6. et aliis columnis. Baldus latè tractat de ista materia juris accrescendi et ibi Bald. colum. 7. dixit quod jus accrescendi est ejusdem conditionis, et prærogativæ, et rationis, cuius est suum principale. Vide etiam ibi per eum in 13. colum. an jus accrescendi locum habeat in jurisdictione ordinaria, vel delegata, vel arbitria: et ibi per additionatorem, an habeat locum in salariis. Vide in *addition.* super parte *contractibus*, et etiam ibidem per Bald. an in vocibus habeat locum jus accrescendi: et jus accrescendi est eodem jure aliquid accrescere, nec est necessaria nova agnitus, Baldus de *duobus fratrib. à capitaneo invest.* vide l. 2. §. *si duo*, D. *de bonor. posses. secundum tabul.* et portio conjuncti non omnibus, sed conjuncto accrescit; disjuncti verò omnibus, l. *hæredes*, D. *de hæred. instit.*

Nunc verò adverte ad aliqua, in quibus cessat jus accrescendi: et primò cessat inter conjunctos conjunctione legali, in legatis textus notabilis in l. *et Proculo*, D. *de legat.* 2. quod limita; nisi legatum esset pro non scriptum, l. *verum*, §. *si servo communi*, D. *pro socio*, et sublimita per l. *filius*, §. *sequens quast.* D. *de leg. Cornel. de fals.* In hereditate verò inter conjunctos conjunctione etiam legali, locus est juri accrescendi, l. *servus communis ab extero*, D. *de acquirend. hæred.* et vide quod dicit Bald. in l. *hac edictali*, colum. fin. C. *de secundis nupt.* et vide per Bald. in l. 1. colum. 8. C. *quando non petent. partes*, et in dict. l. *hac edictali*, §. 1. col. 2. in usufructu etiam inter conjunctos conjunctione legali, locus est juri accrescendi, l. 1. §. 1. D. *de usufruct. acres.* Item jus accrescendi non habet locum post quæsitas portiones, nisi in usufructu, dict. l. 1. §. fin. vide Gloss. et Paul. de Cast. in l. *aquam*, D. *quemadmod. servitut. amittant.* et per Bart. in l. *codicillis*, D. *de usufruct. legat.* et in l. *hæredes mei*, §. *cum ita*, D. *ad Trebell.* Quid tamen, si aliquis petiat restitutionem, ut abstineat? Vide per Gloss. et Bart. in l. *sed cum patrono*, in princ. D. *de bonor. poss.* et limita, ut in l. *utrum*, ubi Gloss. D. *de assignand. libert.* Item in exhereditatione non habet jus accrescendi, Bald. in l. 1. C. *de liber. præterit.* et sic exhereditatus à quota non videtur exhereditatus à totò. Item, licet accrescat jus, non tamen accrescit possessio sine nova apprehensione, secundum Bald. in dict. l. unic. colum. 2. C. *quando non petent. partes*. et ibi de Carboniana, et aliis bonorum possessionibus. Item jus accrescendi non habet locum in portione, quæ non deficit ipso jure, sed ope exceptionis, Glossa cum textu, et ibi Bart. in l. *si duo patroni*, in princ. D. *de jurejur.* vide per Jason. in l. *si milii*, et *Titio*, colum. 3. D. *de verbis. oblig.* Item non habet locum jus accrescendi in acquisitorum resolutione, secundum Azon. in summ. C. *de assignand. libert.* nisi in duobus casibus, scilicet in assignatione libertorum, et in usufructu formalí, non autem in dominio directo, vel utili, adde Bald. in authent. *si quas ruinas*, colum. fin. ver. sic. 3. casu, C. *de summ. Trinit. et Fide Catholic.* et per

como si dixesse (7) el testador: Mando a fulano, e a fulana, tantos maraudes, o tal cosa, nombrandolos todos, vno a vno señaladamente, quantos fuessen aquellos a quien lo mandasse. E apartadamente (8) se faria la manda de vna cosa a muchos, como si dixesse: Mando a fulano tal mi viña; e despues desso dixesse en aquel mismo testamento, que mandaua aquella misma viña a otro, e despues a otro, nombrando cada vno dellos por si; ca estoce, todos la deuen partir entre si egualmente (9), como dicho es.

LEY XXXIV.

Como las mandas deuen ser dexadas en testamento, o en codicilo: e como pasa el señorio dellas a los herederos de a quien, las mandaren.

En acabado testamento puede ser fecha toda manda. Otrosi en otra manera de escrito que se faze ante cinco testigos, a que llaman en latin, Codicillum, segun diximos en el titulo de los Testamentos. E la manda que fuesse fecha en otra manera qualquier, si non en alguna destas dos sobredichas, non valdria (1); fuires ende, quando la fiziesse padre, o auuelo, a fijo, o a nieto, assi como diximos en el titulo de los Testamentos, en las leyes (2) que fablan en esta razon. E aun dezimos, que luego que el testador es muerto, pasa el señorio (3) de la cosa que es assi

Jason. In dict. l. si mihi et Titio, column. 5. Item, jus accrescendi non habet locum de possessione naturali ad civilem, Gloss. et ibi Bart. in l. sed et si nolit, D. de accrescend. posses. Item verba taxativa impediunt jus accrescendi, l. Lucius, §. que habebat, D. ad Trebell. vide Bart. in l. pater filium, column. penult. D. de inoffic. testam. Bald. in l. l. 14. column. C. de sacrosanct. eccles. et in l. unic. column. 7. C. quando non petent. partes; et vide Bald. in l. 1. column. 4. C. de secund. nupt. Item non habet locum in relichto alimentorum, l. dominus, D. de usufruct. Bald. in dict. l. l. 14. column. C. de sacrosanct. eccles. et in dict. l. dominus, quod nota ad filios spurius.

Quid autem de fructibus canonici vacantis, an accrescant alii canonici, vel ecclesiæ? Bald. dicit, quod ecclesiæ, in l. non plures, C. de sacrosanct. eccles. Item nota, quod testator in legatis potest tollere sua voluntate jus accrescendi, vide per Bart. in dict. l. re conjuncti, colum. 10. D. de legat. 3. et in dict. l. pater filium, column. penult. D. de inoffic. testam. in repet. et vide per Bald. in l. quotiens, D. de hæred. inst. et in l. fin. C. si quis omis. caus. testament.

En an juri accrescendi possit renuntiari, vide per Bald. in dict. l. unic. column. 9. C. quando non petent. partes. Item qui admittitur ad legatum de jure speciali, non habet jus accrescendi, l. mulieri, et Titio, D. de condit. et demonstrat. vide ibi per Bart. et Doctores. Non parvi pendas ista, sed gaude cum laboribus meis, et hæc summula sit tibi gemmula.

(7) *Como si dixesse.* Nota istud exemplum, et hic dicuntur conjuncti re et verbis, secundum Glos. in l. 1. §. fin. D. de usufruct. accres. et tenet Bart. in l. re conjuncti, D. de legat. 3. col. 6. vers. tertio loco principaliter quero; contrarium, imò quod isti sint conjuncti verbis, sed disjuncti re, quia testator à principio videtur divisisse inter eos, tenerunt Petrus et Cynus, in l. unica, §. ubi autem, C. de caducis tollend. quam opinionem dicit veriorem in puncto juris Alexand. in l. plane, §. si conjunctum, D. de legat. 1. col. 1. ista lex Partitarum, neque facit pro opinione Glossæ, et Bartoli, neque pro contraria; imò posset dici, quod faciat pro opinione Petri et Cyni, nam punit exemplum, quando Titio et Sejo lego decem; nam cùm tunc intelligatur de eisdem derem, ut in l. si quis testamento, in priuc. D. de legat. 1. ergo æquis partibus videntur vocati, et sic erunt conjuncti verbis, sed non re: sed die, quod imò et isto casu erunt re et verbis conjuncti, et facient sibi partes per concursum, sicut cùm fundus legatur.

(8) *Apartadamente, etc.* Isti sunt conjuncti re, sed disjuncti verbis, ut hic, et in dict. l. re conjuncti, D. de legat. 3. ubi Bart. col. 3. vers. primo de conjunctis re tantum, et si unus istorum acceptat legatum, alter verò nondum acceptat, neque repudiat; possit ille qui acceptavit ha-

bere totam rem legatam, et illam vendere? Vide per Bald. in l. unic. §. ubi autem, C. de caducis tollend. col. penult. vers. extra quero, qui dicit, quod quando legatum est purum, cùm ambo legatarii ipso jure sibi faciant partes per concursum, agnoscens non poterit petere totum legatum, sed faciet assignari terminum collegatario ad accepitandum, vel repudiandum, allegat l. cum pater, §. surdo, D. de legat. 2. et l. cum quidam ita, cum l. sequenti, eod. tit. si autem uni esset legatum pure, alteri sub conditione, tunc dies legati puri cedit statim in solidum, et ideo interim totum peti potest, quia cessat concursus; vide ibi per eum. Quid etiam in hæreditatibus, et an si pluribus promittatur aliiquid in genere, an cuilibet debeatur in solidum, vel concurrent? Vide per Bald. in quæstione notata in dict. l. unic. §. cum autem, C. de caducis tollend.

(9) *Equalmente.* Nam inter disjunctos verbis, conjunctos re, unus non præfertur alii. Quid autem de aliis conjunctis, vide per Bart. in dict. l. re conjuncti, vers. 6. principaliter.

LEX XXXIV.

Si legatum est purum, vel in diem certum, mortuo testatore dominium rei sic legatæ transit in legatarium, et transmittit eum ad hæredem suum post mortem testatoris, etsi ante aditam hæreditatem decebat legatarius. Si verò sit legatum conditionale, moriens legatarius ante conditionis existentiam non transmittit, imò remanet legatum apud hæredem testatoris; nisi legatarius habuerit conjunctum, vel substitutum, tunc impleta postea conditione admittitur substitutus, vel conjunctus. Hoc dicit.

(1) *Non valdria.* Limita, ut habetur in l. 25. tit. 11. 3. Partit. et in l. fin. C. de fideicom.

(2) *En las leyes.* Vide in l. 7. et 8.

(3) *El señorio.* Nota benè, nam decidit circa varietatem opinionum, quæ circa hoc erant de jure communi, ut tradit in l. si tibi homo, §. cum servus, D. de legat. 1. et in l. à Titio, D. de furt. nam ut dicebat Petrus, quem referunt Cynus, et Joan. de Imol. in l. hujusmodi, §. ordes, D. de legat. 1. quod ante agnitionem legati etiam post aditam hæreditatem verum dominium rei legatæ est penes hæredem, sed factum apud legatarium; post agnitionem verò est verum dominium penes legatarium, allegat l. si fundum sub conditione, §. si Titius, D. de legat. 1. et l. Titius, la 1. cum duabus sequent. D. de action. empti, communis tamen opinio est, quod verè ab adita hæreditate transit dominium in legatarium; factè verò à morte testatoris, et hoc si legatarius acceptat, nam si repudiat, nunquam videtur suisse suum, ut in dict. §. cum servus, et in l. serv. in filii, §. 1. D. eod. et hoc quando legatum est purum; et tenendo communem opinionem Alexand. in dict. §. cum servus, concludit, quod aut queritur quoad transmissionem legati, et regulariter legatum acquiritur à tempore mortis testatoris, l. unic. §. cum

mandada, a aquél a quien es fecha la manda. E maguer muera en ante que el heredero del testador entre la heredad, o en ante que el entre la possession de aquella cosa que le fue mandada; por todo esso, heredara aquella manda el su heredero (4), que ouiere derecho de heredar los otros sus bienes de aquel a quien fue fecha. E esto seria (5), si la manda fuese de tal manera, que fuese fecha puramente, o a tiempo cierto; mas si fuese fecha

so condicion, non seria assi. Ca muriendo aquél a quien fue fecha la manda, en ante que se cumpliesse la condicion (6), non valdría la manda, nin la podria demandar el heredero de aquél a quien fuese fecha; ante dezimos, que la deue auer el heredero del testador. Fueras ende, si aquél a quien fuese fecha la manda so condicion, ouiesse compañero, a que fuese mandada con el de so vno alguna cosa, o si ouiesse substituto en

igitur, et §. in novissimo, C. de caducis tollend. aut quæritur de acquisitione dominii, et ista est triplex: quædam dominii facti, et tale dominium adita hæreditate fingitur fuisse quæsitus à tempore mortis testatoris, et quod ita intelligatur dict. l. à Titio, et l. legatum, la 2. D. de legat. 2. cum similib, ex eo quia aditio hæreditatis sequuta post mortem testatoris, trahitur retrò et fugitur facta à tempore mortis, l. hæres quandoque, cum similib. D. de acquir. hæred. ante aditam verò hæreditatem nou est verum secundum Alexandrum, dicere, quod aliquod dominium sit acquisitum legatarii, quia hæreditate non adita legata non subsistunt, l. eam quam, cum aliis, C. de fidicom. Secunda acquisitio est dominii revocabiliter veri, et istud acquiritur post aditam hæreditatem ante agutionem legati, neque retro fingitur: et de hoc dominio loquitur l. seruo legato, in princ. D. de legat. 1. et l. cum pater, §. surdo, D. de legat. 2. ubi legatum acquiritur ignorantie. Tertia est acquisitio veri dominii irrevocabilis, quæ causatur agnitione legati, una cum aditione hæreditatis, ut in l. ei qui ita hæreditatem, et ibi notata, D. de condit. instit. l. proinde, D. si certum petat. Sed ut hic vides apertissime, lex ista Partitarum decidit, quod etiam ante aditam hæreditatem à morte testatoris dominium statim transit in legatario; et hodie stante lege Ordinamenti, lib. 5. tit. 2. l. 1. hoc est magis indubitum, cum per dictam legem legata debeat, et valeant etiam non adita hæreditate. Tene ergo menti istam legem; intellige tamen, ut dixi, quod sequuta repudiatione legati, fingitur nunquam fuisse acquisitum. Item intellige istam legem Partitarum, quod ante aditam hæreditatem dominium quod transit, dicatur directè factum, et non verum, prout etiam dicebat Glossa, et Bald. et Doctores in dict. §. cum sercus; quod patet, quia si verum dominium transferat, legatarius haberet fructus rei legatae habitos ante aditam hæreditatem, quos tamen non habet, ut infra eod. l. 37. igitur dominus non fuit verè, quia non facit tales fructus suos, juxta notata per Gloss. in l. unic. §. libertatibus, C. de caduc. tollend. ubi habetur, quod factum dominium tale non est sufficiens ad acquirendum. Vide tamen circa fructus sic ante aditam hæreditatem perceptos, quod dicam infra eod. in dict. l. 37.

Quid autem si legatum sit ad diem certum? Dic, quod ante diem non transit dominium. Gloss. in l. si ita sit scriptum, et ibi Bart. §. 1. D. de legat. 2. et per Paul. de Castr. in l. Papinianus, D. de servitut. l. Sempronius Attalus, D. de usufruct. legat. et nota, quod similiter transfertur dominium in sequentem in gradu, quando contra prohibitionem testatoris res alienatur, l. peto, §. fin. D. de legat. 2. Gloss. in l. fin. C. de reb. alien. non alienan. et vide glossam notabilem in authent. ut commutatio rerum ecclesiastic. col. 5. super verbo licentiam damus, et quod ibi dicit Bartolus, an propria auctoritate possit apprehendere possessionem, et vide per Alexand. in l. qui absenti, §. 1. column. fin. in vers. alias caudelas, D. de acquirend. posses. et de eo qui legat, vel vendit binas aedes una contignatione tectas, qualiter legatarii acquirant dominium tignorum, l. binas aedes, D. de servitut. urb. prædior. Si verò quis legat servitutem, tunc adita hæreditate queritur legatario etiam ignorantie, ut in l. si partem, §. fin. D. quemadmod. servitut. amittat. vide per Gloss. et Doctor. in l. unic. §. libertatibus, in gloss. fin. C. de caducis tollend. nam in servitute reali quoad transmissionem cedit à morte

testatoris, quod intellige, quando legatur uni vel pluribus, non habentibus concordare circa usum servitutis; secùs sì habeant concordare, ut in servitute itineris, tunc non acquiritur, antequam concordaverint, l. itinere, et ibi Paul. D. de servitut. rusticor. prædior. Item et hoc limita quando servitus fuit expressè legata, secùs si tacite hoc colligatur ex voluntate defuncti; quia tunc non transfertur dominium seu jus servitutis absque eo, quod de novo imponatur, l. testatrix, D. si servit. vendict. et ibi Paul. de Castro: sic et in tacito legato non transfertur dominium, l. sercum filii, §. fin. et ibi notata, D. de legat. 1. Item nota, quod in re legata hæres non habet titulum, sed illum propriè habet legatarius solus, nisi ipse repudiet legatum, secundum Bald. in l. 1. col. fin. C. de usur. et fruct. legator. ubi hoc intelligit post aditam hæreditatem, nam ante aditam neuter habet secundum eum titulum efficacem, vel si habet, est ad rem, non in re; quod fortè hodie de jure nostri regni non esset dicendum, imò dici debeat, quod cùm aditio hæreditatis non sit necessaria, etiam ante aditam hæreditatem habeat jus, et dominium in re legata.

Quid autem, si in proprietate res sit testatoris, sed ususfructus sit hæredis? Vide l. si fructuarium, et ibi Bart. D. de manumis. testam. quod transit dominium. Nota etiam, quod in legato quantitatibus dominium non transit recta via, vide per Bart. in l. si legatum, §. quod ita legatum, D. de admend. legat. Item si legatur ususfructus pecuniae, non transit incontinenti dominium pecuniae, l. 1. §. si decem, ubi vide Bart. D. ut legator. seu fideicommiss. nomin. caveat. Et quid in legato relicto servo legato? Vide l. cum legato, D. quando dies legati ced. et in dict. §. libertatibus.

(4) El su heredero. Adde l. unic. §. cum igitur, C. de caducis tollend. et extende, ut in l. fin. C. quando dies legat. ced. et limita, ut in cad. l. unic. in §. libertatibus, et in l. sequenti, et in l. 2. D. quando dies legat. ced. et de fideicommissio universali, vide Bart. in l. cum filio, ad fin. D. de legat. 1.

(5) Esto seria. Vide notabiliter in ista materia per Angel. Aretin. in §. si peculium, Institut. de legat.

(6) Ante que se cumpliesse la condicion. An autem aliquo casu jus legati vel fideicommissi conditionalis transmittatur? Gloss. in l. si is cui, D. de action. et obligat. dixit, quod sic, scilicet per filios; illa tamen glossa, ut Bart. ibi dicit, communiter reprehenditur; et etiam dicit hoc Bartolus post Glossam ibi in l. unic. C. de his qui ante apertas tabul. Bald. in l. si in personam, C. de fideicommiss. Item ex conjecturata voluntate testatoris, fideicommissum, vel legatum conditionale ad hæredem transmittitur, ut notat Bald. in dict. l. 1. col. fin. vers. quero de tali questione, C. de his qui ante apert. tabul. quia in ultimis voluntatibus sufficit voluntas testatoris, etiam tacita, quæ ex conjecturis intelligatur, l. licet Imperator, D. de legat. 1. et D. de legat. 2. l. cum proponeretur, et quia sicut testator potest disponere, quod illud, quod est transmissible, non transmittatur, l. in conditionibus primum locum, §. haec scriptura, D. de condit. et demonstrat. ubi Imola; ita, etiam potest è contra facere, ut illud quod non transiit, in hæredem transmittatur, Bald. in l. si pater, quest. 4. C. de institut. et subst. et in l. 1. in princ. C. ut action. ab hæredib. et cont. hæred. et quod istæ conjecturæ colligi debeat ex ipso testamento, tradit Socin. in l. hæredes. mei,

en ella. Ca en qualquier destas dos cosas, aura la manda el compañero, o el substituto (7) del finado, e non el heredero del testador, si despues se cumpliesse la condicion (8) que fuese puesta en la manda.

LEY XXXV.

Como non vale la manda que faze el testador a algun ome, cuydando que era biuo, e fuese muerto.

Cuydando el testador que era biuo algun ome, a quien el fiziese manda, si estonc fuese muerto (1), non le valdria, ni la podria demandar el heredero del. Esso mismo seria, si fuese biuo quando fiziese la manda, e se muriesse despues (2) naturalmente,

§. *cum ita*, col. 5. D. *ad Trebell.* et his adde, quæ dico in-
frà ead. l. in gloss. fin.

(7) *El compañero, o el substituto.* Concordat cum l. unic. §. sin autem aliquid sub conditione, C. de caduc. tollend.

(8) *Se cumpliesse la condicion.* An autem jus implendi conditionem transeat in hæredes? Vide per Bartolum in l. cui fundus, D. de conditionib. et demonstrat. ubi vult, quod si legatarius antequam decederet, obtulit hæredi implementum conditionis, si hæres fuit in mora recipiendi, cum isto casu conditio habeatur pro purificata et impleta, ut sic legatum sit purificatum, l. jure civili, D. de conditionib. et demonstrat. tunc transmittatur tale jus implendi conditionem, ut in dict. l. cum fundus; tamen licet ita sit secundum Paul. de Cast. post Petrum et alios ibi, intelligitur ita tamen, quod heredes legatarii non admittantur ad petendum, nisi conditionem impleant, quia quoad hoc non habetur pro impleta, ut est casus singularis, secundum Paul. in dict. l. cui fundus: necesse ergo habebit legatarius si voluerit rem sibi legatam per fideicommissum, solvere quod testator jussit causa conditionis implenda, per textum multum notabilem in dict. l. cui fundus. Idem etiam voluit Paul. de Castr. in l. si hæres, D. ad leg. Falcid. ubi dicit, quod etiam si hæres recusat recipere, quod sibi offertur gratia conditionis implenda, si postea eum penitet, et vult recipere, quod audietur allegat dictam l. cui fundus, secundum intellectum Petri, resertque idem tenere Jacob. de Aren. Bald. tamen in l. si plures, C. de condit. inser. column. fin. vers. sed statim queritur, tenet contrarium, dicens, quod cum semel facta impleverit conditionem, non cogitur ulterius offerre, si ille cui fuit oblatum, non habuit causam non recipiendi, secus si habuit, puta, quia ignorabat factum, et ita intelligit dictam l. cui fundus; sed est divinare ad illam legem, ideo tene intellectum Petri, cum quo etiam tenet Bart. et Joan. de Inol. in dict. l. cui fundus, et etiam videtur tenere idem Bald. in l. 1. column. 2. C. ut action. ab hæred. et contra hæred. ibi: intelligitur et tertio modo, ubi approbat dictum intellectum Petri. Et quid si sit conditio, quæ à jure inest, veluti si dicat testator: *Iego tibi decem sub hac conditione, si Cajus milii hæres erit;* an si decesseris antequam hæres adiicerit, transmittas? Bald. dicit, quod non, in dict. l. unic. in princ. column. 2. ad fin. C. de caduc. tollend. ex eo, quia eo animo fuit testator, ut saceret conditionem, allegat l. in conditionibus primum locum, §. l. vers. nisi, quem versiculum dicit, non esse alibi, D. de condition. et demonstrat. de cuius dicti veritate, vide ibi per Alexand. in addition. de conditione vero omnino extitara, vide l. hujusmodi, D. quando dies legati ced. et si legatum purum sub conditione transfundatur in aliud, vide l. si penum. D. eod. tit. et ibi Bart. Et quid si conditio sit extrinseca, quæ non venit ex testamento? Vide l. cum illud, eod. tit. in §. fin. Et quid si legatum fuit purum, sed declaratio eius alicui fuit commissa per testatorem? Vide l. 1. D. de Legat. 2.

LEY XXXV.

Quod relictum est jam defuncto, vel ei, qui in vita dedit testatoris, seu perpetuo exulat, non transmittitur ad legatarii hæredem. Item legatum libertatis servo testatoris

relictæ, vel alterius rei ei legatæ, cedit demum ab addita hæreditate, idem si servus testatoris, vel usufructus, aut habitatio alicui legetur. Hoc dicit.

(1) *Estonc fuese muerto.* Istud dicitur pro non scriptum, et concordat ista lex cum l. unic. §. in primo, C. de caduc. tollend. Et quid si legatum pro non scriptum sit ad pias causas, vide per Bart. in l. alio, column. 1. D. de aliment. et cibar. legat. et vide ibi Alexand. in additione: et legatum pro non scriptum remanet apud hæredem, vel conjunctum, vel substitutum, sine onere, ut in dict. §. in primo, exceptis easibus, de quibus ibi in gloss. fin. et casum ultimum illius glossæ: dicit ibi Angelus singulariter notandum, per quem insert, quod legata pro non scripta transeunt ad substitutum, vel conjunctum cum onere relictorum ad pias causas, quod dicit menti tenendum; et pro hoc facere optimè, l. cum vero, §. si pro non scripto, D. de fideicommissar. libert. quam legem Glossa ibi allegavit pro primo casu, et idem tenet Paul. de Castr. in dict. §. in primo, allegans etiam Bartolum in dict. l. alio, ut supra retuli post Glossam ibi; et vide, quæ notat Bart. in l. pater filium, §. Tusculanus, D. de legat. 3. Quid autem, si onus pariter sit injunctum in personam conjuncti, cui remanet pars illius, quæ habetur pro non scripto? Vide textum notabilem in l. civitatibus, §. Lucius, D. de legat. l. nam si pariter sunt conjuncti in onere, conjunctus tenetibus ad totum onus, secundum Alberic. Bald. et Paul. in dict. §. in primo, licet Dinus ibi relatus ab Alberic. voluerit contrarium. Et quod legatum pro non scriptum remanet apud hæredem, vel conjunctum, seu substitutum sine onere, intellige, quando est pro non scriptum propter defectum substantia personæ, cui fuit relictum, ut in casu dicti §. in primo; secus autem, si legatum deficiat ex alia causa, ut quia sibi adscripsit in testamento, vel quia prima voluntas fuit captatoria, nam his casibus remanet legatum cum onere, ut est casus in l. fin. et ibi Bart. D. de his, quæ pro non scripto habent. et eod. tit. l. f. in fin. ubi et etiam dicit notabile verbum, quod si testator legavit uni coram duobus testibus centum, et gravavit eam de restituendo ecclesia, vel pauperibus; cum tale legatum in personam ejus, cui legatur, sit pro non scriptum propter defectum solemnitatis numeri testium, tamen remanet apud hæredem cum onere suo; et ad hoc dicit esse casum in illa lege, et ex hoc dari optimam limitationem ad dictum §. in primo: et ad istud dictum Bartoli adde consil. 78. 1. part. inter consilia Socin. incipit, in eamdem sententiam, column. 2.

(2) *Muriesse despues.* Istud dicitur quasi caducum, ut in §. pro secundo, dict. l. unic. C. de caduc. tollend. et differt à pro non scripto, quia remanet apud hæredem, seu gravatum substitutum, vel conjunctum cum onere, ut ibi habetur, et in l. si ab eo, D. de usufruct. legat. et debet impleri onus in diem injunctum à testatore, l. uxori usufructus, D. de usufruct. legat. adde, quod legatum translatum in alium, intelligitur cum onere suo, l. Cajo, in princ. D. de aliment. et cibar. legat. et l. Legatum, la 2. et l. alumnæ, in princ. ubi vide Bart. D. de adimendo. legat. et si adimatur, vide per Bart. in l. si adimendo, ubi bonus textus, D. eod. et eod. tit. l. penult. §. 1. ubi vide Bart. Quid autem, si testator legavit Berta pauperi centum, si nuperit Tito, et moriatur dicta Berta, antequam nubat; an revertantur

LEY XXXVI.

Como aquell a quien es otorgada alguna manda, la puede dexar, o non, si la non quisiere.

o fuese desterrado para siempre (3), en ante que el testador muriese. E maguer de suso diximos que luego que muriese el testador, passa el señorio de la cosa aquell a quien es mandada, si es fecha sin condicion; casos y a (4), en que conuiene en todas guisas, que el heredero entre la heredad primamente, ante que aquell a quien es fecha la manda, gane el señorio della. El primero dellos seria, como si el testador ouiesse algun sieruo, a quien otorgasse en su testamento, que fuese libre. Ca este atal, maguer muera el testador, non puede ganar la libertad; a menos del heredero entrar la herencia, o otorgarsse por heredero. E el segundo caso seria, si a tal sieruo, como sobredicho es, mandasse el testador alguna cosa en aquel mismo testamento en que le asorrasse; ca non puede auer la manda, a menos del heredero entrar la heredad. El tercero caso seria, como si el testador mandasse su sieruo a algun ome; ca non passa el señorio aquell a quien le mando, a menos del heredero entrar la heredad. El quarto caso seria, como si mandasse el testador a alguno el usufructo (5) de alguna heredad, o la morada (6) de alguna casa; ca non ganaria el señorio de tal manda, aquell a quien fuese fecha, a menos del heredero entrar primamente la heredad del fazedor del testamento.

dicta centum sine aliquo onere ad hæredem, vel an teneatur erogare in similem causam? Vide per Bald. novell. in tract. de dote, fol. 26, column. 1. in 71. privileg. qui videtur concludere, quòd si legatum fuit ob piam causam, hæres teneatur erogare in similem causam: vide ibi per eum, nam loquitur latè.

(3) *Desterrado para siempre.* De deportato, vel damnato in metallum intellige, qui non sunt capaces extra causam alimentorum, l. si in metallum, D. de his, quæ pro non script. habent. l. 1. C. de hæredib. instituend. l. si mandavero, §. is eius, D. mandati; non de relegato, etiamsi perpetuo relegetur, nam et hic non est incapax, neque perdit civitatem, ut in l. relegatorum, D. de interdict. et relegat. §. relegati, Institut. quib. mod. jus patr. potest solvit. l. 3. tit. 18. 4. Partit. et quòd intelligatur ista lex de deportato, patet in l. 2. dict. tit. 18. 4 Partit. ibi: la otra manera es quando destierran. Adverte etiam, quia Bart. idem vult in eo, qui esset damnatus ad mortem, vel ad perpetuam carcerem in dict. l. si in metallum, neque hoc erit revocatum ex dispositione legis Tauri 4. in Ordinam. Tauri, prout dixi in l. 15. tit. 1. suprà ead. Partit.

(4) *Casos y a.* Concordat cum dict. l. unic. §. libertatis, C. de caduc. tollend. et l. 2. D. quando dies legati ced. et rationem diversitatis ponit Alberic. in dict. §. in novissimo.

(5) *El usufructo.* Quid, si alternativè legatus est alicui fundus, vel usufructus, et ante aditionem hæreditatis decebat legatarius; an transmittat legatum ad hæredem? Angel. in dict. l. unic. §. in novissimo, tenet quòd sic, quia non est legatum conditionale; cessabit tamen potentia optandi usufructum, qui non transmittitur, facit l. illud, D. de option. legat. et l. cum illud, D. quando dies legati ced.

(6) *O la morada.* Vide in dict. l. 2. D. quando dies legati ced.

LEX XXXVI.

Non potest legatarius partem legali accipere, et partem Tom. III.

En escogencia (1) es de aquell a quien es fecha la manda, de la tomar toda, o de la dexar (2), si quisiere; e non podria tomar parte della, e dexar la otra (3), maguer quisiesse. E esto ha lugar, quando alguna cosa es mandada señaladamente a uno, o muchas que se comprehendieren so un nome. E esto seria como si dixesse el testador, que mandaua una cabanía de ovejas con todas las cosas que le pertenezcan. Ca, como quier que en tal manda como esta, o en otra semejante (4) della, y a muchas cosas, con todo esso por una manda es contada; e por ende conuiene, que todas las tome, o todas los dese. Mas si aquell que aya de auer la manda de una cosa muriese, e deixasse muchos herederos, estonc bien podria cada uno dellos (5) tomar su parte, maguer el otro, o los otros, non quisiesen recibir la suya; quier fuese la manda de una cosa, o de muchas. E si la manda fuese de muchas cosas señaladas, e la fiziese a uno, bien podria estonc tomar dellas, la que quisiese, e dexar las otras; fueras ende, quando el testador

repudiare; sive sit certæ rei, sive universitalis; eo autem mortuo, die legati cedente, potest quilibet ejus hæredum partem suam capere; etiamsi alius non recipiat; pluribus autem rebus ei legatis, potest unam recipere, et aliam omittere, nisi una cum onere, alia sine, legetur sibi, nam si legantur centum, et servus, ut manumittatur, si velit centum omisso altero, nihil habebit, et servus erit statim liber. Hoc dicit.

(1) *En escogencia.* Prosequitur dicta Azon. C. eod. in summa, column. penult. vers. est enim in legatarii potestate, et concordat cum l. legatarius, D. de legat. 1. et tum l. 2. 4. 5. et 6. D. de legat. 2.

(2) *De la dexar.* Et si repudiatur, perinde habetur, ac si nihil ei relictum esset, dict. l. legatarius, §. si legatum, et l. servum filii, §. si quis, et l. si tibi homo, §. cum servus, D. de legat. 1. et dixi suprà eod. l. 34.

(3) *Otra.* Ut in dict. l. legatarius, et l. neminem, et limita, nisi legata esset res, vel pars ejus, l. Lucio, D. de legat. 2. Paul. in dict. l. neminem. Quid autem, si res legatur à pluribus hæredibus, an poterit acceptari quoad unum, et quoad alium repudiari? Paul. in dict. l. neminem, vult, quòd sic, quia censetur legatum quodammodo divisam, nisi factum esset sub conditione dandi aliud hæredibus, quo casu dando partem uni, non consequeretur partem alterius, l. qui duobus, D. de condition. et demonst. Et nota, quòd per agnitionem partis rei legate, videtur facta agnitus totius, l. si cui res, D. de legat. 2.

(4) *Semejante.* Ut suppelletem, vel aurum, vel argentum, aut perulum, instrumentum, aut vestem, l. greges, D. de legat. 2. Azo. ubi suprà.

(5) *Dellos.* Et portio repudiata non accrescit acceptantibus, quia isti censentur conjuncti conjunctione legali, secundum Bart. in l. re conjuncti, in vers. 5. principaliter, D. de legat. 3. Paul. Bald. et Alex. in dict. l. legatarius, D. de legat. 1. ubi ex hoc Baldus sumit argumentum ad questio nem, quòd si sunt duo hæredes unus emphyteutæ, propter delictum vel repudiacionem unius, sua portio non accrescit

mandasse a alguno dos cosas; la vna, con agraciamento (6), e la otra sin el. Ca, si aquel a quien tales mandas son fechas, quisiesse tomar aquella cosa de que se puede aprovechar luego, e dexar la otra, non lo podria fazer; ante dezimos, que las dueas amas tomar, o dexar. E esto seria, como si dixesse, que le mandaua cincuenta maraudis, e vn sieruo, rogandole que lo asorrasse; ca, si este atal quisiesse tomar los maraudis, e non quisiesse asorras el sieruo, estonce non duea auer la vna manda, nin la otra; como quier que el sieruo por derecho, en tal caso como este, es luego libre (7), tambien como si el otro lo ouiesse asorraso.

LEY XXXVII.

Como el heredero dueu entregar la cosa a aquel a quien es mandada.

Entregar dueu el heredero a aquel a quien

alteri coheredi, sed reddit ad dominum; quod est notabile, et sequitur ibi Alexand. et Jas.

(6) *Agraciamento.* Adde dict. l. neminem, D. de legat. 1. et ibi Bartolus inducit ad quæstionem de executore constituto à testatore, cui aliquid fuit legatum, quod tenetur satisdare, etsi velit repudiare legatum: vide ibi per eum.

(7) *Libre.* Adde l. si legatario, D. de fideicommis. libert. et l. si ea lege, et l. si is qui, C. si emancip. ita fuerit alienat. ut manum. sed cur hic disponitur, statim fieri liberum servum, cum fideicommissaria libertas non competit ipso jure, sed sit ab hærede vel legatario præstanda, ut in l. si te, C. de fideicommissar. libert. dic hoc esse, quia fuit in mora cum dicit, e non quisiere asorras el sieruo. Unde tunc habere debet libertatem, velut si directo ei à testatore esset relicita, l. ancillam, C. de fideicommiss. libertat.

LEX XXXVIII.

Illud, quod rei legatæ ædificatione, plantatione, seu alluvione accedit, legatario debetur: et si res erat testatoris, debentur etiam fructus ab adita hæreditate; si autem res aliena, debentur fructus, et à die, qua requisitus fuerit hæres per legatarium, et eam noluit comparare, tenetur ad rem, et fructus, vel estimationem. Hoc dicit.

(1) *Con todo lo al, que le pertenescieresse.* Concordat cum l. si ex toto, in princip. et cum l. quod in rerum, §. si quis, et l. seruum filii, §. si area, D. de legat. 1. et add. l. si tibi homo, §. cum seruis, D. eod. et facit in argumentum, quod si possessor oppidi alicujus, quod habet ut bona majoriae, acquirat tali oppido mercatum francum ex privilegio Regis, quod similiter et tale mercatum cedet oppido, vel castro. Si tamen postea pronuntiaretur tale oppidum non esse majoriae, vel alii adjudicaretur ut bona libera; an qui acquisivit tale privilegium, possit petere premium valoris privilegii, vide textum in cap. 1. §. si vassalus, hic finit. lex. Facit etiam ista lex, quod si quis addidit majoriae antiqua aliqua bona, nihil ultra addens de prohibitionibus et vinculis, quod intelligatur sub eisdem vinculis, et prohibitionibus, facit bonus textus in cap. quia cognovimus, 12. quæst. 2. et textus, et ibi Joan. de Plat. in l. 3. C. de agricult. et censit. lib. 11. Quid autem, si testator legavit rem alienam, in qua post testamentum factum fuit incrementum? Vide l. si chorus, §. area, D. de legat. 3. per Alexand. et Socin. in dict. l. si ex toto, in princ. et limita, ut per Glos. in l. si ex toto, §. fin. D. eod. scilicet si tes-

sue fecha la manda, de la cosa que el testador le mando, con todo lo al, que le pertenescieresse (1) aquella cosa mandada. E esto seria, como si le mandasse vn solar, e despues que gelo ouiesse mandado, fiziesse el testador (2) casa, o otro edificio en el. Ca estonce, aquel a quien fue fecha tal manda, dueu auer tambien la casa, como el solar. E esso mismo dezimos que seria, si le fiziesse manda de vn campo, e despues se le acreciesse alguna cosa, por auenidas de rios que le corriessen de cerca; o se ayuntassen (3) a el otras coas, assi como arboles; o fuesse y puesta viña despues. Otrosi dezimos, que dueu auer aquel a quien es fecha la manda, los frutos (4) de aquella cosa que le fuese mandada, si era de aquel que la mando, desde el dia que el heredero entre la heredad, por palabra, o por hecho. Mas si la cosa mandada fuese agena, deuela comprar el heredero, e darla a aquel a quien el testador la mando dar. E si por auentura, non la quisiesse comprar, e aquel que la ouies-

tator, qui partem habebat in fundo, legat fundum suum, et postea partem alterius redemit, quia tunc pars redempta non veniet in legato: si verò non dixit, quod legabat fundum suum sed quod legabat fundum simpliciter, tunc secundum Bartolum post Jacob. de Aren. est idem, ac si diceret suum: Baldus verò et alii relati per Alexand. dicunt contrarium. Socinus verò distinguit, an portio fundi, quæ erat aliena, erat pro indiviso, et procedat opinio Bartoli; si verò pro diviso, tunc si fuit adjecta alteri portioni, includitur, per l. cum fundus, in fin. D. de legat. 2. et dict. l. si ex toto; secùs si à testatore separatim esset possessa, quia tunc videtur potius accedere personæ, quæ rei. Quid autem, si totus fundus erat testatoris, et dixit, lego fundum meum, an tunc portio postea empta cedat legato? Vide Bald. in dict. l. si ex toto, §. fin. et ibi per Alex. et Socin. ubi etiam vide quid si simpliciter legaret fundum. Sed quid è contra, an legando quis rem, propter quam est obligatus ad aliquod onus personale, an transeat tale onus in legatarium? Distingue, ut per Bart. in l. quaro, D. de usufruct. legat. post Gloss. in l. penult. §. fin. D. de legat. 3. nam si est onus, ad quod quis tenetur habita re respectu fructuum, et tunc tale onus transit in legatarium, ut in dict. l. quaro. Si vero est aliud onus, ad quod fuit obligatus pro habenda ipsa re legata, et tunc non transit tale onus in legatarium, ut in dict. l. penult. §. 3. fin. et add. pulchrum textum in l. qui quatuor, §. qui hortos, D. de legat. 3. ubi si conductor legat fructus rei conductæ, non videtur legare cum onere solvendi pensionem, sed pensio est solvenda ab hærede testatoris; quem casum singulariter nota. Et quid etiam, si legata res minuatur, an diminuatur onus injunctum? Vide textum cum glossa, et ibi Bart. in l. Plautius, D. de condition. et demonstrat.

(2) *Fiziesse el testador casa.* Adde dict. l. seruum filii, §. si area, D. de legat. 1. ubi etiam vide, quid si legavit domum, quæ destructa est, an area veniat in legato. Et quid si postea in tali area per testatorem, vel hæredem edificetur? Vide ibi per Doctores.

(3) *O se ayuntassen.* Doctores in dict. l. si ex toto, in princ. trahunt in argumentum ad terram noviter additam regno, quod debeat regi consuetudinibus regni: et dixi supra.

(4) *Los frutos.* Et infra ibi: entre la heredad; habes ergo hic, quod fructus rei legatæ debentur legatario à die aditæ hæreditatis, et non à morte testatoris, prout dicebat Gloss. in l. quod seruos, D. de legat. 2. et idem tenerunt Jacob. de Aren. Bart. et Angel. in l. seruo legato, in princ.

se a auer, le dixesse que la comprasse; estonze dezimos, que si la cosa fuese atal, que del tiempo que la pido en adelante, pudiese llevar fruto, tenudo es el heredero de darle aquella cosa, con los frutos que despues saliesen della (5), o la estimacion de todo.

D. *de legat.* 1. Bart. etiam in l. *in fideicommissaria*, D. *ad Trebell.* quam opinionem Alexander dicit esse multum sustentabilem, attento, quod dominium censetur legatarii à tempore mortis: addit etiam Alberic. in l. *huius scripturæ*, in princ. per illum textum, D. *ad leg. Aquil.* In contrarium tamen est communis opinio, quam tenuit Gloss. in l. *Herennius*, et in l. *equis*, D. *de usur.* et in l. *fin.* C. *de usur. rei judic.* et ista opinio approbatur hic per istam legem: et limita quinque modis, ut per Alexand. in dict. §. *cum seruos*, scilicet, in fructibus seminatis à testatore, quia illi semper debentur legatario, etsi hæres non sit in mora, et habeat bonam fidem, ut declarat Alberic. post Oldrald. in l. *fin.* C. *de usur. et fructib. legat.* et nisi res esset tradita per testatorem, vel sibi esset data licentia eam apprehendendi; et præterquam in commodo usuruarum debitarum occasione sortis, ut tradit ibi Paul. de Castr. inducens ad legatum pecuniarum, quas testator habebat super monte Florentino, per l. *nomen debitoris*, in princ. D. *de legat.* 3. et etiam nisi testator dixerit, quod legat rem cum commodis suis, Gloss. in l. *Lucius*, l. 1. D. *de legat.* 2. et ibi Bart. item nisi hæres fecisset moram in adeunda hæreditate, secundum Bald. in l. 1. C. *de usur. et fructib. legat.* et quando fructus essent bona fide percepti, qui ante moram pertinent ad hæredem, licet adierit hæreditatem, secundum Gloss. in dict. l. 1. C. *de usur. et fructib. legat.* et tenet Doctor. commuuerter. Si tamen sunt extantes, teneant eos restituere, vel si sunt consumpti, quatenus factus est locupletior; reliquos lucratur propter bonam fidem, l. *quæsitum*, D. *de acquirend. rer. domin.* et tradit Paul. de Castr. in dic. §. *cum seruos*. Sed an hodie de jure regni, per l. 1. tit. 2. lib. 5. *Ordin. Regal.* qua disponitur, valere legata et deberi etiam non adita hæreditate, fructus pertinebunt ad legatarium à morte testatoris? Et videbatur, quod non; imo à die hæreditatis aditæ, ut in ista lege Partitarum habetur; illa enim lex solùm videtur disponere in casu, quo non aedatur hæreditas ex testamento, non tamen negat, quin saltim à venientibus ab intestato debeat hæreditas adiri, argumento l. 2. D. *de fideicommissar. libert.* et notat Gloss. in l. *qui filio*, §. 1, quam ibi approbat Bart. Imol. et alii, D. *de hæred. instituend.* Jason. in l. *eam quam in 3. notab. column.* 7. C. *de fideicommiss.* et hoc etiam videatur argui ex verbis dictæ l. *Ordinam.* cùm dicit, *estone herede aquel, que segun derecho, o costumbre de la tierra deua heredar;* et satis operabitur illa lex regni, quod videatur gravare venientes ab intestato, et legata ab eis videantur repetita, licet testator non dixerit; ad quod alias de jure non fuerant obligati, ut tradit Imol. in dict. l. *qui filio*, §. 1. et cùm illa lex clare non exprimat, quod legata debeantur, et si hæreditas non aedatur à venientibus ab intestato, non debemus dicere, quod ex ea leges juris communis, et etiam Partitarum in hoc corrigitur. Præterea, si illa lex aliter intelligeretur, induceretur absurditas, et maximum damnum hæreditati; nam non existente hærede, qui adivisset, propter legata pecuniaria licet parva, res hæreditatis etiam prætiosæ venderentur, et iniquo pretio; unde neque de mente testatoris, neque legis debemus præsumere, quod tale damnum, vel simile, inferre velint hæreditati: facit ad hoc, quod notat Bart. in l. *alio*, vers. *quæro, an hæres sit requirendus*, D. *de aliment. et cibar. legat.* In contrarium tamen faciant verba generalia illius legis, ubi nihil dicitur de adeunda hæreditate per venientes ab intestato, et quia si daretur casus, quod nullus adiret, esset dicere, quod in effectu legata non valerent, cuius contrarium aperiè vult illa lex: unde etiam, non adita hæreditate ab hærede scripto, vel venientibus ab intestato, legata debentur per illam legem, et competeat officium ju-

LEY XXXVIII.
Como deve dar plazo el Juez al heredero, si non puede dar luego, o entregar la cosa que es mandada.

Conociendo el heredero en juzgio, que

dicis ad hoc, ut etiam in legatis ad pias causas voluit Bald. in dict. l. *qui filio*, 1. §. et tradit Spec. tit. *de action. et petition.* column. 11. quod in isto casu non esset dubium quod competeteret, ex quo les prædicta videtur dirigere verba ad judicem; cùm dicit, *cumplase el testamento*, et cùm verba diriguntur ad judicem, competit officium judicis, ut in terminis similis statuti tradit Alexand. in l. 1. column. 11. D. *de legat.* 1. ubi etiam Socinus idem tractat circa tale statutum, et innuit, quod utroque modo posset quis dicere, quod intelligatur statutum; vel quod à venientibus ab intestato adiri debeat hæreditas, vel quod etiam intelligatur; etsi nullo modo aedatur hæreditas: et ibi ponit practicam, quod sic intelligendo curator detur bonis. Bené tamen esset satendum, quod judex cuius officium imploratur, requirere debeat venientes ab intestato, an velint adiri hæreditatem; antequam iubeat solvi legata, neque det curatorem bonis, ut tradit Bartol. in l. 1. D. *de curat. bonis dand.* tradit Alexand. consil. 137. column. 3. volum. 2. Et si ista aditio non expectatur per dictam legem ad valorem legatorum, in consequentiā videtur dicendum, quod fructus debeantur legatario à morte testatoris, ut enim habetur in dict. l. *si tibi homo*, §. *cum seruos*, legata pendent usque ad aditioem hæreditatis, eo quia de jure illo, et etiam de jure isto Partitarum erat necessaria aditio hæreditatis, et legata correabant non adita hæreditate, et fructus ideo non debebantur nisi à die aditæ hæreditatis; quo obstatculo sublatu per dictam l. *Ordinament.* restat dicendum, quod etiam legatario pertineat fructus rei legatae à morte testatoris: super quo tamen tibi, qui manus otium habueris, relinquendo cogitandum. Quid autem, si res quæ legatur, non sit propria testatoris, sed hæredis, vel aliena? Vide per Doctores ubi suprà, et per Bartol. in l. *in fideicommissaria*, D. *ad Trebell.* et per Angel. Aret. in §. 1. *Instit. de legat.* column. fin. per Alberic. et alios in l. *fin.* C. *de usur. et fructib. legat.* et habes iuris in ista lege. In legato vero universalis, à quo tempore venient fructus? Vide in dict. l. *equis*, et in l. *peculium*, D. *de legat.* 2.

(5) *Que saliesen della.* Addit l. *fin.* et ibi Glossa, et Doctores, C. *de usur. et fruct. legat.* An autem etiam tenebitur de percipiendis? Videtur, quod sic, ut in l. *cum seruos*, §. *fructus*, D. *de legat.* 1. sed illa lex loquitur, quando legata fuit res propria testatoris: idem tamen dicit Alberic. in dict. l. *fin.* si legaretur res aliena; nam post aditam hæreditatem, et interpellationem et moram venient indistinctè tam percepti, quam percipiendi, per l. 1. in fin. C. eod. Nota tamen, quod non venirent illi, quos percipere potuisset petitor, sed illi quos percipere potuit possessor, secundum Alberic. post Petrum in dict. l. *fin.* ita intelligens, quod habetur in dict. §. *fructus*, et in l. *patronus*, in princip. in 2. respons. D. *de legat.* 3. licet, quando res propria legaretur, à tempore moræ venient perciendi, quos legatarius percipere scilicet potuerat, ut in dict. §. *fructus*, l. *cum seruos*; alias incipit, apud Julianum.

LEX XXXVIII

Tenetur hæres rem legatam tradere legatario, si eam ad manus habet, alias indulgetur per judicem tempus; sed si est aliena, nec potest commodè emi, sufficit estimationem solvere: idem si est institutus servus testatoris, et ejus filius, vel poter alii legatari, quia liberatur estimationem solvendo. Hoc dicit.

deue dar la manda que fue fecha a alguno, si por auentura non la pudiesse luego entregar (1), el Juez ante quien es fecha demanda en esta razon, deue dar plazo guisado a que la de. Mas si el heredero dixesse, que aquella cosa que ouiesse mandada a otro el testador, era agena, e la tuuiesse tan cara aquel cuya fuese, que la non pudiesse comprar, si non por mucho mas de lo que valia, o si non la quisiessen vender; esionce dezimos (2), que abonda que el heredero entregue, a aquel a quien es fecha tal manda, de la estimacion della, quanto pudiesse valer comunamente. Otrosi dezimos, que si algund testador que ouiesse dos sus sieruos, que fuessen padre e hijo, o si fuessen hermanos o parientes muy de cerca, e estabiese el uno por su heredero, e mandasse el otro a alguno; si este que fuese establecido por heredero, conociesse la manda, e dixesse que la non queria cumplir, poderlo ya fazer, por razon del parentesco (3) que ha con el otro sieruo que es mandado; pero seria tenudo el heredero de dar la estimacion del. E esso mismo seria en las cosas, que auiniessen semejantes destas (4).

LEY XXXIX.

Como puede el fazedor del testamento reuocar las mandas, que ouiesse fechas.

Reuocar (1) puede el testador todas las

(1) *Entregar.* Si res est alibi, et haeres copiam non habet eam dandi, ut in l. *cum res*, D. *de legat.* t. *nau* regulariter haeres tenetur tradere rem legatam in loco, ubi est, ut ibi; ubi vide casus fallentiae.

(2) *Dezimos.* Concordat cum l. *non dulsum*, §. fin. D. *de legat.* 3. et cum §. *non solum*, *Instit. de legat.* et vide supra cod. in l. 10. Quid autem si haeres alius potuit rem legatam redimere congruo pretio, et noluit, modò vero habere non potest, nisi immenso pretio? Vide glossam notabilem in l. *qui quatuor*, §. fin. D. *de legat.* 3.

(3) *Parentesco.* Concordat cum l. *sic domus*, §. *qui confitetur*, D. *de legat.* 1. et nota istam legem cum dixit: *o parientes muy de cerca*, nam videtur latius loqui, quam dictus §. *qui confitetur*; et facit l. 1. tit. 5. 4. *Partit.* et l. *possessionum*, C. *de commun. utriusque judic.*

(4) *Semejantes destas.* Et sic, ubi esset affectio ratione personarum, ne resultet aliquid inhumano; secus ergo, si esset affectio rerum, ut in dict. §. *qui confitetur*, per quem dicit Baldus, quod si pater doctor relinquunt filium haeredem, et legat alteri libros, non audiatur filius, etsi sit doctor, volens solvere estimationem, ne libri ab eo separantur; non enim habetur consideratio talis interesse contra dispositionem testatoris, secundum eum, et Paul. de Cast. ibidem.

LEX XXXIX.

Legatum potest revocari expressè per testatorem, tam in testamento, quam in codicillis, et etiam ipso facto, ut per cancellationem testatoris, vel alterius ejus mandato; sed si sine mandato cancelletur, et legi potest, vel per quinque testes probetur, valet legatum. Hoc dicit. Ille habuit ortum à l. *datum*, C. *de legat.*

(1) *Reuocar.* Et nota, quod per ademptionem prælegati

mandas que ouiesse fechas, cada que quisiere, quier sean fechas en testamento acabado, o en otra escritura qualquier. E aun las que fuesen fechas en testamento acabado, puedelas reuocar en otra escritura, que se faze ante cinco testigos, a que llaman en latin, Codicillus (2). Otrosi se podria desatar la manda, quando el testador cancelasse (3) la escritura della por su mano misma, o la mandasse cancelar a otro. Mas si la cancelasse otro alguno (4) sin mandado, e sin sabiduria del testador, valdria la manda, si fuese cancelada de manera, que se pudiesse leer, o si se pudiesse prouar con cinco testigos, que fuese fecha.

LEY XL.

Como se reuoca, o non, la manda, quando el testador enagena la cosa despues que la mando.

Donacion faziendo el testador en su vida a algun ome, de alguna cosa que ouiesse mandada en su testamento a otro, desatase (1) porende la manda, porque semeja que se arrepintio, pues la dio a otro en ante que muriese. Mas si la vendiesse, o empeñasse, non se desataria, nin reuocaria porende; ante dezimos, que aquel a quien fue mandada, que deue auer el precio por que fue vendida, o la estimacion, si fuere empeñada, assi como de suso diximos. E esto es, porque se-

facti uni ex haeredibus, videtur revocatum prælegatum factum alteri haeredi, quando ademptione fuit facta causa adæquationis, ut esset æqualitas inter haeredes, casus est singularis in l. *alteri*, D. *de adim. legat.* ex quo inferes ad quæstionem, quod si pater fecit majoriam in unum ex filiis, si postea dicat, quod facit causa æqualitatis aliam majoriam in alterum filium, quod revocata prima majoria causa adæquationis prædictæ, videtur etiam revocata secunda majoria. Et quid si quis fecit majoriam revocabilem de certis rebus in unum filium, postea de eisdem rebus facit majoriam in alium filium; an videatur prima revocata, si de ea facit mentionem? Gloss. in l. *Seja*, D. *de donat. caus. mort.* in verbo permittitur, dicit, quod sic, et sequitur illam Dinus: et Paulus ibi tenet contrarium, volens, quod videatur donare secundo filio, in casu quo primus nou haberet; et facit l. *sequens quæstio*, D. *de legat.* 2.

(2) *Codicillus.* Ex hoc videtur, quod etiam ipso jure videtur ademptum in codicillis, quod erat relictum in testamento, et sic non sit opus exceptione, ut dicebat glossa, quam ibi tenet Paul. de Cast. in l. *si ita sit scriptum*, D. *de legat.* 1. et illi glossæ est alia contraria in l. *fideicommissum*, C. *de fideicom.* quam sequuntur communiter Doctores ibi, Bartol. Bald. et Ang. et Aleand. in dict. l. *si ita sit scriptum*, per textum *Instit. de adempt. legat.*

(3) *Cancelasse.* Adde l. 1. §. *sed si legi*, et §. *sed consulto*, et l. *proximè*, D. *de his quæ in testam. delent.*

(4) *Alguno.* Adde l. 1. in princip. D. *de his quæ in testam. delent.*

LEX XL.

Si rem legatam donat testator, videtur revocasse legatum, secus si vendat, aut permutet, vel pignori dedit. Hoc dicit.

(1) *Desatase.* Adde l. 17. supra, eod. et quæ ibi dixi,

meja, que pues que el testador la vendio, o la empeño, que su entencion fue de lo fazer, por mengua que auia, e nou por reuocar la manda.

LEY XLI.

Como se desata la manda, si la cosa de que es fecha, se pierde, o se muere.

Si la cosa que ouiesse mandada el testador a otro señaladamente, se perdiessen despues, o si se muriessen, sin culpa del heredero (1), desatase porende la manda, e non seria tenudo el heredero de la cumplir. Pero si dubdassen, si se perdiera aquella cosa por su

et facit quod si testator fecit majoriam de pluribus rebus, et postea voluntariè alienavit aliquam rem ex eis, quia forte dedit secundo filio, quod etsi postea eam rehabeat, non reincidat in majoriam, l. *cum servus*, D. *de adm. legat.* Bald. in l. 3. *C. de legat.* et item si venditio fuit nulla, secundum Bald. in rubric. *C. de verb. signif. vers. sed quid si testator.*

Quid autem, si testator reliquit majoriae domum suam principalem, quam postea vendit, et aliam emit; an empia surrogetur loco primae? Videtur quod sic, argumento hujus legis, et per ea quæ notat Bartol. in l. *placet*, D. *de liber. et posthum.* in materia posthumæ instituti. Et quid si testator instituit filios suos heredes, et in unum ex eis fecit majoriam de certis rebus, et de tali re quæ tunc erat aliena, sub conditione si fuerit sua tempore mortis, quia forte cogitabat illam emere, emit eam postea, et tradit illi filio, in quem faciebat majoriam; an videatur tradere, ut sit majoria, vel an intelligatur defecta conditionis? Dic, quod erit majoria, l. *talem*, D. *de hared. instituend.* juncta glossa in verbo *palam*, est in §. 1. et vide l. *Lucius*, D. *de legat.* 2.

LEX XLI.

Re autem legata, perdita, vel perempta sine culpa hæredis, negligentia vel mora, non tenetur hæres, nisi ad causandum de ea inventa tradenda, nec etiam tenetur hæres, si occidat servum legatum, cum sua uxore in adulterio deprehensum. Illoc dicit. Habuit ortum à l. *cum res*, §. penult. et ultim. D. *de legat.* 1.

(1) *Del heredero.* Prosequitur ista lex notata per Azon. C. eod. in summa, col. fin. versic. *item liberatur hæres.*

(2) *Que la de.* Et sic habes, quod hæres tantum teneatur cavere de præstanto rem sine culpa hæredis non apparentem, si ad eum pervenerit, non autem de persequendo rem, Gloss. in l. *si quis seruum*, in princ. D. *de legat.* 2. Bart. Angel. et Imol. in dict. l. *cum res*, in princ. et nota, quod etiam tenebitur hæres persequi servum existentem in fuga, vel similem rem sumptu legatarii, et ejus periculo, l. *si seruos legatus*, in princ. D. *de legat.* 1. sed an tenebitur etiam de hoc cavere? Et dicendum videtur, quod sic, per l. *seruo legato*, §. fin. eod. tit. et quod sic suppletur ista lex: ita tenent Bart. et alii communiter in dict. l. *si quis seruum*, Paul. et Alexand. in dict. l. *cum res*. Et si servus legatus erat in fuga tempore testamenti, tunc hæres etiam suo sumptu eum debet persequi, l. *cum servus legatus*, D. eod. et ibi vide Gloss. et intellige, si servus ita longè absit, ut legatum esset inutile, si expensis legatarii querendus esset, secundum Bart. Paul. et Alexand. ibi; secus vero si non exigeret ita magnam expensam.

(3) *Como las otras sus cosas.* Adverte, quia de jure communis in ista materia, de qua culpa teneretur hæres legatario, communiter tenetur distinctio, quam ponit Bart. in l. *cum res*, §. *culpa*, D. *de legat.* 1. videlicet, quod si ille quasi contractus, qui celebratur aditione hæreditatis, per quem obligatur hæres legatarii et fideicommissarii, fit gratia

culpa del heredero, o si fuera traspuesta, o escondida con su sabiduria; estonce, deue el dar tal recabdo, que si paresciesse aquella cosa, que la de (2) a aquel a quien fue mandada. E dezimos, que estonce se pierde la cosa por culpa del heredero, quando non la guardasse, o non la fiziesse guardar, assi como las otras sus cosas (3); o si se perdio, detardando (4) a sabiendas de la dar, por non querer, o por negligencia del. E porende la deue pechar el heredero a aquel a quien fue mandada; fuiers ende, si el testador ouiesse fecha manda a otro de algun sieruo, e despues le fallasse el heredero con su muger, o con su fija (5), e lo matasse. Ca estonce non

legatarii, vel fideicommissarii tantum, quod est, quando major pars hæreditatis vadit ad legatarium vel fideicommissarium, et tunc hæres non tenetur, nisi de dolo, et latæ culpa, l. *mulier*, §. *si hæres*, D. *ad Trebel.* quandoque est celebratus contractus iste gratia hæredis, ut quando apud hæredem major pars remanet, et tunc tenetur etiam de levissima culpa, ut in dict. §. *culpa*; quandoque celebratur gratia utriusque, quia modicum plus vadit ad legatarios, quam ad hæredem, vel è contra, et tunc tenetur de levæ tantum, l. *si seruos legatus*, §. *cum quid*, D. eod. et ista distinctio fait originaliter Petri in dict. §. *culpa*, et tenuit etiam eam Bart. in l. *quod Nerva*, fin. quæst. D. *depositi*, et quasi communiter tenetur per sribentes, prout attestatur Alexand. et Jaso in dict. §. *culpa*; Bald. tamen ibi dicit hæredem indistinctè non teneri de levissima culpa, cum obligetur ex quasi contractu additionis celebrato gratia utriusque, ejus scilicet et legatarii, l. *apud Julianum*, in fin. D. *quib. ex eatus. in poss. eat.* ergo de levissima culpa non debet teneri, l. *si ut certo*, §. *nunc videndum*, D. *commodati*, l. *cocontractus*, D. *de regul. jur.* quæ fuit prima opinio Glossæ in dict. §. *culpa*, et illam videtur tenuisse Azo. C. eod. in sum. col. fin. ubi ponit hæc verba: Culpa autem æstimanda est, non tam dolo proxima, sed etiam levis, et ut non prætermittat quod debet facere, et sit diligens in faciendo, quod pertinet ad rei custodiæ, allegat dict. l. *cum res*, §. *culpa*. Et certè hæc lex Partitarum satis favere videtur huic opinioni, in isto verbo *assi como las otras sus cosas*: imo etiam vult singularius, quod levæ culpa, de qua vult hæredem teneri, consideretur, non prout Bartolus eam diffinit, et considerat in rebus prorsus alienis, in dict. l. *quod Nerva*, col. 8. et 9. et prout etiam lex Partitarum diffinit, tit. 3. l. 3. suprà, 5. *Partit.* sed prout eam diffinit ibidem Bart. in rebus communibus incidenter, vel ex conventione, quia licet dominium rei legatae transeat in legatarium, adhuc tamen, cum sit de hæreditate, non judicatur hic prout res prorsus aliena quoad istum effectum, sicut etiam in simili dixi in l. 2. tit. 2. 5. *Part.* et nimurum, quia consideravit ista lex gratia utriusque hæredem ex quasi contractu additionis obligatum fuisse, bene tamen placet distinctio Bartoli quæ communiter approbatur, cui non resistit ista lex Partitarum, et probatur satis in legibus per eum allegatis, et sic concordant ista jura; et quia dictus §. *culpa*, non violando ejus litteram, satis probat, hæredem etiam de levissima teneri: unde tenenda videtur distinctio prædicta.

(4) *Detardando.* Si enim res legata perit post moram, perit periculo hæredis, ut hic, et in dict. §. *culpa*, non facta distinctione, an esset eodem modo peritura penes legatarium, vel non: et ista est magis communis conclusio Glossæ et Doctor. in l. *quod te*, D. *si cert. petat*, et in l. *nemo*, §. *si post moram*, et ibi Bart. D. *de verbis obligat.* et per Alexand. in dict. §. *culpa*. Vide quæ dixi in l. fin. tit. 2. *Part.* 5. in gloss. fin.

(5) *Con su muger, o con su fija.* Adde l. *quid ergo*, la 1. §. *si hæres*, et ibi Gloss. D. *de legat.* 1.

seria tenudo de cumplir la manda, nin de pechar ninguna cosa por el, aquel a quien fue mandado tal sieruo.

LEY XLII.

Como se desata, o non, la manda que es fecha, de lana, o de madera, o de otra cosa semejante, si se fiziesse despues alguna lauor dellas.

Lana, o madera auiendo algund testador, si despues que ouiesse fecha manda dellas, en ante que se muriese, fiziesse paño (1) de la lana, o fiziesse de la madera casa, o naue, o otro edificio, desatase porende tal manda, e non vale despues; porque faziendo esto, entiendese que quiso reuocar la manda a aquel que la auia hecho. Otrosi dezimos, que si el testador fiziere manda de alguna carreta, o carro, que aquel a quien es mandada tal cosa, la deve auer con la bestia que la trae. Pero si despues en vida del testador, se muriese la bestia (2) que la solia traer, desatasse porende la manda, e non vale; fueras ende, si el testador en su vida metiesse otra bestia en lugar de aquella que fuese muerta, ca estonce aura la manda aquel a quien fuese fecha.

LEY XLIII.

Como se desata la manda, si el señorio de la cosa de que es fecha, le gana despues aquel a quien era mandada.

Rescibiendo (1) algun ome, en manera de donacion, aquella cosa misma que algund tes-

LEX XLII.

Testatore ex lana vel tignis legatis, adficiam, vel panum faciente, revocatur legatum. Et quadriga, aut curru legato debetur etiam bestia adducens currum, vel quadrigam; qua mortua, interit legatum, nisi aliam ejus loco apponat testator. Hoc dicit. Concordat D. de legat. 3. 1. si cui lana, et l. lana legata.

(1) *Paño.* Prosequitur ista lex notata per Azon. C. eod. in sum. col. fin. vers. Item liberatur hæres propter transformationem rei.

(2) *La bestia.* Loquitur ista lex quando unus tantum equus, vel mulus ducebat currum. Quid vero, si esset quadriga vel currus, qui duobus mulis veheretur, qui fuit legatus; an uno perempto, pereat legatum, vel debeantur reliquæ, quæ supersunt? Distingue, an sit legata proprietas vel ususfructus; nam si ususfructus currus fuit legatus, cum tale legatum respiciat formam rei, illa perempta deficit legatum, ut probatur in l. quid tamen, §. fin. ubi Ang. et Bald. et in l. repeti, §. fin. D. quibus mod. ususfruct. amit. si vero proprietas legatur, tunc dic ut per Imol. et Paul. de Castr. post Bart. in l. peculium, §. quadrigæ, D. de legat. 2.

tador le ouiesse mandado, quier gela diesse aquel que la auia mandado, o otro qualquier que la touiesse, non puede demandarla despues por razon de aquel testamento en que le fue mandada. Pero si la cosa que fuese deixa en testamento a otri, la diessen despues algunos otros, que non fuessen herederos del testador, al sieruo de aquel mismo a quien fue mandada; estonce el señor del sieruo bien puede demandar la estimacion de aquella cosa que le mandaron, al heredero del testador, maguer que las cosas que gana el sieruo pertenesen al señor. E avn dezimos, que si aquel a quien es mandada alguna cosa en testamento, o en codicilo de otro, la ganasse despues por compra, o por cambio, de alguno que la touiesse; estonce avn, bien puede demandar al heredero del testador la estimacion della, e el deuegela pagar.

LEY XLIV.

Como vale, o non, la manda, que es fecha de vna cosa en testamento de dos omes.

Vna casa (1), o vna viña, o otra cosa qualquier, seyendo mandada a algun ome en testamento de dos testadores, que lo fiziesen apartadamente; si acaesciesse, que aquel a quien la mandaron, que ouiesse primero la estimacion de aquella cosa del heredero del vn testador, bien puede por esso avn demandar al heredero del otro, que le dé aquella cosa que le fue mandada. Mas si primeramente rescribiese aquella cosa misma que le fue mandada, del heredero de vn testador, auiendo la possession e la propiedad della, de manera que segund derecho non gela pudiesen contrallar (2), es-

LEX XLIII.

Si rem legatam recipiat legatarius jure donationis à testatore, vel alio, non potest eam petere jure legati; secùs sis donata servo legatarii per extraneum, qui nihilominus petet estimationem jure legati ab hærede; si tamen ex titulo oneroso legatarius rem legatam ab aliquo eam tenente consequatur, potest pretium petere ad hærede testatoris. Hoc dicit. Habuit originem à l. si servus legatus, §. si id quod, D. de legat. 1. et à §. si res aliena, Institut. de legat.

(1) *Rescibiendo.* Prosequitur notata per Azon. C. eod. in summa, col. fin. vers. Item succurritur hæredi.

LEX XLIV.

Eadem re uni in diversis testamentis legata, si prius ab uno legatarius consequitur estimationem, ab alio rem petere potest; sed si prius rem consequitur taliter quod ab eo evelli non potest, non potest postea estimationem petere. Hoc dicit. Habuit ortum ab Institut. de legat. §. hac ratione, et de legat. 1. l. planè, la 1. §. sed si duorum.

(1) *Una casa.* Prosequitur dicta Azon. C. eod. in summa, col. fin. vers. sed et ubi res mihi legata est in duorum testamentis.

(2) *Contrallar.* Vide D. de legat. 1. l. non quocumque, in princ.

tonce non podria demandar la estimacion de-
lla al heredero del otro que gela auia dexado.

LEY XLV.

*Como, si la cosa es mandada muchas veces
en el testamento, non es tenudo el heredero de
la dar mas de vna vez.*

Muchas vegadas (1) mandando el testa-
dor vna cosa misma, assi como casa, o vi-
ña, o otra cosa señalada, a vn ome en vn
mismo testamento, non se entiende que el
heredero la deue dar mas de vna vez (2). Mas
si acaesciere, que el testador mandasse a otro
quantia cierta de marauedis, o de otra cosa
qualquier que se pudiesse contar, o pesar, o
medir, e en aquel mismo testamento le man-
dasse tanta quantia cierta muchas veces; si
aquel a quien la mandaron (3) pudiere pro-
uar, que quantas vegadas le mando aquella
quantia, tantas vegadas fue su entencion de
acrescer en la manda, estonc bien puede
auer todas las quantias que son nombradas en
el testamento cumplidamente; mas si non lo
pudiere prouar, deuese tener por pagado de
la vna quantia dellas. Pero si el testador man-
dasse en su testamento quantia cierta de ma-
rauedis a vn ome, e despues desto fiziesse otro
testamento, o otra escritura que es llamada

LEX XLV.

Si eadem res uni in eodem testamento legetur, semel de-
betur; sed si legatum est in numero, pondere, vel mensu-
ra, et legatarius probet testatorem sèpius legando, voluisse
sèpius deberi, ita solvetur, nisi hæres probet testatorem vo-
luisse unam fieri præstationem. Si tamen eadem quantitas
legetur eidem in testamento, et postea in codicilli, præsum-
bitur quod testator bis eam voluit præstari, nisi hæres probet
contrarium. Hoc dicit. Habuit ortum à l. plane, §. si
eadem, cum sequentib. D. de legat. 1.

(1) *Muchas vegadas.* Proseguitur dicta Azon. C. eod.
in summa, col. fin. ad fin. vers. item succurritur hæredi.

(2) *Mas de vna vez.* Concordat cum. l. plane, §. si
eadem, D. de legat. 1. et cum l. Maxius §. eum, D. de
legat. 2. et procedit secundum Joan. de Imol. Raph. Pau-
lum et Alexand. et si testator expresse dixisset, quod eadem
res sèpius præstaretur; cum eadem res ex eadem causa sè-
pius non videtur posse præstari, vel deberi. Quid autem si
testator legavit fundum Cornelianum Titio, et in eodem
testamento eundem fundum legavit servo Titii; an tunc
legatum multiplicabitur? L. 14. supra eod. facit, quod sic,
et addit. l. quid ergo si majorem, §. si quis duos, in fin. et
in l. servo meo, in princ. D. de legat. 1. neque refert se-
cundum Paul. de Castr. in dict. §. si quis duos, circa fin.
quid prius fuerim consequatus; nam, et si prius rem con-
sequar, possum agere ad estimationem ex persona alterius,
quia non obstat regula de duabus causis lucrativis, cum
habuerunt oriri ambae in personam ejusdem de directo, sed
habeant per obliquum; istud tamen limitat et intelligit
Paul. de Castr. post Dinum in dict. l. plane, §. si eadem,
vers. item quæro, hoc esse verum, si appareat quod testator
voluit pluries præstari, vide ibi. Quid etiam, si primo lega-
vi tibi partem fundi, postea lego tibi fundum? Paul. de
Castr. in dict. §. si eadem, respondet; quod non videatur

Tom. III,

en latin, Codicillus, en que le mandasse aque-
lla quantia misma otra vez, estonc, se en-
tiende, que el testador quiso fazer tal manda
dos veces (4); fuias ende, si pudiere prouar
el heredero, que su entencion fuera del testa-
dor, que la non ouiesse mas de vna vez.

LEY XLVI.

*Si el testador manda a otri algun su sieruo
en tal manera, que se sirua del, non se entiende
que gelo da del todo.*

En tal manera faziendo el testador manda
a algun ome, como si dixesse: Mando que
fulano mio sieruo, que sirua a tal ome. Por
tal manda como esta non se entiende (1), que
aquel a quien es fecha la manda, puede auer
propriedad, nin señorío en el sieruo; mas
aura en su vida el seruicio del tan solamente,
e despues que el muriere, deue tornar el sier-
uo al heredero del testador.

LEY XLVII.

*Como si alguno manda a otro carta, o escri-
tura de debdo que le deuan, entiendesse que le
manda aquel debdo que le deuan.*

Carta, o escritura alguna, que fuesse fe-

secundò legare, nisi eam partem, quam prius legaverat; li-
cet secùs esset secundum eum, si hæres meus legavit tibi
fundum, cuius ego legaveram partem, quia videtur senti-
re de alia parte non debita, per textum quem dicit notabili-
ment in utroque dicto, in l. Maxius, in princ. D. de legat.
2. et commendat multum primum dictum, dicens quod
prima facie quilibet diceret contrarium. Alexand. tamen ibi
videtur in hoc primo dicto, tenere contra Paulum, imo
quod legando secundo loco fundum, videatur legare totum,
et non illam partem, quam primo legavit: vide ibi per
eum.

(3) *A quien la mandaron.* Vide in dict. l. plane, §. sed
si non corpus, D. de legat. 1. et quod habetur in l. Sem-
pronius, D. de legat. 2.

(4) *Dos veces.* Concordat cum l. quinquaginta, aliàs
incipit, quingenta, D. de probat.

LEX XLVI.

Si testator legat alicui, ut servus suus ei serviat, intel-
ligitur ad vitam legatarii dumtaxat. Hoc dicit. Habuit or-
tum, à l. uxori fructu, D. de usufr. legat. §. ult.

(1) *Non se entiende.* Concordat cum l. uxori fructu, §.
fin. D. de usufr. legat. quem casum dicit ibi Albericus de
eo alibi non recordari.

LEX XLVII.

Potest legari instrumentum debiti, et intelligitur per
hoc debitum legatum: si tamen testator mandet, quod debi-
tor suns solvat debitum testatoris creditor, non potuit
ob hoc agere creditor testatoris contra debitorem, sed con-
tra hæredem, et hæres contra debitorem, ut solvat creditori.
Hoc dicit. Habuit originem secunda pars à l. servo le-
gato, §. si testator, D. de legat. 1.

Aa

cha sobre debda que deniessen al testador, seyendo la carta atal, que se pudiesse el debdo prouar por ella; si tal carta mandasse el testador a algun ome, entiendese que le manda aquell debdo (1), que le deuen por aquella carta. Otrosi dezimos, que si algun testador ouiesse a dar quantia cierta de marauedis a algun ome, e dixesse assi en su testamento; que mandaua a otro alguno que fuesse su debdor, que los marauedis que le deuia, que los pagasse aquel otro; por tal manda como esta non se entiende (2) que aquel que deuia auer los marauedis del testador, que los podria demandar a aquel su debdor, a quien mando que gelos diesse; mas bien puede pedir al heredero del testador, que le constrina al otro, de manera que gelos faga dar, e el heredero (3) ha poder de lo fazer.

LEY XLVIII.

En que tiempo, e en que lugar, pueden demandar las mandas.

Fazen los omes mandas a las vegadas de cosas ciertas señaladas, assi como quando dice el testador: Mando a fulano ome, mio sieruo que assi ha nome; o, mio cauallo que es de tal color; o otra cosa qualquier que le mandasse, señalandola de manera que puedan sa-

ber ciertamente, qual es; dezimos que la manda que fuese fecha de tal cosa, como sobre dicho es, que la puede pedir aquel a quien fue mandada, luego que el heredero entra la herencia (1) del testador, en alguno destos tres lugares (2), o alli do morare el heredero, o en el lugar do fuere la mayor partida de los bienes del testador, o en otro lugar qualquier que fuere fallada la cosa, de que hizo el testador la manda. E en qualquier destos lugares do fuere demandada, la deve entregar (3) el heredero; fueras ende, si el testador nombrare lugar cierto, do sea dada la cosa, ca estonce alli due ser dada, do el ouiesse mandado (4) que la diessen. Otrosi dezimos, que si el heredero mudare la cosa mandada de vn logar a otro engañosamente, por fazer daño a aquel que la deuia auer, si esto fuere prouado, estonce la due aduzir a su costa aquel lugar (5) onde la traspasso, e darla a aquel que la deuia auer. E esto due ser guardado en las cosas señaladas, de que faze manda el fazedor del testamento. Mas las otras cosas que son mandadas, de que faze manda generalmente (6), assi como quando dice el testador: Mando a fulano vn sieruo, o vn cauallo, non diciendo qual; o si le mandasse quantia cierta, de alguna cosa que se pudiesse contar, o medir, o pesar; dezimos, que la manda que fuese fecha de alguna de las cosas

(1) *Aquel debdo.* Concordat cum l. seruum filii, §. eum qui chirographum, D. de legat. 1. et hoc ideo, quia si legatum chirographi hoc non importaret, nullam utilitatem legatum afferret; unde si quis renuntiaret instrumento, non ex hoc videtur renuntiare debito in eo contento, sed probationi, quam faceret instrumentum, secundum Bald. in l. Labeo, §. 1. D. de pact. allegat l. 3. C. de fid. instrum. et si lex vel statutum annulat instrumentum, non videtur in dubio annullare contractum seu obligationem, sed tantum probationes per instrumentum, Joan. de Imol. Raphael, Paul. et Alexand. in dict. §. eum qui chirographum, contra Bald. ibi et in l. hujusmodi, §. si ita, D. eod. et vide per Paul. de Castro 2. vol. consil. 5. incipit, notandum est quod prefatum statutum, et per Decium consil. 17. incipit, viso punto.

(2) *Entiende.* Adde l. si cui legetur, §. si Titio, et l. seruo legato, §. si testator, D. de legat. 1. et l. fideicomissa, §. interdum, D. de legat. 3.

(3) *El heredero.* Cujus contemplatione testator fecit, ut a debito liberaretur, et sic ille agit ex legato, cuius interest, licet verba legati ad eum non dirigantur, ut in dict. §. si testator, et in dict. §. interdum, et §. si Titio, et vide quae tradit Socin. cons. 73. vol. 3. in 4. dubbio.

LEX FINALIS.

Species purę legata statim adita hæreditate potest peti in loco domiciliū hæredis, aut ubi est major pars hæreditatis, vel ubi est res, et ibi est tradenda, nisi testator locum ubi tradaretur, expressit: et si hæres malitiōse transportet eam, suis sumptibus eam reducat. Legatum autem in genere, pondere, numero, vel mensura contentum, potest peti in loco domiciliū hæredis, vel ubi est major pars hæreditatis, vel ubi hæres solvere incepit legata, seu ubi testator solvi

jussit. Et causa legatorum est breviter absque malitia terminanda. Hoc dicit. Illobuit ortum tota ista lex, à l. quod legatur, et à l. si fideicommissum, in princ. D. de judic. et à l. cum res, D. de legat. 1.

(1) *La herencia.* Vides ergo, quod ad perfectionem et complementum legatorum, ut possint peti, requiritur aditio hæreditatis per heredem scriptum, ut hic, et in l. eam quam, C. de fideicommis. hodiè verò dic, ut in l. 1. tit. 2. lib. 5. Ordinam. Regal.

(2) *Tres lugares.* Prosequitur ista lex tradita per Azon. C. ubi fideicom. peti oportet, in summa.

(3) *Entregar.* Imo in loco, ubi res est, ut in l. cum res, D. de legat. 1. in §. 1. et in l. sed et si suscepit, §. si ea, D. de judic. dic quod in quolibet istorum locorum debet tradi: si tamen petitur extra locum, ubi res est, debet hoc fieri expensis legatarii, et ejus periculo, ut in l. si res, et l. nisi si malit, D. de rei vendic. et vide supra eod. l. 38. in princ.

(4) *Mandado.* Vide in dict. l. cum res.

(5) *Aquel lugar.* Et adverte, quia etiam si tempore mortis alibi sit res, ita quod si de illo loco non amoveretur, liberaretur hæres eam præstante in loco illo; si tamen illam inde amovit dolo vel culpa, non liberaretur, etsi velit eam reducere, et præstare in loco illo, sed tenetur reducere eam ad locum, ubi fuit actum, si legatarius velit, ut probatur in dict. l. cum res, vers. sed si alibi, et ibi ita intelligit Paulus de Castro, et sic ista lex intelligetur, nisi alibi legatarius velit sibi dari, in loco scilicet, ubi hæres conveniat ratione fori. Ista tamen lex Partitarum videotur huic dicto adversari, cum noluit ultra punire dolum vel culpam hæredis, nisi ut suis expensis reducat rem in eum locum, à quo amovit.

(6) *Generalmente.* Adde l. quod legatur, §. præterea, et l. si fideicommissum, in princ. D. de judic. et in dict. l. cum res.

sobredichas, que la puede pedir aquel a quien suere mandada, en aquel lugar do morare el heredero; o alli do fuere la mayor partida de los bienes del testador; o en otro lugar qualquier, do el heredero començare a pagar (7) las mandas; o en aquel lugar do el testador las mandasse pagar (8). E sobre todo dezimos, que en aquel tiempo, e en aquella manera deuen ser pagadas las mandas, que el testador mando señalamienta en su testamento, que las pagassen. E los pleytos de las mandas, deuen los Judgadores ante quien vinieren, librarlos derechamente, e sin alongamiento (9), e sin escatima ninguna.

TITULO X.

DE LOS TESTAMENTARIOS QUE HAN DE CUMPLIR LAS MANDAS.

Testamentarios son llamados aquellos que han de seguir, e de cumplir las mandas, e las voluntades de los desuntos, que dexan en sus testamentos. Onde, pues que en el titulo ante deste fablamos de las mandas, queremos decir en este de los Testamentarios, que las han de cumplir. E mostraremos (1), que quiere decir Testamentarios, e a que cosas tienen pro, e en que manera deuen ser puestos. E que poderio han en las mandas, e en los tes-

(7) *Començare a pagar.* Adde l. si fideicommissum, §. fin. et l. quamvis, et l. sed et si, l. responso, D. de judic.

(8) *Las mandasse pagar.* Vel ubi verisimile est eum voluisse, quod solveretur, ut si dicat centum modios ex illo horreo, nam ibi voluit præstari, ubi est horreum, l. quod legatur, et l. sed et si suscepit, §. 1. D. de judic. et in dict. l. cum res.

(9) *E sin alongamiento.* Adde cap. illud quoque, in authent. de hæred. et Falcid. et ibi Gloss. et Angel. et ad solutionem legati procedatur via executiva? Vide per Rodericum Suarez in repet. l. post rem judicialam, D. de re judic. vers. sextus casus.

TITULUS X. DE EXECUTORIBUS TEXTAM.

(1) *Mostraremos.* Latius exorditur, quam Jacob. de Aren. qui fecit tractatum de istis, dividens illum in quatuor partes, de quo mentionem facit Joan. Andr. in addit. ad Speculat. tit. de instrumentor. edition. §. nunc verò aliqua, in princ.

LEX I.

Dicitur executor testamenti, cui testator committit factum animæ suæ; et prodest, quia per eum citius impletur testatoris voluntas: et potest constitui executor testamentarius, sive sit presens, sive absens. Hoc dicit.

(1) *Nomes departidos.* Dicuntur etiam executores, et divisores, et distributores, vel dispensatores, vel ministri, ut tradit Specul. in tit. de instrument. edition. §. nunc verò aliqua, col. 3. vers. porrò.

(2) *Fideicommissarios.* Sic vocat eos Hubertus de Bobio in l. nulli, C. de Episcopis, et clericis. et Accursius in l. uxorem, D. ad leg. Cornel. de fals. et in l. si quis pro redemp- tione, C. de donat. et in l. Divus, D. si cui plus quam per leg. Falcid.

(3) *En la verdad destos.* Unde et isti sic electi à testa- Tom. III.

tamentos. E como deuen cumplir la voluntad del finado, e hasta quanto tiempo. E quien los puede apremiar que las cumplan. E quien deue entrar en el logar dellos, para cumplir el testamento, si por su culpa lo ouieren a sacar de sus manos. E que pena deuen auer los testamentarios, quando maliciosamente alongassen de cumplir las mandas del testamento.

LEY I.

Que quiere dezir Testamentarios, e a que tienen pro, e en que manera deuen ser fechos.

Cabeçaleros, e Testamentarios, e Manses- *Ley 1,* sores, como quier que han nomes departi- *tit. 19,* dos (1), el oficio dellos vno es; e en latin Ha- *lib. 10,* manlos Fideicommissarios (2), porque en la fe, e en la verdad destos (3) omes tales, dexan, *Novis.* e encomiendan los fazedores de los testame- *Recop.* ntos el hecho de sus animas. E tienen grande pro estos atales, quando fazen su oficio lealmente, ca se cumplen, mas ayna por acucia dellos, las mandas que son puestas en los testamentos. E puedenlos establecer para esto, estando ellos presentes ante los fazedores de los testamentos, e aunque lo non sean (4).

tore præferuntur Episcopo, ut in authent. de ecclesiasticis, tit. cap. si quis autem, collat. 9. non tamen poterit testator prohibere Episcopum, ut non impedit se contra executores testamenti malè agentes, ut notat Abb. in cap. tua nobis, de testam. et quid si testator nullum reliquit executorem? Dic quod poterit judex tunc ipsum dare, secundum Bartol. in l. 3. D. de alimento, et cibis, legat. Item etiam per statutum civitatis deputari executores testamentorum, vide Bald. in authent. hoc amplius, 2. column. C. de fideicommiss. et Felin. in cap. ecclesie S. Mariz, col. 40. de constit. Item nullo executore nominato hæredi competit executio, etiam in his quæ ad piam causam relinquuntur, ut in cap. 3. de testam. vide infra eod. l. penult. si tamen sit relictum ad redemptionem captivorum, tunc nullo à testatore executore nominato pertinet executio ad Episcopum, ut in dict. authent. de ecclesiastis. tit. cap. si quis adiunctionem, et cap. 11. vers. si autem pro redemptione. In relictis verò pro restitutione per vim ablatorum, seu illicitè acquisitorum, de quibus non aliter, quam ex testantis confessione appareat, executio pertinet ad nominatos per testatorem, vel hæredem, seu executorem à judice constitutum, secundum Joan. de Ana. et Felin. in cap. cum sit de Judeis; si vero aliunde constaret de talibus malè ablatis, fieri de consilio Episcopi, secundum Abb. et Felin. in dict. cap. cum sit, cap. sicut dignum, §. eas insuper, de homicid. Ad diffiniendum tamen, quæ ex usuris testator acquisierit, non potest alium quam Episcopum nominare, Dominic. consil. 20. quem videoas; et adverte, quod si iste executor sit suspectus, poterit removeri: vide Speculat. in dict. §. nunc verò aliqua, fol. 6. column. 3. vers. quid si executor est suspectus.

(4) *Que lo non sean.* Adde l. l. §. fin. D. de procurat. sunt enim isti executores quasi quidam procuratores constituti post mortem, secundum Bald. in l. que fortuitis, col. 7. C. de pignorat. actione.

LEY II.

Que poderio han los Testamentarios en cumplir las mandas de los testamentos, e como deuen cumplir las mandas del finado.

Ley 1, 2, 3, 19, 20, Novis. Recop. Poderio han los Testamentarios de entre-
gar e de dar las mandas (1) que son fechas
en los testamentos, e en los cobdiciales, en la
manera que los fazedores de los testamentos
lo ordenaren. E pueden procurar, e demandar

LEX II.

Executor testamenti potest legata solvere, et ea ab hæ-
rede exigere: nec tenetur solvendo legata hæredi cavere, si
sit religiosus, vel suspicione carens, alias sic. Hoc dicit.

(1) *De dar las mandas.* Habes hic expressum, quod executor testamenti potest mittere legatarium in possessio-
nem rei legatae; quod nota, nam Specul. in dict. §. nunc
verò aliqua, fol. 7. colum. 1. versic. item dicunt quidam,
potius inclinat, quod executor non possit propria auctoritate
capere res legatas, imò oportet, quod sibi tradantur,
allegat l. fin. §. fin. C. arbitr. tutel. et l. orphanotrophos,
§. 1. C. de episcopis, et clericis. potest dici, quod invito hæ-
rede non possit, quia non potest executor per vim expellere
hæredem à possessione, D. de regul. jur. l. non est singulis,
et vult Bald. in l. id quod pauperibus, col. 8. vers. 18.
quaritur, C. de episcopis, et clericis. et benè facit quod in-
ferius subditur in ista lege, ibi: *pueden procurar, y de-
mandar las cosas, etc.* Hærede tamen non resistente, satis
videtur quod possit hoc facere executor in rebus specialiter
legatis; pro quo etiam est, quod adducit idem Bald. in dict.
l. quod pauperibus, colum. 7. vers. 15. quaro, et vers.
quaritur, 16. ubi dicit, quod restitutionem, qua est facta
in fideicommisso universalis, potest facere executor, et etiam
restitutionem legati particularis: adde etiam Bald. in l. non
dubium, C. de legib. quod si ipse executor est etiam legata-
rius, potest tunc capere legatum propria auctoritate, alle-
gat l. fistulas, §. fundum, D. de contrahend. empt. et quod
notatur in l. de his, C. de furt. In hoc tamen attendenda est
forma commissionis, et potestatis executori à testatore date,
cum ex ea pendat potestas executorum, ut tradit idem Bald.
in dict. l. id quod pauperibus, colum. 4. vers. venio ad
quartum; et tradit Bartol. in l. alio, column. 3. D. de ali-
ment. et cibar. legat. et facit quod etiam statim subditur
in ista lege, ibi: *en la manera que los fazedores de los tes-
tamentos lo ordenaren.*

(2) *Demandar las cosas.* Adde l. nulli, C. de episcopis,
et clericis. et vide quod habetur infra eod. in l. 4.

(3) *Sospecharen.* Tunc ergo permittitur hæredi petere
cautionem istam ab executore, quando justam habuerit cau-
sam suspicionis, non alias; quia regulariter executor non
satisfat, ut notat Bart. ubi bonus textus, in l. Divus, D.
si cui plus quam per leg. Falcid. bonus textus in l. liberto,
§. Largius, D. de ann. legat. l. Firmio, §. 1. D. quando
dies legati ced. et per Salicet. in l. nulli, versic. quaro, 2.
extra gloss. C. de episcopis et clericis.

(4) *Frayles.* Qui executores testamenti esse possunt,
impetrata superioris licentia, cap. 2. de testament. lib. 6.
Clem. 1. eod. tit. ubi bonus textus, quod monachi tale of-
ficium suscipientes coram ordinariis judicibus possunt con-
veniri de fraude, et culpa, et ut rationem reddant adminis-
trationis, etiamsi alias sint exempti. Fratres tamen Minores
arcentur ab hac executoria per textum in Clement. ex vi, §.
verum, de verbor. significatione, ubi Cardinal. et Anch. te-
nuerunt, quod neque jus eligendi pauperes eis committi pos-
sit, idemque tenuerunt Domin. et Philipp. Francus in dict.
cap. 2. contrarium tamen in hoc tenuit Bart. in tract. mi-
noritarum, lib. 3. cap. 4. dicens, hoc potius esse facti, quam
juris, ideoque eis talem electionem committi posse, l. cum
pater, §. hæreditatem, D. de legat. 2. l. ex facto, §. si

las cosas (2) de que fuessen fechas las mandas,
quier las touiesse el heredero del finado,quier
otri. Pero si los herederos sospecharen (3) que
los cabecaleros non daran las mandas a aque-
lllos a quien fueron mandadas, deuen tomar
tal recabdo dellos, que sean ende seguros que
las den, segund son escritas en el testamento.
E si tales omes fuessen, que no sean sospe-
chosos, assi como Frayles (4), e omes religio-
sos, non deuen tomar este recabdo dellos; nin
son ellos tenudos de lo dar, maguer gelo de-

quis rogatus, D. ad Trebell. et hoc etiam tenuit Roman.
consil. 409. column. 2. et sentit Bald. in l. id quod paupe-
ribus, colum. 3. C. de episcopis, et clericis. idque videtur
verius, cum ratio dicti §. verum, cesseret in hac electione
facienda. Idem etiam tenuit doctor de Covarrubias, vir
honorandus, in sua relectione dict. cap. tua nobis, de tes-
tam. colum. 1. qui ex hac ratione vult, electionem executo-
rum eis per testatorem committi posse. Cui dicto multam
obstat, quod consuluit Bald. 5. vol. consil. 399. incipit, de
principali instrumento, num. 2. ubi tenet nullam esse similem
declarationem, de qua ibi, factam per fratrem minorum,
quia esset occasio nominandi aliquem amicum, in
quem pervenirent pecuniae, et daretur occasio, quod per il-
lum venirent ad manus fratris minoris, quod fuit motivum
dictæ Clement. ex vi de paradyso. Et ad materiam dicti cap.
2. in princip. de testam. lib. 6. quando religiosus possit es-
se executor testamenti, vide notabile consilium Paul. de
Castr. 1. vol. consil. 13. incipit, super primo dubio, ubi
tenet, quod illud capitulum non habet locum in religioso,
qui esset perpetuo institutus ad curam animarum in ali-
qua parochiali ecclesia, quia ille dicitur à monasterio plenè
translatus, et licet sit religiosus, non tamen est sub obe-
dientia Abbatis; ibique vult idem esse in Priore conventuali,
misso extra monasterium ad regendum aliquem conven-
tum fratrum, licet iste pro libito Abbatis possit revocari ad
claustrum: vide ibi per eum, quia est hoc ultimum satis
dubitabile. Adverte etiam, quia Fredericus consil. 293. ad
fin. consuluit executionem factam etiam per monachum or-
dinis Minorum, etiam non impetrata superioris licentia
validam esse, licet fieri non debuerit; et cum ista decisione
transit Felin. in cap. 2. de judic. col. 2. et dicit magis com-
muniter teneri Decius consil. 494. et consil. 499. et cum
dicto Frederico tenuit etiam in l. in ambiguis, §. non est,
D. de regul. juris, qui tamen in dictis consilii ab ista opini-
one recedit per l. non dubium, C. de legib. et per alia, quae
ibi videbis. Et contra opinionem Frederici tenet etiam Philippus
Francus in dict. cap. 2. in princip. inducens ad hoc
illum textum, cum dicit; *religiosus executor esse non po-
test, quae verba actum in contrarium gestum nullum esse
ostendunt, Gloss. cap. 1. de regul. juris, lib. 6. et in l. Gal-
lus, in princ. D. de liber. et posthum. sed forte opinio
communis substantari potest, quia ad l. non dubium, ipse
met Fredericus respondet, quod ubi lex aliquid simpliciter
prohibet propter honestatem, quod valebit actus, licet sit
contra legem; allegat Joan. Andr. in cap. sicut, ne clericis
vel monachis, et ad textum in dict. cap. 2. in princip. res-
pondere potest, quod ibi verbum non potest, non ponitur
respectu valoris facti, seu respectu juris, sed respectu ipsius
monachi tale officium suscipiens, vel exequentis, et sic
respectu ipsius, cum velle vel nolle non habeat, non potest;
non tamen negatur, quod si de facto faceret, actus teneret,
eo quia talis actus fit ad alienum commodum, et non ipsius
monachi, quia si ipsius monachi favor tantum esset, actus
nullus esset: et ita procedat quod dicit Gloss. in dict. cap.
1. et quod habetur in l. nemo potest, D. de legat. 1. et be-
nefacit, nam licet alteri stipulari nemo possit, l. stipulatio
ista, §. alteri, D. de verb. oblig. tamen adhuc illi acquiritur
naturalis obligatio, ut latè tradit Alexand. in dict. §.
alteri. Adverte etiam, quia et semina potest esse executrix
testamenti, l. à filio, in princip. ubi Bartol. D. de alimen-*

mandassen. Ca tales personas como estas, deue ome sospechar, que lo faran bien (5).

LEY III.

Que los Testamentarios deuen cumplir la voluntad del finado, e non segund su aluedrio.

LL. 1,

2 f. 3,

tit. 19,

lib. 10,

Novis.

Recop.

Si el fazedor del testamento mandasse dar a personas ciertas de lo suyo algunas cosas

et cibar. legat. et uxor relicta executrix in testamento mariti, non amittit jus executionis, etsi contrahat secundas nuptias, secundum Bart. ibi, et tenet Decius in l. 2. D. de regul. jur. Bartol. in authentic. eisdem, C. de secund. nupt. ad fin. et vide Joann. de Plat. in l. patrimoniorum, C. de munier. patrim. lib. 10. minor etiam 25. annorum, major 17. annorum, potest esse executor testamenti, Glos. in dict. cap. 2. in princip. de testam. lib. 6.

(5) *Lo faran bien.* Nota hic præsumi pro religiosis, et adde cap. 2. de noxi operis nuntiat. et ibi Glossa : et Gloss. in cap. de præsentium portitori, 16. quæst. 1.

LEX III.

Executor non potest excedere mandatum testatoris in legatis certis: sed si arbitrio executoris distributionem bonorum testator ei committat in pauperibus, potest liberè inter pauperes illos, quibus testator nihil certum reliquit, distributionem facere. Hoc dicit.

(1) *Le mando dar señaladamente.* Hoc ideo, quia generaliter facultas data commissario executori non refertur ad easdem personas, de quibus jam per testatorem erat specialiter provisum, ut in l. talis scriptura, in princip. D. de legat. 1. l. doli clausula, D. de verb. obligat. l. cohæredis, §. qui patrem, D. de vulgar. et pupillar. l. alimenta, §. basilicæ, D. de aliment. et cibar. legat. et eod. tit. l. Stichus, et D. de legat. 3. l. uxorem, §. felicissimo. Si vero dispositio specialis in istis personis non præcesserat, sed prius præcesserat provisio generalis, et postea specialis, tunc secus esset, imò generalis provisio præcedens referreretur etiam ad illum, cui specialiter est provisum, ut est casus notabilis in l. Titia, §. qui Marco, D. de annuis legat. Bart. post Glos. in l. quæsitum, §. fin. D. de usufruct. legat. column. 3. vers. venio ad secundam quæstionem, et est ratio, quia quando generale præredit, secundum sui naturam jam comprehendit omnia sub se contenta, et ideo speciale subsequens non est sic potens, ut possit derogare in his, quæ jam sunt comprehensa; sed quando speciale præredit, et postea sequitur generale, tunc apposito primi specialis impedit omnia comprehendere. Unde solet dici, quòd facilius impeditur faciendum, quàm jam factum, l. patre furioso, D. de his qui sunt sui, vel alien. jur. istam rationem ponit Alberic. post Petrum, cuius fuit dicta distinctio in dict. §. qui Marco, et in terminis nostræ legis. Quod si præcesserat generalis provisio, poterant speciales legatarii habere etiam ex provisione generali, tenet Arch. in cap. quia Joannes, 12. quæst. fin. dicit enim: Pone testatorem generalem, fecisse mentionem, dicendo sic, "volo quòd centum de bonis meis distribuantur inter pauperes civitatis Bononiæ," et certis ex pauperibus ipsius civitatis relinquit cuiilibet decem; numquid illi petere poterunt de generali legato, non obstante speciali legato eis relieto? Dic quòd sic, D. de annuis legat. l. Titia, §. qui Marco, et argumento D. de aliment. et cibar. legat. l. à filio. Ego tamen crederem in casu hujus legis nihil referre, an prius præcesserit specialis provisio vel generalis, ex eo quia in casu isto non potest dici, quòd generalis provisio præcedens comprehendet istos pauperes, quibus testator specialiter legavit: quod patet, quia legatum generale non debebatur omnibus pauperibus; sed sufficiebat in certis distribui per executorem; et sic cessat ratio quam superius adduxi, quòd propter legatum speciale non deroge-

señaladas, o cierta quantia de maraudis, e todos los otros bienes que ouiesse, dexasse en mano de alguno que estableciesse por su testamentario, otorgandole poder, que el segund su aluedrio los partieesse a pobres, tal testamentario como este, non puede dar mas a ninguna de aquellas personas ciertas, de quanto el le mando dar señaladamente (1) en su testamento; maguer viesse el, que alguno de los era muy pobre, e seria bien de darle mas

tur generali, in quo etiam continebatur ille legatarius specialis, et sic cessat dispositio dicti §. qui Marco, et dicta distinctio Petri, et Bartoli, de qua suprà, et restabit dicendum, quòd neutro casu executor poterit distribuere in eum, cui testator aliquid in specie seu in particulari legavit, et procedent leges dicentes, quòd generalis provisio non refertur ad specialiter provisa: et ita videtur in hoc tenere Joann. Andr. in addition. ad Specul. in dicto §. nunc verò aliqua, tit. de instrument. edition. colum. 32. in additione incipienti, constat quòd tenet institutio pauperum, ubi refert dicta Archidiaconi, de quibus suprà, et dicit quod Archidiaconus formavit dictam quæstionem non provide, et quòd non potest procedere, cùm in quæstione per eum formata non debetur legatum omnibus pauperibus, ut dixi, sed sufficit in certis distribui; unde secundum eundem Joann. Andr. procederet quæstio Archidiaconi, si aliter formaretur, videlicet, si inter Sacerdotes curatos civitatis justisset centum distribui, et postea aliquibus, ex illis legasset aliquid in particulari: dicit etiam ibidem, quòd si testator expressisset per fideicommissarios distribuenda illa centum, et fortius si dixisset, lego commissariis centum distribuenda, etc. quæstio sibi non esset dubia: et idem è converso, quando dixisset, lego dictam summan centum librarum, etc. non tamen aperit Joann. Andr. quid velit, seu quid decideret, sed quòd quæstio sibi non esset dubia, unde tenenda est menti ista lex Partitarum hoc decidens: et confert in hujus decisionis corroborationem, quod dicit Bald. post Jacob. Butri. in l. si ecclesiæ, C. de Episcopis, et Cleric. ubi dicit, quòd licet pœna statuta per illam legem, sit quinque librarum auri, contra violantes privilegia ecclesiæ; si tamen in concessione privilegi imponatur certa pœna contra non observantes, non habebit locum tunc pœna illius legis, cum de speciali pœna sit provisum, dict. l. sanctio legum, D. de pœn. Conferunt etiam adducta per Bald. in l. non dubium, col. penult. et fin. C. de legib. in quæstione illa, an per apportionem pœna specialis videatur sublata pœna nullitatis actus. Similiter dixit Bald. in authent. hoc amplius, C. de fideicommis. col. penult. vers. item quæro utrum pœna, quòd pœna illius authenticæ statuta contra hæredem non adimplentem voluntatem defuncti, non habebit locum, quando testator imposuit aliam pœnam specialem, et illa est soluta per hæredem. Dicit etiam Dinus, quòd si testator fecit testamentum, in quo instituit filium impuberem, et uxori reliquit alimenta, et si filius decesserit in pupillari æstate, substituit ei matrem impuberis et fratrem testatoris, demum moritur impubes in pupillari æstate, et mater et frater testatoris adeunt hæreditatem ex substitutione pupillari, mater non poterit petere alimenta, ex eo quia provisum fuit matri in secundo casu per viam substitutionis, unde videtur recessum à via tacite repetitionis, de qua in l. licet Imperator, D. de legat. 1. in quo tamen Bald. tenet ibi contrarium, vide ibi per eum. Dicit etiam Bald. in l. 2. col. 1. C. sentent. rescindi non poss. vers. quæro judex, quòd si judex statuit parti terminum ad probandum exceptionem, deinde statuit generalem dilationem, quòd omission probari in speciali dilatione, non poterit probari in generali, seu suppleri. Confert etiam quod notat Bald. in l. executorem, ad fin. 6. col. C. de execution. rei judic. ubi dicit, quòd si sunt duo statuta, unum quòd sententia pupillorum mandentur executioni per priorem artium tantum, aliud, quòd sententia à centum libris suprà, mandentur :

de aquello que le auia mandado el testador: como quier que puede partir los otros bienes que dexo en su poder el testador, entre las otras personas que non son señaladas, e lo han menester, assi como lo el touiere por bien (2),

LEY IV.

En que cosas pueden los Testamentarios demandar los bienes del finado en juyzio, e fuera de juyzio.

Quatro cosas son señaladamente, en que pueden los testamentarios demandar en juyzio, e fuera de juyzio, los bienes del muerto, para cumplir su testamento, maguer non quieran los herederos del fazedor del. E el vno es, quando la manda es para obras de piedad (1) o de misericordia. E el segundo

executioni tantum per potestatem; quod si sit lata sententia pro pupillo in ducenta, quod specialior iudex, id est ille qui datus est etati, exequetur: ibique subdit, quod parvum genus magno generi derogat, et individuum derogat utriusque. Facit etiam quod adducit Bald. in l. *si consul*, in 2. *lectura*, D. *de adoptione*. in questione illa de legato facto fratribus et Priori, quod quando est in diversis orationibus, Prior non fungatur vice duorum, sed suo speciali relichto, de qua questione vide per Cyn. et alias in l. *cum questio*, C. *de legat.* per Bart. in dict. §. *qui Marco*, et in l. *si servus communis sibi*, D. *de stipulat.* servor. per Joann. de Plat. in l. *his scholaribus*, C. *de erogat.* milit. annon. lib. 12. vide etiam per Bald. in l. *observare*, §. *proficiisci*, col. 3. vers. *sed nunquid iudex*, D. *de offic. proconsulis, et legat.* an pena specialis judici in aliquo articulo speciali apposita liberet eum à pena perjurii, ratione generalis juramenti, quod fecit de observando leges, vel statuta. Sic etiam generalis servo sequens non refertur, nt excludat ea, de quibus jam specialiter erat provisum, l. *quotiens*, C. *famil. exercis.* et l. *cum ita legatur*, §. *qui plures*, D. *de legat.* 2. et in eleganti questione adducit Oldral. consil. 121. incipit, *ad primam questionem*, col. 2. vers. *ad tertiam questionem*. Sic etiam generalis confirmatio non refertur ad id, quod est specialiter cassatum, l. *si quis prior*, ubi Gloss. et Bartol. D. *ad Trebell.* et per Jason. in l. *stipulationes commodissime*, D. *de verbor. obligat.* et dicit Bart. in extravag. *ad reprimendum*, in gloss. super parte non obstantibus, quod modus procedendi per illam constitutionem inductis in crimen læsa majestatis, non habet locum in casu l. 1. C. *si quis Imperator maledixerit*, cum ibi sit specialiter provisum, et per dictam constitutionem generaliter loquentem non videtur ei derogatum,

(2) *Touiere por bien.* Sed an poterit distribuere in suos filios, vel consanguineos pauperes? Vide per Bald. in repetit. l. 1. col. 11. vers. super 7. questione, *de sacrosanct. ecclæ*. ubi tenet, quod sic, in minuta distributione, veluti ad alimenta, et bona fide: et addit. Abb. in cap. 1. ad fin. *de cohabit. cleric. et mulier.* ubi per textum ibi, vult quod Clericus executor potest distribuere inter consanguineos pauperes. Vide etiam de hoc per Joan. Andr. in *addition. ad Specul. tit. de instrum. edition.* §. *nunc verò aliqua*, col. 39. in additione, incipiente, *continuatur hic alia questio*, ubi vult quod non posset dare propinquuo sibi valde conjuncto, nisi forte ille conjunctus esset sumnum pauper; et ibi etiam ad finem, tenet, quod posset de elemosynis dispensare in filium spuriū defuncti pauperem, non de quota aliqua iure filiationis, sed ut pauperi de elemosynis. An autem executores teneantur inter plurimos pauperes distribuere, vel an possint dari uni tantum? Vide Bald. in repetit. dict. l. 1. col. 12. vers. *juxta hoc queritur*, ubi dicit hoc solum, auctoritate Prophetæ, *Psalm. 111. vers. 9. dispersit, dedit pauperibus*, 86. dist. §. *in ipsa antem liberalitate*, sub cap. 6. et in ead. dist. cap. *non satis* addit. Bart. in l. 1. D. *de option. legat.* ubi dicit, quod si testator jubet bona sua distribui inter pauperes eligendos per talen, quod ille non potest unum eligere, et dare ei omnia, argumento illius l. et l. 3. D. *de annuis legat.* nec peccat executor præferendo pauperem pauperi, quia locus est gratificationi, secundum Baldus ibidem, vers. *item queritur*; vide ibi ejus additionatem. Et dicit

Abb. in cap. *cum in jure*, column. 2. *de electione*. quod plures deputati ad certa bona distribuenda inter pauperes, possunt illa distribuere in aliquem ex se ipsis, dummodo alias egeat: ibique se remittit ad ea, quæ dixit in dict. cap. 1. *de cohabit. cleric. et mulier.* vide etiam ibi Bald. de prælato executor, an possit eligere suum conventum, vel patre suum filium pauperem. Et quid si testator dixit, quod daret cui velit, an possit dare sibi? Vide quod in simili dicit Bald. in l. *si is cui*, vers. *extra queritur*, C. *de fur.* Quid autem si testator jussit bona sua distribui pro male ablatis, et non apparent tot male ablati, quæ capiant usque ad quantitatem bonorum, vel usque ad quantitatem taxatam per testatorem, puta mille librarum; nunquid superfluum reddi debet hæredi, vel commissarius poterit de hoc disponere pro anima? Vide Bald. in l. *si quis ad declinandum*, column. 4. C. *de Episcop. et cleric.* ubi post Jacob. Butri. in *suo tractatu executorum*, respondet, quod si testator sic disposuit, ut in aliam causam non convertatur, et tunc reddetur hæredi, quia expressio causæ limitat legatum, l. *Sejo amico*, §. fin. D. *de annuis legat.* aut non ita disposuit, et tunc quod superest debet pauperibus erogari, et sic in aliam causam converti, hæredi adhibito, l. *legatum*, et l. *quidam*, D. *de usufructu legat.* l. *in testamento*, D. *de condition. et demonstrat.* l. fin. D. *de operib. publicis.* et in authent. *de ecclesiast. titul.* cap. *si quis in nomine*, et sequentib. Abb. etiam in cap. *tua nobis, de testam.* tenet idem, quia credibile est defunctum fuisse obligatum ad talen restitucionem, ex quo ipse hoc jussit. Nota tamen ad istam legem, quod si executor testamenti male arbitretur in eligendo pauperes, recurri potest ad judicem; vide per Baldum in authent. *præterea*, C. *unde vir, et uxori.* Sed quid si civitas indigeat reparatione murorum, vel pontium, seu viarum, nuquid de talibus relictis pro anima arbitrio executoris erogandis, poterit fieri dicta reparatio, etiam invito executori? Videas per Lucam de Penna in l. unic. C. *de expensis publicor. iudic.* lib. 11. qui allegat pro ultraque parte, et concludit, quod possit fieri, per maximè urgente necessitate, puta, ut ipse ait, quia bella hostiumque insidiæ frequenter insultant civitatem, neque aliunde possit haberi pecunia sine scandalo civitatis. Videas latius ibi per eum, qui etiam tractat in vers. *secundo queritur*, an si testator jubeat capellas construi in loco religiosorum, possit hoc converti in faciendo vel reficiendo dormitorio, quo religiosi indigent; et vult quod possit fieri Episcopo dispensante: et divisa quæ testator jussit celebrari, celebribuntur in ipsa ecclesia monasterii.

LEX IV.

In quatuor casibus invito hærede exigit commissarius in judicio bona defuncti, scilicet pro executione relictorum ad pias causas, vel ob alimenta indigentium, vel quando quid fuit relictum aliis una cum commissariis, vel quando testator dedit liberam potestatem commissariis petendi in judicio vel extra, bona sua ad executionem testamenti: alias non potest, sed legatarius aget contra hæredem pro suo legato. Hoc dicit.

(1) *Para obras de piedad.* Adde l. nulli, C. *de Episcopis, et clericis.*

es, quando el fazedor del testamento manda alguna cosa a otros en vno con los testamentarios (2). E el tercero es, quando la manda es atal, que es establecida para gouernar (3) huerfanos, o otras personas qualesquier. E el quarto es, quando el fazedor del testamento dize assi: Que da libre poder (4) a sus testamentarios, que puedan demandar en juyzio, e fuera de juyzio, los bienes del fazedor, para cumplir sus mandas. E sacadas estas quatro cosas sobredichas, en otro caso ninguno non han poder (5) los testamentarios de demandar en juyzio los bienes del muerto, para cumplir sus mandas. Mas cada vno de aquellos a quien es mandado algo en el testamento, puede por si demandar a aquel que touiere los bienes del finado, la parte que le fue man-

(2) *En uno con los testamentarios.* Tunc enim non sunt nudi ministri, et ideo agunt, l. *si quis Titio*, et ibi Bart. D. *de legat.* 2. l. *si legatarius*, D. *de legat.* 3. Gloss. in l. *Lucius*, §. *Mævia*, D. *ad Trebell.*

(3) *Gouernar.* Id est ad alimenta, et adde l. *alio*, D. *de aliment. et cibar. legat.* et Glos. in dict. §. *Mævia*, ubi etiam Paulus de Castro.

(4) *Que da libre poder.* Ut jam dixi suprà eod. l. 2. executorum potestas pendet à facultate, quam eis dat testator; poterit ergo indistinctè agere, si à testatore talis potestas sit ei data, ut hic: et facit l. *quidam*, §. *si scriptus*, et l. *si à pluribus*, D. *de legat.* 1. Cardin. in Clement. unic. quast. 13. de *testam.* ubi etiam Joan. de Imol. column. fin. Et hodie communiter solent dari per verba magis ampla, quam hic habentur, de quibus vide per Bartolum late in l. *alio*, D. *de aliment. et cibar. legat.* ubi vide de istis facultatibus, et qualiter debeant se habere executores in vendendis et alienandis rebus hæreditariis: et ibi dictis adde, quid si aliquis emit ab aliquo tanquam ab executore ultimæ voluntatis, et longo tempore tenuit, hæres vendicat, ille dicit bona fide emisse, non tamen potest probare quod ille fuit executor, Bald. in l. 1. C. *de reb. alien. non alien.* decidit, quod nisi emptor probet ex aliquibus conjecturis se credidisse illum executorem, puta quia ita audivit dici à pluribus honestis personis, præsumitur emptor male fidei, et ideo non præscribit. Et ad id quod Bartolus tractat in column. 4. an executores possint vendere rem, quam volunt? Adde Bald. in l. *cum non solum*, §. *sin autem legata*, per textam ibi C. *de bon. quæ liber.* et in l. *quandiu*, C. *de distr. pig.* Item, et ad illud quod in ead. column. tractat, an hæres sit requiriendus, quando executor vendit, adde quod notat Bald. in l. *captatorias*, C. *de testam. milit. col.* 2. vers. *modo circa hoc queritur*, ubi dicit, referens Bartolum ita consuluisse, quod si testator commisit declarationem incertorum Cajo, qui declaravit non requisito hærede indistinctè, quod debeant restituiri Sejo, tanquam ab eo exorta, quod non tenebit declaratio, quis non est sequutus formam boni viri: subdit tamen Baldus, quod debet in hoc stari juramento executores, si est honesta persona, l. *Theopompus*, D. *de dote prælegat.* l. *si quis pro redemptione*, C. *de donat.* et non videtur fieri bona fide, quod fit non citato, neque requisito eo, cuius interest, l. *necessitatem*, D. *de in diem addict.* l. *cum quidam*, D. *de legat.* 2. Bald. in l. *creditor*, C. *de distr. pignor.* et dicit Bald. in dict. l. *captatorias*, in fin. quod executores non tenentur requirere hæredes, nisi cum indigent eorum informatione, vel voluntatis eorum exploracione, quia non sunt judices, sed executores, argumento, l. *quod si nolit*, §. fin. D. *de adilit. edict.* Adde etiam Alexand. 2. volum. consil. 62. incipit, *vissa facti narratione*, quod si hæres est pupillus, et ipsi executores sunt etiam ejus tutores, possunt vendere, non aliás, requisito pupillo: et ibi vide circa Gloss. in l. *si prædium*, C. *quando decret. opus*

dada en el testamento. E segund el departimiento que se muestra por esta ley, se entiende en todas las otras, que fablan del poderio que han los testamentarios.

LEY V.

Quien puede cumplir las mandas que son fechas para sacar cativos, si el fazedor del testamento non dexa Testamentario que lo cumpla.

Dexando algun ome en su testamento marauedis, o heredad, o otra cosa cierta, que mandasse dar por su anima, de que sacassen cativos (1); si non señalasse (2) omes ciertos, que cumpliesen esto, estonce el Obis-

non est. Addo etiam, cum Bart. in dict. l. *alio*, circa fin. dicit, quod promissio de evictione, quam facient executores, obligat hæredes, si promittant, secundum consuetudinem civitatis, quod possunt etiam empores agere contra hæredes, ut habeant ratum factum executorum, ut ipsi sint magis securi, secundum Bald. in authent. *si captivi*, C. *de Episcopis*, et cleric. Et an executor habens potestatem vendendi, possit vendere filio suo? Vide per Bald. in repetit. l. 1. C. *de sacrosanct. eccles.* 11. et 12. col.

(5) *Non han poder.* Addo l. *Lucius*, §. *Mævia*, D. *ad Trebell.* poterunt tamen implorare officium judicis etiam extra istos casus, ut in l. *quintus*, D. *de annuis legat.* Bart. in l. *si quis Titio*, D. *de legat.* 2. Bald. in l. *nulli*, C. *de Episcopis*, et cleric. et adverte quod quando sunt hæredes instituti, unus executor non potest contra alium executorem agere, secundum Paul. de Cast. notabiliter in l. *qui proprio*, §. *si duobus*, D. *de procurator.* ubi hoc modo limitat dictum Bartoli ibi, qui dicit unum executorem contra alium agere posse; nam procedit secundum eum, nisi aliquis specialiter sit hæres institutus. Et quando executor testamenti posset conveniri à legatariis, vide per Bart. in l. *Firmio*, §. 1. D. *quando dies legati cedit.*

LEX V.

Si testator legat certam quantitatem ad redimendum captivos, et non dimittit executorem, qui hoc adimpleat, recipiat Episcopus loci originis testatoris legatum, vel Episcopus loci, in quo est major pars hæreditatis: aut si testator est advena, et nescitur unde est, recipiat Episcopus loci ubi moritur, et coram judice ordinario illud scribat cum die, et mense; et post annum reddat judici computum qualiter expendit; nec potest Episcopus, vel Notarius aliquid pro labore recipere. Hoc dicit.

(1) *Sacassen cativos.* Ista dicitur causa piissima ut in authent. *ut cum, de appellat. cognosc.* cap. 3. §. *si unum*, et ibi Bartol. collat. 8. et permittitur ob redemptionem captivorum, quod alias non permittetur, ut in authent. *de restitut.* collat. 8. authent. *res quæ*, C. *communia de legat.* cap. *aurum*, 12. quæst. 2. et adde l. 2. et quæ ibi dixi, tit. 29. 2. Part. In quocumque alio relieto ad pias causas locum habebit capitulum *si hæredes, de testam.* ubi nullo executore à testatore nominato, executio fieri debet per hæredem, et per ejus negligentiam executio pertinebit ad Episcopum, ut in dict. cap. *si hæredes*, ubi Abb.

(2) *Si non señalasse.* Nam si designasset, illi præse runtar Episcopo, l. *nulli*, C. *de Episcopis*, et cleric. et cap. *si quis autem pro redemptione*, in authentic. *de ecclesiast. titul.* collat. 9. et adde etiam, quod præsertur alteri privilegiato à Papa, quod possit recipere relicta ad piam causam, secundum Joan. And. in addition. *ad Specul. tit. de instrumentor. edition.* §. *nunc vero aliqua*, in additione incipien-

po de aquel logar onde es natural el que fizó el testamento, o aquel en cuyo obispado (3) ouiere la mayor parte de sus bienes, lo deue fazer cumplir. Pero el Obispo, luego que aya recibidos los marauedis sobredichos, o aquella cosa que fue establescida para sacar catiuos, deue dezir al Juez Ordinario de aquel logar que faga escreuir (4) en su registro la cantidad de aquel auer, o de aquella cosa que recebio por esta razon, e el dia, e el mes, e la era en que lo recibio. Otrosi dezimos, que los herederos del fazedor del testamento non pueden embargar al Obispo, que non reciba los marauedis, o aquella cosa que fuesse establescida del testador, para sacar catiuos. Pero despues que sea passado vn año que recibio los marauedis para esto fazer, tenudo es el Obispo de dar cuenta (5) por si, o por otro,

al Juez Ordinario (6), quantos catiuos saco, e quanto dio por cada vno de aquellos dineros. E tambien el Obispo, que esto ouiesse de fazer, como los otros Escriuanos, que escriuen alguna cosa de las que son dichas en esta ley, non deuen tomar para si, por razon del trabajo (7) que lieuan en esto, ninguna cosa de aquellas que son dadas para sacar los catiuos; ante lo deuen fazer de grado, e sin precio ninguno (8). E esto es, porque son dexadas para obra de piedad: e los Obispos, si contra esto fiziesen, errarian en quatro maneras. La vna, contra Dios. E la otra, contra el anima del finado. E la tercera contra los parientes del muerto. E la quarta, al Señor de la tierra, que es guardador de todos los bienes (9) de su Señorío. E si por auentura acaesciesse, que alguno de los que fiziesen tal manda, para sa-

ti, 1. *cujuscumque*, ubi vide, et habes hic, quod executor testamenti designari debet à testatore. Sed an testator possit alii committere nominationem executoris? Bald. in l. id quod pauperibus, col. 4. vers. modo juxta predicta queru, distinguit, an committatur factio executoris, et non potest committi; an nominatio et declaratio, et tunc sic: vide Bart. in l. quidam relegatus, D. de reb. dub.

(3) *O aquel en cuyo Obispado.* Lex nulli, non dicit de isto, sed tantum de Episcopo loci originis defuncti; Glossa tamen ibi dicit, quod uterque Episcopus exequi potest. Jacobus verò de Beloviso, et Albericus post eum distinguunt, quod si patrimonium defuncti est in utroque loco, tunc quilibet potest distribuere res suæ diœcesis, et sic non concurrent in executione, sed erit executio divisa per loca, l. 1. C. ubi petant. tutor. aut bona sunt in altero loco tantum, et tunc ille Episcopus, in cuius loco sunt bona, exequetur, argumento l. si fideicommissum, D. de judic. Si verò in neutro loco sunt bona, sed in alio tertio loco, tunc præferetur Episcopus originis, ut in dict. l. nulli, et in l. cives, C. de incol. lib. 10. Si verò origo est dubia, tunc Episcopus domicili; et si de domicilio est dubium, tunc Episcopus civitatis, in qua defunctus est, per dictam l. nulli; quod limitabat Petrus esse veram in rebus solo coherentibus, quæ sunt propriè de territorio vel diœcesi: sed pecunia non intelligitur esse hujusmodi. Bald. tamen in dict. l. nulli, col. fin. dicit, quod in pecunia exequitur ille Episcopus, qui potest celerius exequi, argumento illius l. nulli, §. 1. versic. sine ulla cunctatione. Fortè per istam legem alternativè loquentem, dicendum esset, quemlibet istorum Episcoporum hoc posse, et quod sit locus preventioni, argumento l. si quis postea, D. de judic. et l. ubi captum, D. eod. et l. cum quædam puella, D. de jurisdict. omn. jud. saltem hærede petente, ut post præventionem unius alius se non intromittat, sed remittat executionem ad alium, juxta dicta Innocent. in cap. cum M. Ferrarensis, de constitut. ad fin. ubi Felin. laté, col. 13. et 14.

(4) *Faga escreuir.* Habes hic, quod executor testamenti tenetur facere inventarium, et adde Specul. et ibi Joan. And. in addition. tit. de instrum. edition. in §. nunc verò aliqua, col. 18. vers. sed an tenetur, Bald. in l. nulli, col. 2. C. de Episcopis, et clericis. et in authentic. sed cum testator, in fin. C. ad leg. Falcid. et an isti teneantur jurare? Vide per Joan. de Plat. in l. penult. in princip. C. de erogation. militar. ann. lib. 12. Gloss. et Bart. in l. Divus, D. si cui plus quam per leg. Falcid.

(5) *Dar cuenta.* Similiter et executor designatus à testatore, tenetur reddere rationem Præsidi, et etiam Episcopo in relictis ad pias causas, l. si quis pro redemptione, et ibi notat Bald. C. de donation. imò ibi dicit Bald. quod reddere tenetur rationem cuicunque cuius interest, et dicit

Bald. in l. si quis ad declinandam, col. 5. C. de Episcopis, et clericis. quod omnes tales executores dati ad pias causas, tenentur Episcopo reddere rationem, et ipse potest contra eos inquirere, et eos punire: et an sufficiat juramentum executoris in ista redditione rationum? Glossa videtur velle, quod sic, in dict. l. Divus, D. si cui plus quam per leg. Falcid. vide Bart. post Cyn. in l. id quod pauperibus, C. de Episcopis, et clericis. intelligit et legis minutis seu parvis distributionibus; magna tamen debeant probari per testes: et vide quæ ibi Alexand. allegat in addition. Adde etiam Bald. in dict. l. si quis pro redemptione, ad fin. ubi vult, quod in his quæ habeant difficultatem probationis, stetur juramento executoris: et adde eundem Bald. in l. nulli, col. penult. C. de Episcopis, et clericis. ubi etiam vide Salicet. col. penult. vers. queru qualiter de erogatione, ubi et limitat in his, quæ secreto eroganda commissa sunt à testatore disponente.

(6) *Al Juez ordinario.* Adde l. nulli, C. de Episcopis, et clericis. et habes hic casum, in quo Episcopus efficitur de foro judicis sacerdotalis; et nil mirum, quia ex quo lex ei dedit istam distributionem, quod ipse similiter teneatur reddere rationem coram judice sacerdotali; facit quod notat Baldus de clericis, qui recipit depositum de manu judicis sacerdotalis, in l. acceptam, column. 2. C. de usur. Paul. de Cast. tamen in dict. l. nulli, ad fin. dicit, quod hodie Episcopus soli Deo rationem reddit, allegat l. si quis ad declinandam, C. eod. sed adhuc credo, justè in hoc Regem, et ejus Consilium implorari, ut detur cedula, ut Episcopus talem rationem reddat, per istum textum et dictam l. nulli. Salicetus tamen in authentic. licet, C. de Episcopis, et clericis. dicit, quod olim ita erat dispositum, quod Episcopus redderet rationem præsidi; hodie tamen per textum in authentic. de ecclesiast. tit. cap. 11. vers. si autem qui hoc facere iussi sunt, collat. 9. tenetur reddere talem rationem Metropolitano.

(7) *Por razon del trabajo.* Nota benè, et adde dict. l. nulli, C. de Episcopis, et clericis. et nota verbum superius positum, aliqua cosa de las que son dichas. Nam intelligitur de gestis inventarii, et de gestis rationum; unde si executor litiget pro pecuniis exigendis, notarius non debet facere acta gratis, prout etiam notat Salicet. in dict. l. nulli, parum post principium.

(8) *Sin precio ninguno.* Nec de relictis ad redemptiōnem, neque etiam de bursa Episcopi, ut hic, et in dict. l. nulli.

(9) *Guardador de todos los bienes.* Nota bonum verbum ad ea, quæ habentur in l. bene à Zenone, C. de quadrienn. prescription. per Glossam, et Doctores.

car catíos, fuessē ome estraño, que non sō piessen donde era natural, nin morador; el Obispo de aquel logar do muriere, deue fazer cumplir la manda del, en la manera que de suso diximos, si fallare de lo suyo en aquel logar, o en otro, de que lo pueda fazer.

LEY VI.

Fasta quanto tiempo deuen cumplir los Testamentarios el testamento del finado.

Si muchos fueren los testamentarios, en cuya mano dexare alguno su testamento, to-

dos (1) deuen ser en uno para cumplirlo, si pudieren, en aquella manera (2), e hasta aquel tiempo, que el finado mando en su testamento. E si por auentura el non señalare dia, nin tiempo, hasta que lo cumpliesen, deuense elios trabajar, luego despues de la muerte del testador, de lo cumplir lo mas ayna (3) que pudieren, sin alongamiento, e sin escatima ninguna. E si embargo tan grande ouiesen, por que non lo pudiessen luego cumplir deuense trabajar que lo cumplan en todas guisas, a lo mas tarde hasta vn año despues de la muerte del testador (4). Pero si acaesciere, que

LEX VI.

Pluribus existentibus executoribus testamenti, si omnes interesse nequeunt, aut nolunt, possunt duo vel unus exequi: et debet commissarius exequi testamentum quam citius possit, ita quod sit infra annum à morte testatoris. Ille dicunt. Habuit originem à cap. *religiosus*, §. *sane*, de *testam.* lib. 6.

(1) *Todos.* Quod omnes executores, et non unus sine alio regulariter debeant exequi, satis probatur hic, et in cap. 2. §. 1. de *testam.* lib. 6. quod intelligit Jacob. Batric. et Bald. post eum in l. *nulli*, col. fin. C. de *Episcopis*, et *clericis*. quando incerta est distributio, quia debet per eorum arbitrium distribui, prout melius sibi videbitur: sed quando distributio est certa, ut quia dixit testator, detur illud tali pauperi, tunc enim unus tantum potest solvere, et exequi. Quid autem si est discordia inter executores? Vide quae tradit Speculat. tit. de *instrument. edition.* §. *nunc vero aliqua*, colum. 22. vers. sed quid erit si sunt plures, Bald. in l. fin. in princip. C. *communia de legat.* col. 2. ubi respondeat ad hoc, quod in his, que sunt ad pias causas, Episcopus est diffinitor; ad prophauas verò Præses loci.

(2) *Si pudieren, en aquella manera.* Nota hoc; est enim regulare, ut voluntas testatoris mandetur executioni intra tempus ab eo diffinitum, quod etiam curret à die aditæ hereditatis, et notat Abb. in cap. nos quidem, de *testam.* bonus textus in l. *statuliberos*, §. si quis hæredi, D. de *statuliber.* tradit Alexand. in l. si milii, et tibi, §. 1. D. de *legat.* 1. et facit ista lex ad id quod notat Bart. per textum ibi in l. *cum pater*, §. à *filia*, D. de *legat.* 2. quod executor non possit prævenire diem ab ipso testatore ad executionem suæ voluntatis signatam; unde si testator præcepit, quod post mortem hæredis, vel post tale tempus distribuerent bona ejus inter pauperes, vel talem summam, quod tales executores non poterunt in vita hæredis, vel intra tempus designatum eligere pauperes, vel exequi, secundum Bartolum ibi in l. *post mortem*, C. de *fideicommissis*; distributio enim ante illud tempus facta præjudicium non infert futuris tunc pauperibus. Item tenent Angel. et Alexand. in l. *stipulatio ista*, §. si quis *dolum*, D. de *verbis obligat.* Jason. in dict. l. *post mortem*, col. 2. dicens hanc opinionem esse communem, et idem fatetur Decius in l. *cum tempus*, D. de *regul. jur.* Bald. tamen in dict. l. *post mortem*, col. 4. vers. sed pone *testator*, inclinat in contrarium sententiam in quæstione, quam movet de testatore, qui instituit uxorem suam in vita, volens, quod post mortem suam bona distribuantur inter puellas virgines, quod possit uxor in vita eligere puellas, et maritare, quia si testator hoc cogitasset de voluntate uxorius, permisisset ita fieri propter favorem animæ, et sic pro expresso debet haberis, l. *tale pactum*, §. fin. cum glossa ibi, D. de *pact.* ibique respondeat ad dictum §. à *filia*, quia ibi legatarii poterant præmori, in quæstione verò ista non: idemque vult, etsi relinquit pauperibus in genere, quia testator in certam personam singulariter non habet affectionem, sed ad genus persona, id est, qualitatem paupertatis vel pietatis, quæ una, et idem est: sed Alexand. de Imol. in l. *sed et si an-*

te, D. ad *Trebell.* quam legit sub l. *recusare*, §. fin. ponit opiniones, quæ in hoc fuerunt, et inclinat, quod sit vera communis opinio in casu, quo pauperes debent eligi, quasi velit seculis, si esset relictum pauperibus simpliciter: vide ibi per eum, qui ad hoc allegat l. *unum ex familia*, circa princ. D. de *legat.* 2. Contra communem etiam opinionem tenet Decius in dict. l. *cum tempus*, ex eo quod testator disponens potius salutem animæ respexit, quam tempus executionis, quod fortè adjectit existimans ante illud tempus absque detrimento rei familiaris non posse fieri. Item quod non magis futuros pauperes, quam præsentes dilexerit; que etiam fuerunt motiva Baldi, et mibi satis placet, quod ponderandæ sint circumstantie occurrentes in casu; et si voluntas testatoris non refragetur, satis æqua videtur ista ultima opinio: et pro opinione communi satis benè facit l. *uxori usumfructum*, D. de *usufruct.* *legat.* cui tamen potest responderi, quod ibi erat hæres, in quem finito usufructu fundus veniebat dandus per hæredem peracto quinquenio libertis, de quibus ibi, prout in eleganti quæstione respondet Joann. in addition. ad *Specul.* tit. de *locato*, vers. 145. in addition. super parte *uxori.*

(3) *Lo mas ayna.* Nota benè istam legem, non enim ita aperte invenio cautum de jure communī, licet l. *nulli*, C. de *Episcopis*, et *clericis*. benè facit, ibi: *sine ulla cunctatione*, et quia si hæres teneat rem legatam statim, cum potest, tradere, et sic exequi defuncti voluntatem, ut in l. *cum res*, et l. *si domus*, §. in *pecunia*, D. de *legat.* 1. sic etiam et executor deputatus; poterit ergo Episcopus, vel secularis judex cogere etiam ante annum executores ad executionem testamenti, ut in cap. si *hæredes*, de *testam.* etiam quoad legata profana, Gloss. et ibi Abb. colum. 1. et Imol. column. 3. in dict. cap. si *hæredes*. Potest etiam Episcopus propria constitutione excommunicationis penam statuere contra executores negligentes, ut tradit Freder. consil. 95. et Roman. consil. 228. Paul. de Castr. in dict. l. *nulli*, cum dicit: et scias quod hodie Episcopi per suas constitutiones generaliter monent executores, quod exequantur infra annum; quæ monitiq; potest dici, secundum eum, quod afficiat scientes, non autem ignorantes se datos executores, ut notatur per Bart. in l. *genero*, D. de *his qui notant. infamia.*

(4) *Fasta un año despues de la muerte del testador.* Tene menti istam legem, nam de jure communī videbatur quod iste annus curreret à die monitionis factæ per judicem, ut probatur in cap. nos quidem, de *testam.* ubi hoc assertunt Irol. Cardin. et Abb. et Bald. in l. id quod pauperibus, colum. 3. C. de *Episcopis*, et *clericis*. ubi dicit hanc esse communem opinionem, Abb. etiam consil. 12. vol. 2. et consil. 59. vol. 1. quinimò, etsi constitutione Episcopali caveatur, quod testamenta executioni mandentur à die mortis testatoris infra annum, intelligenda et limitanda est talis constitutio, ut hic annus currat à die aditæ hereditatis, et scientiæ executoris, prout etiam in specie tenet Abb. in dict. cap. nos quidem, col. fin. et Roman. consil. 228. col. 2. et sic videtur, quod sit intelligenda et limitanda ista lex Particularum; et supra eadem lege dixi, quod etiam tempus à testatore statutum ad executionem non currit, nisi à die

todos non pueden y ser, o no quieren (5), lo que fizieren los dos, o el vno, deue valer, ma-
guer los otros non se acierten y.

LEY VII.

Quien puede apremiar a los Testamentarios, quando son negligentes de cumplir la voluntad del finado; e quien deue entrar en su lugar, para cumplirla.

Apremiar pueden los Obispos, cada vno en su Obispado, a los testamentarios, que

aditæ hæreditatis. Et inde est, ut executor testamentarius possit compellere hæredem judicis præcepto ad adeundum hæreditatem, secundum Specul. tit. de instrument. edition. §. nunc verò aliqua, col. 27. Ilodie verò attenta lege regni disponente, legata tenere, et deberi etiam non adiuta hæreditate, annus iste non exigeret ad ejus cursum additionem hæreditatis. Confert quod notat Bald. in l. id quod pauperibus, col. 4. vers. ultimo circa tempus, C. de Episcopis, et clericis. ubi dicit, quod annus iste currit ad pias causas ante aditam hæreditatem, cùm hujusmodi legata non pendant ab additione: benè tameu placet, quòd de judicis præcepto hæredi notificaretur, ut infra certum tempus audeat vel repudiet, ut sic sine detimento hæreditatis executione procedat, et si infra tale tempus nolit adire, legata mittenatur executioni; et sic saltim à lapsu talis termini curreret iste annus: benè tamen placet, quòd exigatur scientia executoris, cùm regulariter dilatio data à lege nou currat ignoranti, cap. quia diversitatem, de concess. præbend. l. unic. C. de annal. exception. l. annus, D. de calumniator. glossa notabilis in cap. Tilius, si de feudo fuer. controv. inter domin. et agnat. et licet alias tempus datum in favorem alicujus ad agendum actum, non in odium ipsius, cui datur, currat ignoranti et impedito, glossa singularis, et in cap. statutum, de præbend. lib. 6. l. 7. tit. 7. lib. 5. Ordinam. Regal. id procedit, quando datur in merum alicujus favorem; secus quando datur ad convincendam alicujus negligentiam, prout est in præsenti casu, et satis probatur in dict. cap. nos quidem, secundum Imol. ibi, et Abb. in repetitione cap. cum esses, de testament. col. final. Probatur etiam infra eod. l. fin. ibi: seyendo amonestados, quæ lex ibi videtur probare, quòd requiratur etiam monitio: et vide quæ ibi dico. Adverte tamen quod Speculat. in dict. §. nunc verò aliqua, num. 39. dixit, tempus datum ad executionem ultimarum voluntatum etiam currere ignorantis et impedito, quia datur in favorem pauperum, et eorum quibus aliquid ex testamento est distribuendum, et non in odium ipsius executoris: cum quo etiam tenet Cardin. in dict. cap. nos quidem, et in dict. cap. quia diversitatem, col. 2. Bald. in l. captatorias, C. de testament. milit. col. fin. dicens in practica ita servari: vide Barbat. in dict. cap. nos quidem, num. 33. Quod nota, propter istorum auctoritatem, quibus etiam favere videtur lex ista Partitaram: fortè tamen in punto juris prior erit opinio contraria, prout etiam vult Didacus à Covarrubias in dict. cap. nos quidem, referens aliqua, quæ ibi poteris videre. Adde etiam quod aliquando ad executionem majus, vel minus tempus assignatur, quam annus, ut tradit Specul. tit. de instrument. edition. §. nunc verò aliqua, ad fin. quæst. 82.

(5) *Non pueden y ser, o no quieren.* Adde cap. 2. §. sane, de testam. lib. 6. ubi etiam isti casus ponuntur, et quid si uno ex executoribus mortuo Episcopus velit adjungere alium, vel se ipsum loco ipsius? Bald. in l. nulli, ad fin. C. de Episcopis, et clericis dicit, quod non, quia Episcopus negligentiam et malitiam executorum supplere potest; sed non potest in casu fortuito supplere, secundum Joan. And. in novella, in dict. §. sane: dicit etiam ibi Baldus, quod acceptatio officii non tribuit jus absenti in remo-

cumplan (1) los testamentos de aquellos que los dexaron en sus manos, si ellos fueren negligentes que non lo quieran cumplir, o que andan maliciosamente en ello. E demas dezimos, que cada vno del Pueblo (2) puede esto fazer saber a los Obispos, porque es obra de piedad. E si los testamentarios non quisieren cumplir la manda del defunto, los Obispos (3) la pueden fazer cumplir, si quisieren, o dar otros buenos Albaceas (4), que la cumplan en lugar de aquellos. E esso mismo seria, si acaesciesse que alguno en su testamento non dexasse testamentarios que lo cumpliesen, que el

tis, ut non possit alius executor sine eo facere executionem, quia anima testatoris ex sua absentia non debet pendere, nisi esset absentia brevis et modici temporis, quia tunc debet expectari, secundum eundem Joan. Andr. ubi suprà: allegat etiam Baldus l. multa non committitur, D. de condit. et demonstrat. unde et ista lex, cùm dicit non pueden, procedet in impedimento non modici temporis, secùs si esset modicum, ut prolatur in dict. §. sane, ibi: nimium differri, prout etiam ponderat Joan. Andr. in addition. ad Specul. tit. de instrumentor. edition. §. nunc verò aliqua, col. 21. in addition. incipienti, iste versiculus. Item si testator prohibuit unum sine altero non exequi, tunc neque in dictis casibus posset unus, ut in dict. §. sane, in fin. et vide in dict. addition. per Joan. And. quid si unus sine altero litigare velit in judicio, an possit? et concludit, quod sic, quando litigare velit ad pias causas, si interveniat auctoritas judicis, cap. si duo, §. fin. de procurat. lib. 6.

LEX VII.

Si executor non vult exequi testatoris voluntatem, Episcopus exequitur, vel alium ponat, qui exequatur: et potest executoris negligentiam quilibet de populo Episcopo denunciare; et si testator non dimisit executorem, et hæres non implevit, potest Episcopus facere impleri, quia est opus pietatis, et quasi spirituale. Illoc dicit.

(1) *Que cumplan.* Adde cap. si hæredes, de testam. et cap. tua, et in cap. Joannes, eod. tit. et quod habetur in l. 7. tit. 19. l. Partit. imò etiam ad judices sacerulares pertinet ista cura, quia munus hoc missi fori est, ut in authent. de eccles. titul. cap. si quis autem aedificationem, collat. 9. l. hæreditas, D. de petition. hæred. Abba. in dict. cap. si hæredes, ubi et Barbat. col. 1. et 2. vide per Specul. tit. de instrument. edition. §. nunc verò aliqua, col. penult. vers. sed numquid judex sacerularis, et l. 3. D. de alim. et cibar. legat. Bart. in l. 1. col. 2. vers. advertendum, D. de legat. 2.

(2) *Del pueblo.* Nota benè, et adde l. nulli, C. de Episcop. et cleric. et in authentic. de ecclesiast. titul. cap. 11. vers. si autem qui hoc facere, et per Roman. consil. 69.

(3) *Obispos.* Concordat l. nulli, C. de Episcop. et cleric. et cap. nos quidem, de testam. et adverte, quòd si ante executionem est necessaria electio, veluti pauperum in quos debet distribui, si talis elector vel declarator non eligat intra annum, jus ipsum eligendi devolvitur Episcopo, Ang. Philip. Corn. et Jaso. per textum ibi in l. fin. §. 1. C. communia de legat. Cardin. Joann. de Imol. et Barb. in dict. cap. nos quidem, licet Bart. in l. cum quidam, D. de legat. 2. voluit isto casu talem electorem posse eligere etiam post annum, excluso Episcopo: et Abbas referens Bartolum in dict. cap. nos quidem. Et prior sententia videtur prior ex eo, quia prævia electio requiritur, sine qua non potest fieri executio: neque ad id obstat l. Taurina 33. illa enim loquitur in potestate essentia, non in potestate electionis super re deposita à testatore, juxta notata per Bald. in l. captatorias, C. de testam. milit.

(4) *Albaceas.* Isti executores dicuntur dativi, de quibus

Obispo, en cuyo Obispado acaesciesse, deuelo
fazer cumplir, si el heredero (5) del muerto
non lo quisiesse fazer. E esto deuen ellos fa-
zer, para cumplir la voluntad del testador, que
es obra de piedad, e como cosa spiritual.

LEY VIII.

*Que pena deuen auer los Testamentarios, quan-
do maliciosamente aluengan de cumplir
las mandas.*

Por malicia, o por descuydamiento, non
queriendo los testamentarios cumplir las man-
das que ouiesse alguno dexado en su mano,
si por tal razon como esta, seyendo amonestados (1), fueren tollidos deste officio por juy-
zio (2), pierden aquella parte (3) que deuen

vide per Specul. tit. *de instrum. edition.* §. *nunc verò aliqua*, col. 3. vers. *dativi*. Et si testator velit excludere Episcopum ab hoc, substituat ipse testator alios executores in negligentia priorum, ut tradit Bald. in authent. licet, C. de *Episcop. et cleric.* non tamen poterit testator iterum substi-
tuere negligenter, ut tradit Baldus ibidem, et facit cap. *commissa, de elect.* lib. 6. et potest induci ad quæstionem, ut si tendens ad mortem aliquis fecit majoriam, et commis-
sit alicui, ut ponat conditiones et prohibiciones quas volue-
rit, et talis commissarius in prohibitione alienationis dis-
posuerit, quod possessor alienans non perdat rem majoriæ,
et quod ipse et non sequens in gradu repeatat illam, quod
non valeat talis dispositio, quia esset subverttere majoriam et
contra jus.

(5) *Heredero.* Si verò hæres exequatur, et non sit ne-
gligens, Episcopus se non intromittit, ut dixi suprà eod. l. 1.

LEX VIII.

Si executor testamenti ad exequendum monitus, non
exequitur et negligens fuerit, judicialiter ab executione re-
motus perdit quod erat ex illo testamento habiturus, nisi
sit filius testatoris, cui legitima conservatur. Hoc dicit.

(1) *Amonestados.* Cùm non dicat hanc monitionem à
judice debere fieri personaliter, sufficiet si ex decreto judicis
per alium fiat, ut aperte probatur in authent. *de hæred. et Falcid.* §. *si quis autem non implens*, licet Ang. ibi tenuit
contrarium, et alii Doctor. in authent. *hoc amplius*, C. de *fideicom.* et etiam ex ista lege videtur, quod tempus præfixum
ad exequendum currat à die monitionis; sed contra suprà eod. l. 6. ubi dicitur, quod currit anno à morte testato-
ris, potest dici, quod ista lex intelligatur juxta formam tex-
tus in auth. *de ecclesiast. titul. cap. si quis autem pro redemp-*
tione, vers. si autem qui hoc facere jussi sunt, et authent. licet, C. de Episcop. et cleric. ut etiam ante annum,
si executor bis fuerit monitus ab Episcopo, constituantur in
negligentia, et auferatur ab eo officium executionis, et trans-
fertur in Episcopum, et perdat quod sibi relictum fuit in
testamento, prout etiam hic dicitur, et tradit Specul. tit. *de instrum. edition.* §. *nunc verò aliqua*, col. penult. versic.
illud etiam queritur, quæst. 82. quem tamen textum Insula
in dict. cap. *nos quidem, de testam.* et Salic. in authent. *hoc amplius*, C. de *fideicom.* col. 2. intelligunt quoad legata pia,
ista tamen lex Partitarum indistinctè, et generaliter loqui-
tur. Quod ergo habetur suprà l. 6. procedet, quando nulla
præcessit, vel noua bina monitio, ut tunc annus, de quo
ibi, curret à die mortis testatoris, etiam nulla præcedente
monitione, data tamen scientia executoris, prout dixi in
dict. l. 6. in glossa super parte *fasta un año*; quando verò
præcessit monitio, non requiratur cursus anni, sed consti-
tuatur in negligentia, ex quo monitus neglexit exequi, juxta
dispositionem dicti §. *si quis autem, et hujus legis.* Sed an
sufficiet tali casu unica monitio, vel requiratur bina? Vide-
tur binam requiri, prout habetur in dict. §. *si quis autem,*
quia cùm agatur ad amissionem lucri eis à testatori relieti,
non debet sufficer unica monitio, sed requiratur bina, et
ita sit intelligenda lex ista Partitarum: quod planè procedit
in legis piis, juxta dictum §. *si quis autem;* in aliis verò
legatis, executore negligente, sufficeret unica monitio cum
transcurso anni à die monitionis factæ per judicem vel ejus

Tom. III.

decreto, ut quis privetur commodo sibi à testatore relictio,
prout voluit Glossa in dict. authent. *de hæred. et Falcid.*
§. *si quis autem non implens*, et ibi Bartol. et Angel. et
tenent communiter Doct. in authent. *hoc amplius*, C. de *fideicom.* Respectu verò devolutionis ad Episcopum propter
negligentiam, vel ad alium executorem à testatore provisum
in tali negligentia, juxta id quod notat Bald. in authent. licet, C. de *Episcop. et cleric.* sufficeret unica monitio cum
transcurso anni, ut in dict. cap. *nos quidem*, vel etiam sine
aliqua monitione cum transcurso anni à die scientiæ ex-
ecutoris, ut dixi suprà eod. l. 6. de quo qualiter procedat in
relictis ad non pias causas, vide per Abb. in cap. *si hære-*
des, de testam. col. 3. versic. *venio ad tertium.*

(2) *Por juicio.* Et sic videtur, quod requiratur ad hoc
ut executor perdat lucrum sibi à testatore relictum, quod
proserat prius sententia privationis ab officio executionis
contra eum; quod nullibi, si bene memini, reperitur ex-
presso in jure communi, immo ex sola monitione cum
transcurso anni ipso jure, tam hæres non exequens seu non
adimplens voluntatem testatoris, quam alius legatarius vel
fideicommissarius, seu quicunque qui commodum ex testa-
mento consequitur, cui incumbuit tale onus adimplendi vo-
luntatem defuneti, perdit, tali relictum, ut habetur in au-
thent. *de hæred. et Falcid.* cap. 1. §. *si quis autem non implens*, et §. 4. vers. *in omnibus*, et vers. *his omnibus*, et
ibi tenet Azon. in summ. et etiam Glossa ibi, et Doctores;
et Doctores communiter in authent. *hoc amplius*, C. de *fideicom.* licet Paul. de Cast. ibi col. 2. voluit sententiam
requiri super tali privatione, quem Jas. ibi dicit inadvertenter loquutum. Bartolus etiam post Jacob. de Bellovis. in
authent. *de jurejur. à moriente præst.* collat. 5. vult, quod
requiritur sententia, cùm dicit, quod aut hæres est inobediens in faciendo aliquid contra voluntatem defuneti, et
tunc privatur ipso jure; si verò inobedieus sit negligendo
implere voluntatem defuneti, tunc non privatur ipso jure,
et allegat notata in dict. §. *si quis autem non implens.* Quid-
quid ergo sit de jure communi in hærede et ceteris, quan-
tum ad executorem tenendum videtur, quod requiratur
sententia super privatione officii propter negligentiam,
prout lex ista aperte vult, et lata tali sententia lucrum ex
testamento perdet executor ipso jure, prout est magis com-
munis opinio. Tene ergo menti legem istam Partitarum,
nisi forte dicas, quod in hac lege supplendum sit maximè,
ut per hoc dicat, maximè sit propter hoc per sententiam
sublati sunt ab officio executionis, cùm ut dixi, nullibi in
jure communi hoc inveniam; sed quia materia est pœnalis,
primum magis placet.

(3) *Aquella parte.* Concordat cum cap. *si quis autem pro redemp-*
tione, vers. si autem qui hoc facere jussi sunt, de eccles. titul. juncto cap. 1. §. 4. vers. his omnibus, de hæred. et Falcid. ubi etiam de hærede, et alii, et in au-
thentic. *hoc amplius*, C. de *fideicom.* ubi vide 8. limita-
tiones per Jas. Vide etiam in cap. *si hæredes, de testam.* et
adde, quod ut pœna illius authenticæ procedat in hærede,
requiratur, quod hæreditas sit ab eo adita, ut tenet Bart. in
dict. §. *si quis autem non implens*, per §. *semper igitur*,
ibi: *indecote res adeunt, de hereditibus et Falcid.* in princ.
Adverte etiam, quod hæres minor adversus talem negligen-
tiæ restituatur, ut hæreditatem non perdat, argumento
l. 3. §. *et si hæres, D. de minor.* et idem videtur dicendum

auer en el testamento. Fueras ende si alguno dellos fuese hijo del testador, ca este atal non deue perder la su legitima parte (4), que los hijos deuen auer en los bienes del padre, por razon de la naturaleza; segun diximos en el titulo de los Testamentos, en la ley que comienza, Religiosa vida.

TITULO XI.

CÓMO SE PUEDE MENGUAR LA MANDA, E FASTA QUE QUANTIA, A QUE DIZEN EN LATÍN, FALCIDIA, O DEBITUM RONORUM SUBSIDIUM, O TREBELLIANICA.

Conuenible cosa es, e con razon, que el heredero de cada vn ome aya los bienes de aquell a quien deue heredar, o cierta parte dellos. Ca desaguisado seria de auer nome de heredero, e non le venir ende pro ninguno (1). E porque acaesce a las vegadas, que

in hospitali, vel ecclesia, quia licet subjaceat pœnæ illius constitutionis authenticæ, *de hæred.* et *Falcid.* ut probat textus, et ibi notat Bart. in dict. authenticæ. in §. fin. in fin. tamen competit restitutio, sicut minori. An autem pœna illius authenticæ procedat in hærede hæredis, si primus hæres decessit ante moram? Vide per Bart. in consil. 7. incipiente, *factum tale est*, *Andreas quidam*, ubi distinguere videtur, an primus hæres fuerit nominatum gravatus pœnali gravamine, si non impleret, et tunc pœna non transeat ad hæredem; aut non nominatum, et tunc transeat; cum quo transit *Alexand.* in l. fin. C. de *hæred. institut.* quod dictum procedit quando testator specialiter providit de pœna contra hæredem non adimplentem, si verò de hoc non fecit aliquam provisionem, sed dimisit in dispositione juris communis, *Bartolus* hoc nou decidit: et videtur, quod primo hærede decedente ante moram, hæres substitutus incurrat in pœnam dictæ authenticæ, ex regula dictæ l. fin. C. de *testam.* quod *hæres hæredis testatoris est hæres;* si verò decessit post moram, tunc videtur, quod recurrendum sit ad cautionem, de qua dicta authenticæ, et in corpore unde sumitur, et non ad aliam pœnam. Et ex prædictis decides questionem, si conditor majoriæ gravavit nominatum illum quem primo loco vocabit, ut impleret suum testamentum, sub pœna perditionis majoriæ, et ex ejus constitutione in pœnam non adimplentis devoluta est ad alium majoria, quod si ille non impletat, non perdet majoriam; et his adde glossam singularem, et ibi Bart. et alios in l. *recusare*, D. *ad Trebell.* Bald. in l. *cum alienam*, col. 2. C. de *legat.*

(4) *Legitima parte.* Adde dict. authenticæ, et in corpore, unde illa sumitur, et ex generalitate hujus legis poteris dicere, quod ejus dispositio, et dispositio dictæ authenticæ procedat, etiam si negligentia sit in exequendis legatis piis, de quo Glossa possuit opiniones contrarias in cap. *Sylvester*, 11. quæst. 1. ubi *Archidiac.* et *Dominicus* tenent contrarium, imò quod illa authenticæ, quatenus disponit de excipienda legitimæ, non procedat in legatis piis, et sic quod legata pia solventur integraliter absque deductione legitimæ, et quod propter talen negligentiam circa legata pia, filius perdat legitimam; tenent etiam *Ilostiens.* *Joan.* *And.* et *Ancharran.* ibi; et istam esse communem opinionem attestatur *Imol.* in dict. cap. *si hæredes, de testam.* Contraria tamen opinio, imò quod etiam tali casu filius non perdat legitimam, videtur probabilior, ex eo quod in dicta authenticæ, *hoc amplius*, fit mentio legata libertatis, quod est legatum pium, l. 1. §. *si autem, C. de commun. sero. manum.* et ibi *Baldus*, et *nihilominus* ibi statuitur, quod legitimam adhuc habeat filius. Item le-

los omes esparzen, e derraman todos sus bieñes faziendo mandas dellos, de manera que non finca al heredero aquella parte que deuia auer por derecho. Porende pues que en el titulo ante diximos de las mandas, e de los testamentarios, que las han de pagar; conviene que digamos en este, quanto es lo que el heredero puede sacar de cada manda, quando non ouiesse aquella parte que deuia auer. E de que cosas puede esto ser hecho. E en qual manera, e en que tiempo.

LEY I.

Quanto es lo que el heredero puede sacar de cada manda, quando non ouiesse aquella parte que ha de auer; e en que cosas lo puede fazer.

Falcidia es llamada en latin, la quarta parte de la herencia, que deue auer el here-

gitima non dicitur lucrum, sed quasi debitum, l. *si quis legatum*, §. fin. ubi glossa notabilis, D. *de fals.* cùm ergo ll. imponant pœnam amissionis lucri hæredi negligentia solvere legata pia, ut in authenticæ, *de eccles. titul. cap. 11. vers. si autem qui hoc facere jussi sunt*, non debent extendi ad amissionem legitimæ: et hanc sententiam tenent *Cardin.* *Abb.* *Imol.* et *Barbat.* in dict. cap. *si hæredes.* *Bald.* in authenticæ, *hoc amplius*, C. *de fideicommiss.* *Silvest.* in summa, in verbo *testamentum*, la 2. quæst. 10. *Didacus à Segura* in repetit. l. 3. §. fin. D. *de liber. et posthum.* fol. 7. col. 1. ex hoc infereus filium, cui pater relinquit tertiam et quintam partem bonorum, differenter seu negligentem exequi per annum patris ultimam voluntatem, amittere quintam partem, non verò tertiam, quæ legitimæ portionis pars est; hanc etiam opinionem sensit *Glos.* in dict. cap. *si hæredes*, in fin. et istam dicit communem opinionem *Joan.* *Lecirier* in tractat. *primogeniturae*, lib. 3. quæst. 6. et sequitur *Carolus Molin.* in *consuet. Parisiens.* tit. 1. §. 8. in gloss. 3. quæst. 1. Tenet etiam *Didacus à Covarr.* in dict. cap. *si hæredes*, ubi respondet ad cap. *licet, de voto*, post *Carol.* ubi suprà, quod ibi filius propria promissione se astrixerat ad executionem voti paterni, et ideo sub pœna anathematis etiam Papa jubet suam promissionem adimplere, et quod alias noverit se regno privandum: cessante verò propria promissione, non processerat ibi Papa ad regni privationem ex non adimpletione voti paterni tantum.

TITULUS XI. DE FALCIDIA,
ET TREBELLIANICA.

(1) *Ninguno.* Habes hic unam rationem, quare fuit introducta Falcidia, alias vide per Bart. in l. *nemo potest*, col. 1. D. *de legat.* 1. et adverte quod locum habet Falcidia etiam favore hæredis succendentis ab intestato, l. *filiusfamilias*, D. *ad leg. Falcid.* Quid autem in legatario, an possit detrahere Falcidiæ de suo legato alteri legatario? Jacob. *Butri.* tenuit, quod sic; si totum fuit legatarius jussus restituere alii legatario; *Gloss.* tamen tenet contrarium in authenticæ, *de hæred. et Falcid.* in princ. §. *his igitur*, et ibi *Bart.* *Gloss.* etiam, et ibi *Bald.* in l. 1. fin. col. C. *communia de legat.* vide textum in l. *pœnales*, §. *si Tito*, D. *ad leg. Falcid.* de fideicommissario universali, an detrabat, si hæres non detraxit? Vide per Bart. in dict. §. *his igitur*, et per *Joan.* de *Imol.* et *Alexand.* in l. 1. §. *denique*, D. *ad Trebell.* et *Azon.* C. eod. in summa, column. 1.

LEX I.

Hæres extraneus institutus debet habere quartam que

dero estraño, a lo menos, de los bienes del fiado, por razon que era escrito en testamento de otro. E porende dezimos, que quando algun ome faze manda de todos sus bienes, de manera que non dexa al heredero la su parte que deue auer, estonce el heredero puede abaxar de cada vna de las mandas (1) la quarta parte della, e retenella para si. E si por auentura el testador nou fiziesse mandas de todos sus bienes, pero menguasselos, de guisa, que el heredero pagando enteramente las mandas, non le fincaria en saluo la su parte; dezimos, que bien puede abaxar de cada vna

de las mandas aquello que de mas manda-re (2), e retenerla para si, fasta que aya su derecho. E este abaxamiento se deve fazer de cada manda, segun fuere la quantia dellas. Mas si los herederos fuessen de los que descienden, o suben por la liña derecha del fazedor del testamento, estonce deuen auer la su parte legitima (3), a que llaman en latin, debitum jure naturæ; assi como diximos de suso en el titulo de los que pueden fazer testamento, en la ley que comienza, Religiosa vida. Otrosi dezimos, que el heredero puede sacar su parte, assi como diximos, de todas

dictor *Falcidia*, quando gravatur multis legatis, ita quod excedunt alias tres partes hæreditatis, et resecatur de quolibet legato, ut habeat dictam quartam: si verò hæres institutus sit de descendantibus testatoris, habere debet legitimam debitam jure naturæ. Hoc dicit.

(1) *De las mandas.* Adde l. 2. C. ad leg. *Falcid.* et l. in quantitate, §. fin. l. *Plautius*, et l. *lineam margaritarum*, D. eod. et non potest detrahere falcidiā in una re tantum, ut notat Azon. C. eod. in summa, col. 2. Gloss. in dict. l. 2. et vide per Bart. in l. in quartam, D. eod. et adde l. 2. in fin. infra eod. Quid autem de eo, quod detrahitur de legatis, ut legata, quæ excedunt patrimonium, reducantur ad vires patrimonii? Dic quod illa pars, quæ excedit, detrahetur de omnibus legatis tam piis quam non piis ad dictum effectum, licet alias de legatis piis non deducatur Falcidia, quæ debetur jure institutionis, ut in authent. similiter, C. eod. et infra eod. l. 4. probatur hoc bene in l. si certarum, §. fin. D. de testam. milit. et tenet Joan. And. in addition. ad Speculat. tit. de testam. §. 1. super verbo quid si legatum, in fin. tenet etiam Alberic. in l. si quis ad declinandam, C. de Episcop. et cleric. Joan. de Imol. Paul. et Alexand. in l. si post missionem, D. ad leg. *Falcid.* Bart. in dict. authentic. similiter. Dicit tamen singulariter Angel. in dict. l. si certarum, §. si miles, hoc esse verum, si legata consistant in quantitatibus, secùs si in speciebus consisterent, nam tunc illa, quæ sunt in speciebus hæreditariis, præstabuntur integra; pro quo bene facit textus in l. si fideicommissorum, D. ut in pos. leg. idem tamen Angel. in l. quarebatur, D. ad leg. *Falcid.* per illum textum tenet contrarium, imo quod pro rata detrahatur de quolibet legato, sive consistat in quantitate, sive in specie; et ibi respondet ad notata per Glossam in l. si vero composita, D. de testam. milit. quæ dicit non fieri compositionem neque contributionem, cùm quedam legata consistant in specie, quedam in genere; quia dicit se intelligere illam glossam, quando omnia legata sunt intra vires patrimonii, sed quando exhauiunt patrimonium forte in longè pluri, tunc ad compositionem venitur per dictam l. quarebatur. Paul. de Cast. fuit in hoc sibi contrarius, ut refert Alexand. in dict. l. quarebatur, ubi ipse tenet opinionem Angeli tanquam tutorem, quām etiam dicit tenere Bald. in l. 2. §. 1. D. de condic. indeb. ubi respondet ad dictam l. si fideicommissorum: et idem tenet Bald. in l. 2. ad fin. C. ad leg. *Falcid.* et in l. licet, eod. tit. ubi dicit, esse ad hoc textum expressum. Adverte etiam, quod pretium servorum manusmissorum ex judicio defuncti deducitur de hæreditate tanquam æs alienum, et per consequens deducitur ante omnia legata, ut in l. si servus, cum l. sequenti, et l. aris, D. ad leg. *Falcid.* l. 1. §. in quibusdam, D. si cui plus quam per leg. *Falc.* sed intelligendum est, ne in hoc decipiaris, respectu legis Falcidiæ debitæ jure institutionis, non verò respectu diminutionis fienda propter defectum patrimonii, secundum Bart. in dict. authentic. similiter, et quia est eadem ratio in aliis legatis piis, quæ tamen diminuantur, ut dixi, propter defectum patrimonii; quod tamen subintelligerem; et limitarem, quando ageretur de præjudicio legitimæ filio-

rum debitæ de jure naturæ, quia illa non debet minni etiam propter libertates legatas servis, ut notat Gloss. in l. *Papinianus*, §. quarta, D. de inoffic. testam. cessante vero legitima, tunc etiam propter defectum patrimonii non debent minni legata talia libertatis, sed deducuntur ut æs alienum, ut probat textus apertus in dict. §. in quibusdam. Nota etiam quod legatum dotis factum filiæ per patrem ante omnia alia legata deducitur, tanquam æs alienum, et sic aliis legatis præjudicat, Bartolus notabiliter in l. 2. §. si sponsa, D. de privileg. creditor. Bald. novel. in tractat. de dote, fol. 34. col. 3. vers. 1. *privilegium*. De legato autem alimenterum, vel ususfructus, seu in annos singulos, quomodo defalcatur, vide l. cum Titio, et l. hæreditatum, D. ad leg. *Falcid.*

(2) *Mandare.* Adde dict. l. in quantitate, §. fin. D. eod. et Institut. eod. §. fin.

(3) *Su parte legitima.* Satis aperte probatur hic, filium vel patrem non posse detrahere duas quartas, debitam scilicet jure naturæ, et aliam debitam jure institutionis; quod patet ex dictione mas, quæ latinè sed, adversatur in jure et in facto, l. 2. D. si quis in jus vocat. non ierit, Gloss. et Bart. in l. qui uolumfructum, D. de verbis. oblig. et in l. prætoriæ, §. 1. D. de prætor. stipulat. habebit ergo filius legitimam debitam jure naturæ tantum, ut hic vides, et non quartam Falcidiā debitam jure institutionis, licet ei locus esset, eo quod hæreditas ouerata esset legatis puris, vel conditionalibus, vel in diem. Et hujus sententiae fuit Azon. in summa, authentic. de hæred. et *Falcid.* column. 2. vers. hic autem queri potest, ubi querit, an alicui plures Falcidiæ competere possint, ut si filius fuerit institutus, et in totum restituere rogatus; an quartam Trebellianicam, et jure naturæ debitam possit habere: vel si fuerit legatis oneratus, an quartam jure naturæ, et jure institutionis habeat: vel si fuerit arrogatus, an quartam ex constitutione Divi Pii, et jure naturæ, et Trebellianicam possit petere? Et respondet satis se putare in omnibus casibus hujusmodi unam quartam sufficiere, argumento cap. 1. §. si quis autem non implens, in ead. authentic. et l. *Papinianus*, §. penult. D. de inoffic. testam. nisi in casu, quando rogatus esset filius de restituenda hæreditate sub conditione, vel in diem; nam statim potest retainere debitum bonorum subsidium, sed adveniente die potest habere quartam Trebellianicam, ut C. ad Trebell. l. jubemus: et ista est communis opinio, et quæ practicatur in judiciis, et in scholis, secundum Angel. in l. coharedis, §. cum filie, D. de vulg. et pupilli et plenè tradit. Alexand. in l. in ratione, §. quod vulgo, 5. et 6. col. D. ad l. *Falcid.* et consil. 142. incipienti, circa primam dubitationem, in 2. vol. et in 2. dubio, Jason. in authentic. res quæ, C. communia de legat. col. 3. et in authentic. novissima, C. de inoffic. testam. num. 39. et in l. filium, num. 8. C. famil. ertise. Decimus consil. 55. num. 8. et consil. 228. col. fin. et consil. 419. col. 1. idem etiam esset in ascendantibus à liberis gravatis de restituenda hæreditate sub conditione, vel in diem, tenent Angel. et Cum. in l. si à milite, §. fin. D. de testam. milit. ubi Bald. de hoc dubitavit: et opinionem Angel. et Cum. se-

las mandas, o donaciones (4) que los testadores fazen por razon de su muerte.

LEY II.

En que manera se deuen menguar las mandas.

La manera en que los herederos deuen baxar de las mandas por la su parte legitima, a que llaman en latin Falcidia, es esta (1). Que primeramente deuen pagar todas las deb-

quantur dicentes eam esse communem, Joan. Crettus in l. qui Romæ, §. duo fratres, col. 22. D. de verbis oblig. et Aimond. Sab. in consil. 110. quamvis Alexander contrarium tenuerit in dict. §. quod vulgo, col. 7. An autem de isto jure Partitarum, et legum Fori, et Tauri procedat hodie istud de Trebellianica quando filius, vel pater fuit gravatus de restituenda hæreditate, sub conditione, vel in diem? Vide quod dixi in l. 12. in gloss. fin. tit. 5. supra ead. Part. Et quod dixi suprà, non posse detraheri legitimam, scilicet debitam jure naturæ, et Falcidiam debitam jure institutionis, etiam quando legata erant conditionalia, vel in diem, tenet Fulgos. in l. quamquam, C. ad leg. Falcid. et istam partem tenet Alexand. in dict. §. quod vulgo, col. 7. vers. potest etiam ex predictis dubitari, ubi vult in hoc esse diversitatem inter Falcidiam, et Trebellianicam, quamvis Bald. in dict. l. quamquam, voluerit contrarium. An autem in casu, quo filius potest deducere duas quartas, possit adhiberi remedium, quod unam tantum detrahatur? Vide per Alexand. in l. si debitor, D. ad leg. Falcid. ubi tradit quod sic, videlicet ut pater prohibeat Trebellianicam deduci, et jubeat compensari eam cum legitima; vide ibi per eum quam plures ad hoc allegantem. Adverte etiam quod in casa, quo deducendæ essent duas quartæ, detrahetur prius de universo legitima debita jure naturæ, et postea de residuo Trebellianica, ita vult Gloss. in cap. Raynaldus, super verbo medietatem, et super verbo licet ipsas non experserit, de testam. et tenet Bald. in dict. authent. de hæred. et Falcid. §. si quis autem non impens.

(4) *Donaciones.* Habet enim locum Falcidia non solum in legis et fideicommissis, sed etiam in donationibus causa mortis, l. si is qui quadrangenta, D. ad leg. Falcid. et etiam in donationibus factis inter vivos, ita tamen si morte confirmantur, l. in donationibus, C. eod. et l. antepenult. C. de donation. inter vir. et uxor. habet etiam locum in mortis causa capionibus, in dict. l. si is qui quadrangenta, et tenet Azo. eod. in summa, column. l. vers. locum habet Falcidia.

LEX II.

Antequam detrahatur Falcidia, deducitur de bonis defuncti ex alienum, etiam ipsi hæredi debitum, nisi testator prohibuerit deduci, quod debet hæredi: deducuntur etiam expensæ funeris, et inventarii, et instrumenti testamenti. Item non detrahitur Falcidia de pecunia relictâ ad emendos servos alienos et manumittendos, nisi in eo quod excedat pretium emptionis. Ex legato tamen quo quis gravatur, ut proprium servum manumittat, detrahitur Falcidia; de ceteris vero rebus detrahitur in eisdem rebus, si divisionem recipient, alias in estimatione: nequa potest hæres eligere Falcidiam in una re alii legata, nisi de legatarii consensu. Hoc dicit.

(1) *Es esta.* Prosequitur dicta Azo. C. ad leg. Falcid. in summa, col. 2. vers. sic autem ponitur.

(2) *Las debidas.* Adde l. qui fundum, §. si quis hæredem, D. eod. C. eod. in l. irritum, et l. in imponenda.

(3) *Non queria que se sacasse.* Adde l. si debitor, D. eod.

(4) *Las despensas.* Impensa funeris omnino deducitur, quia necessaria est, ut hic; et intellige, ut habetur in l. 1. §. de impensa, D. eod. et l. 2. et in §. cum autem, Institut.

das (2) que deue el defunto, tambien las que deue a aquél que establecio por su heredero, como a otros qualesquier, a quien las deuiese. Fueras ende, si el testador dixesse señaladamente en su testamento, que el debdo que deuia a aquél que establecio por su heredero, que non queria que se sacasse (3) de las mandas, nin se entregasse del. Otrosi deue sacar en ante todas las despensas (4), que fuesssen fechas por razon de la muerte del defunto, e aun deue sacar en ante las despensas que si-

cod. tit. ubi vide, quid si monumentum sit sumptuosum, quod testator jussit fieri, an detrahatur Falcidia de superfluo ultra necessitatem secundum qualitatem personæ defuncti, nam Angel. in dict. §. fin. et in l. hæreditas, §. 1. in princ. D. de petition. hæred. tenet, quod cum hoc tendat ad ornatum ecclesiæ, dicetur relictum ad pias causas, et sic indistinctè cessabit Falcidia. Joan. de Imola tamen ibi tenet contrarium, quia non videtur propriè respicere piam causam, quatenus expenditur ultra necessitatem, sed potius tendit ad vanam gloriam et solatium vivorum, et memoriam defuncti. Alexand. ibi transit cum Ang. post Rapha. et Paul. de Cast. cum limitatione tamen, quod hoc tendat ad ornatum ecclesiæ, quia reicta ad ornatum ecclesiarum enumerantur inter legata pia, ut tradit idem Alexand. in l. 1. §. ad municipium, D. eod. Si ergo, secundum qualitatem defuncti dedecus esset sepeliri in terra, impensa necessaria reputabitur constructio monumenti ad sepeliendum eum, dum tamen talis impensa sit decens statui suo, ut declarat Joan. de Imol. in dict. §. de impensa, seu final. D. eod. et Angelus Aret. in §. fin. Institut. eod. Quid autem de expensis, quæ fiunt in exequiis prælati mortui; an sint solvenda de dignitate, vel de bonis prælati mortui, vel ejus hæredum? Vide per Abb. in cap. ut præteritæ, de elect. ubi refert se in hoc non vidisse auctoritatem Doctoris antiqui, et quod Cardin. ibi brevissimè dixit se credere, quod sint fiendæ ex bonis prælaturæ, quia procedant ad negotium electionis, ut in cap. bonæ, et 2. de elect. Abb. vero ibi referens se ad disputationem suam, quæ incipit Sempronius, concludit, quod expensæ concorrentes remedium seu solatium animæ defuncti, fieri debent ex bonis prælaturæ, quantumcumque prælates habuerit proprium, per argumentum optimum in cap. ad Apostolicæ, de donation. et in cap. bonæ rei, 12. quæst. 2. et in cap. ubi periculum, de elect. lib. 6. expensæ vero, quæ fiunt ad consolationem et pompam vivorum, ut magnus apparatus funerum in vestibus et aliis similibus, istæ non sint deducendæ ex bonis prælaturæ: videss ibi per eum, et plenè in dicta sua disputatione. Quid autem si Papa det clericu licentiam testandi de his, quæ habuit ex titulis suorum beneficiorum, ad quem spectet impensa funeris tunc, vide per Decium in hoc consulente, consil. 157. incipit, queritur, de expensis funeralium Reverendi simi Cardinalis Tributii, et quatenus ibi tradit, quod translatio honorum videtur facta cum oneribus suis. Adde ad allegata ibi per eum l. 2. §. si quid, D. de hæred. vel action. vendit. quæ magis in terminis facere videtur. Quæ autem dicantur impensæ funeris (seu por ratione de la muerte, ut in ista lege dicitur) dic, quod quidquid in hoc fuerit erogatum antequam corpus sepeliatur, l. at si quis, §. funeris causa, et l. funeris sumptus, D. de religios. et sumptib. funer. optima l. 12. tit. 13. Partit. 1. ex quo inseritur, prout insert Michael de Cifuent in l. 30. in Ordinam. Tauri, quod impensa facta in pulsatione campanarum, et in recommendatione clericorum, et in ductione corporis ad ecclesiam sepulture, et in apertura sepulture, et in Missis, cera, et oblationibus, quæ offeruntur, et in vestibus luctuosis, dicetur impensa funeris; allegat glossam notabilem; et ibi Angel. in l. si ex re, §. fin. D. de stipulat. servor. Cetera vero quæ expenduntur sepulcram corpore, non dicuntur impensa funeris, nisi in casu cum corpus sepeliatur de nocte, et postea die sequenti ante-

zieren en los escritos del testamento, e en los memoriales (5) de los bienes del defunto. Otros deuen ante sacar los dineros que el testador mandasse, para comprar los sieruos que mandasse franquear. Pero en esto y a de-partimiento; ca si el testador mandasse a alguno dineros, por que franqueasse su sieruo mismo (6); de tal manda como esta bien pue-de sacar la parte que es llamada, Falcidia. Mas si mandasse dar los dineros a algun ome, a quien mandasse comprar sieruo de otri; si todos los dineros entrassen en la compra del sieruo, non se puede porende sacar la Falcidia; mas si sobrassen dineros de la compra, bien se pueden ende sacar (7): e de todo lo al que fuere, puede el heredero sacar la su parte legitima, en esta manera; que si aquella cosa de que fue fecha la manda fuere atal, que se pueda partir sin daño, e sin mal es-tanca della, duee el heredero tomar della su

quām divertatur ad extraneos actus, efficiantur exequiae, nam etiam tunc dicetur impensa funeris, secundum Cardinal. in Clement. dudum, in §. verū, 4. quæst. de sepulturis. Legem tamen istam et similes, scilicet quod impensa funeris deducatur, ut es alienum, ut hic, et in dict. I. imponenda, et dict. §. fin. cum I. sequent. et I. impensa, D. de religios. et sumpt. funer. et I. fin. §. in computatione, C. de jure deliber. limitabis, ubi tractaretur de legitima filiorum vel ascendentium, nam tunc detrahitur talis expensa de quinto vel tertio bonorum, et nou de tota hæreditate, ut cavitur in dict. I. 30. et in I. 6. in Ordinam. Tauri. Et quod supra retuli de vestibus luctuosis, quod reputentur impensa funeris, ex Glossa, et Angel. in dict. I. si ex re, §. fin. confert, secundum Angelum ibi, quod vestimenta vi-dualia tradita uxori tempore funeris et luctus mariti, im-potentur hæredi, et non in summa dotis sua, limita et intel-lige, secundum Joan. de Imol. in dict. §. fin. dict. I. si ex re, quando tales vestes essent vilis pretii, et deputata ad usum quotidiani; secùs forte secundum eum si essent vestes festivæ, et magni valoris, quia tunc videtur potius tradita dicta vestis, ut servet honorem mariti, quamdiu sit vidua, quām videatur donata, argumento I. si ut certo, §. interdum, D. commodat. et ideo si tunc mulier nuberet, hæres posset, secundum eum, tales vestes pretiosas repeteret; quod tamen intelligit, nisi alia esset consuetudo regionis, nam illa esset servanda, argumento I. minimæ, D. de legib. Vitalis etiam in suo tractatu clausularum, fol. 332. cum sequent. adducit in ista quæst. Bald. in margarita. Innoc. super parte maritæ, et Ludov. Roman. in authentic. ex tes-tamento, C. de collat. et videtur se reducere, quod, aut hæredes teuentur ad alimenta, quia dos consistebat in mo-bilibus, vel uxor mansit prægnans, et tunc tenentur hæredes uxori ad vestimenta lugubria; aut non tenentur ad alimenta, et tunc neque tenebuntur ad istas vestes: si tamen ei datæ fuerunt, et sunt viles, efficiantur uxoris; si vero sunt magni valoris, videntur traditæ ad usum, non animo donandi, unde si transeat uxor ad secunda vota, possunt repeti ab ea: quæ omnia intelligit, nisi aliter se habeat consuetudo, quia illa est servanda. Et quod istas vestes ni-gras uxor secundo nubens reddere debeat, adde Bald. 5. vol. consil. 478. incipit, quedam sunt res, ubi etiam ponit hæc verba: Quoad pannos nigros viduales debet dis-tingui qualitas personarum, nam sicut uxor debet habere alimenta, ita etiam indumenta, unde absque viduali ueste non potest honestè transire, debet fieri expensis viri, ut motatur in I. sicut, de oper. libertor. et ita servat consuetudo: tamen, si postea deponit luctum et habitum vidualem reddat uestes, quas recepit et contemnit, argumento D. so-

parte (8); mas si fuese cosa que se non pu-diesse partir, assi como sieruo, o cauallo, o libro, o otra cosa semejante, estonce deuenla apreciar (9), e del precio della deue tomar el heredero la su parte. E si el heredero qui-siesse tomar su parte entera en vna cosa (10) apartadamente, que fuese mandada a otro, non lo puede fazer, si non fuere con plazer de aquel a quien fue mandada.

LEY III.

Que tiempo duee ser catado, para poder men-guar las mandas, en razon de sacar el here-dero la su parte legitima.

La quantia de los bienes del defunto de-ue ser catada e asmada en el tiempo que el fino (1), porque segun lo que por estonce era, duee el heredero sacar la su parte. E si des-pues se menguo, o se acrecio (2), el daño, o

Iut. matr. I. in his, §. 1. mulier verò quæ non vult indui de nigro, non propterea est infamis, ut C. de infam. I. de-creto.

(5) *E en los memoriales.* Adde I. fin. §. in computatio-ne, C. de jur. deliber. deducitur etiam quod impenditur in bennitione bonorum pro debitis exolvendis, ut D. eod. L quantitas.

(6) *Su sieruo mismo.* Adde I. generaliter, §. si quis alienum, et §. si cui, et I. decem, D. de fideicommiss. li-berat. et I. sed si non servus, D. ad leg. Falcid.

(7) *Ende sacar.* Detrahitur ergo Falcidia, si ea detrac-ta, quod superest sufficit ad alienum servum redimendum, ut in iuribus in præcedenti glossa allegatis. Quid autem de pretio servi testatoris vel hæredis, quem testator jubet ma-numitti? Vide in I. si servus, cum II. sequent. et I. æris alieni, D. eod.

(8) *Su parte.* Adde I. Plautius, et I. linea margari-tarum, D. eod. et C. eod. I. error, et I. 2. et I. fin.

(9) *Apreciar.* Et estimatione facta denuntiabit hæres legatario, ut partem estimationis inferat, ut subjicit; quod si non inferat, utetur adversus eum doli exceptione, I. 1. §. si ususfructus, et I. si is qui, §. fin. D. ad leg. Falcid.

(10) *En una cosa.* Prosequitur dicta Azon. C. eod. in summa, col. 2. vers. et pro hoc solvitur quæstio, non enim potest hæres invitis legatariis in una re detrahere Falcidiæ, ut probatur in I. Plantius, D. eod. et adde quæ dixi in I. I. suprà eod. in gloss. 1.

LEX III.

Quantitas hæreditatis in computatione Falcidæ inspic-i-tur tempore mortis testatoris; nec quod postea accrevit, ausert hæredi Falcidiæ; nec quod diminuit, eum exonerat à legatorum præstatione. Hoc dicit. Habuit ortum à §. quan-titas, Instit. ad leg. Falcid. et à I. in quantitate, D. ad leg. Falcid.

(1) *Fino.* Adde I. in quantitate, in princ. D. ad leg. Falcid. et Institut. eod. §. penult.

(2) *O se crescio.* Adde I. in ratione, in princ. D. eod. ubi vide Angel. et Alexand. limitantem hoc quatuor modis, et per Paulum de Cast. limitantem etiam nisi diminutio vel augmentum contingens post mortem testatoris sumpsisset originem in vita testatoris, quia tanc videretur configisse in vita, I. Paulus, D. eod. et vide ibi per Alexand. per quem etiam vide, quid in Trebellianica, et quid etiam in le-gitima debita de jure naturæ, et per Paul. de Cast. ibidem, et in I. in quantitate, in princ. eod. tit. Vide etiam ibi per Paul. et Alexand. an ista lex procedat etiam hodie facto in-ventario, et per Bart. et Alexand. in dict. I. in ratione, §.

el pro della pertenesce al heredero, e non a aquellos que deuen auer las mandas. E esto seria, como si el testador ouiesse en valia cien marauedis quando finasse, e los bienes en que los ouiesse fuese en ganado, assi como en vacas, o en ouejas, o cabras, o otros ganados. Ca, si quando muriese el testador valiesen cien marauedis los ganados, e non mas, e despues pariesen, o esquilmassen dellos otros frutos, assi como queso, e lana, de guisa que los hijos, e los esquilmos valiesen otros cien marauedis, o mas; por todo esso aura el heredero todo el esquilmo de los ganados, e la quarta parte de los cien marauedis, que valian los bienes del testador quando fino. Otros si dezimos, que si se menguassen despues de los bienes del finado la quarta parte dellos, con todo esso auran las mandas cumplidamente aquellos a quien fueron mandadas, e el

diligenter, et adde etiam l. cum quo, D. ad leg. Falcid.
(3) *El daño. Adde l. secundum naturam, D. de regul. jur.*

LEX IV.

Non detrahitur Falcidia de relictis ecclesiæ, hospitali, et loco religioso, aut pauperibus, seu in redempione captivorum, vel alias pias causas, secùs in legitima debita jure naturæ: nec etiam extraneus hæres de militari testamento jure militari facto. Hoc dicit. Concordat cum hac l. *si quis ad declinandam, C. de Episcop. et cleric. et cap. si pater, de testam. lib. 6.*

(1) *A Ecclesia.* Adde cap. *Pontifices*, 12. q. 3. sive igitur relinquatur ecclesiæ simpliciter, sive ecclesiæ, et ad piæ causam, sive ad piæ causam tantum, cessat Falcidia, ut hic, et in authentic. *similiter*, *C. ad leg. Falcid.* et in corpore, unde sumitur, et sic corrigitur l. 1. §. *ad municipium*, *D. ad leg. Falcid.* quatenus dicit, quod habet locum Falcidia etiam in his, quæ Deo relinquuntur: et ista erit magis communis opinio, quam etiam tenebat Azo. *C. eod. in summa, col. fin. cum finaliter dicit melius est favore clericorum, ut dicamus correctum.* Sed quid si una ecclesia, vel alia pia causa esset instituta hæres, et gravetur legatis relictis alteri ecclesiæ, vel pia cause; an tunc etiam cesset Falcidia? Dinus tenuit, quod tunc competit Falcidia, ex eo quia privilegiatus non potest uti privilegio contra pariter privilegiatum, per id, quod habetur in authentic. *de sanctissim. Episcop.* §. *sed hoc præsenti*, ubi etiam hoc tenet Angel. et idem voluit Abbas in cap. *in præsentia, de probat.* 12. col. et Salic. in authentic. *qui rem, C. de sacrosanct. eccles.* qui dicit ita tenere Doctores in dict. authentic. *similiter*, et pro ista opinione secundum Alexand. in dict. §. *ad municipium*, bene facit l. *sed et milites*, in princ. in vers. *nisi fortassis*, *D. de excusat. tutor.* ubi si privilegiatus fundat se in jure communii, potest illo uti contra pariter privilegiatum; quem textum ad hoc notat ibi Baldus post Jacob. de Aren. Ludov. tamen Roman. in repetitione authenticæ, *similiter in 40. speciali ad pias causas*, et in l. *Marcellus*, §. *res quæ*, *D. ad Trebell.* tenet contrarium ex eo, quia pia causa instituta non fundat se in jure speciali, sed in jure communii, secundum quod hæres debet detrahere Falcidiæ de legatis; sed pia causa legataria fundat se in privilegio speciali, ideo debet preferri, l. fin. *D. ex quib. caus. major.* et respondet ad §. *sed hoc præsenti*, quod ibi utraque causa reperiebatur in specie privilegiata, et istam opinionem dicit Alexand. ubi suprà magis sibi placere in puncto juris, per dict. l. fin. et notata per Bart. in dict. authentic. *quas actiones, C. de sacrosanct. eccles.* ibique respondet ad dictam l. *sed et milites*, quod ibi non

heredero perdera la su parte, de todo aquello que menguar ende. Ca derecho es, pues que a el pertenesce el pro del acrecentamiento de la herencia, que otrosi sufra el daño (3), quando y acaesciere despues de la muerte del testador.

LEY IV.

Quales mandas non deuen ser menguadas por razon de Falcidia.

Sacar pueden los herederos de las mandas la su quarta parte legitima, a que llaman en latin, Falcidia, assi como de suso mostramos. Empero mandas y a de tal natura, de que la non podran sacar, e son estas; assi como de las cosas, que dexa el fazedor del testamento a Ecclesia (1), o a otro lugar religioso, o a hospital, o a pobres, o para quitar los captiuos, o en alguna otra manera que fuesse obra de piedad (2). Ca, de tales

competebat privilegium contra excusationes juris communis; et subdit, quod in practica durum esset obtinere contra auctoritates prædictorum Doctorum tenentium, tunc Falcidiæ posse detrahi: et certè non est recedendum ab opinione prædictorum, quæ est communis, ut tradit Decius in dict. cap. *in præsentia*, num. 52. et quia privilegiatus in specie non utitur privilegio contra alium privilegiatum in genere propter similem ejus qualitatem, nisi quando privilegiatus in genere certat de lucro, et alter de damno vietando, ut est in casu dict. l. fin. ut latius prosequitur Decius ubi suprà post Bald. in authentic. *pépetua*, *C. de sacrosanct. eccles.* et quia secundum Angelum in dict. §. *sed hoc præsenti*, rationes, quare cessat Falcidia in relictis ad piæ causam, cessant quando pia causa est instituta.

(2) *De piedad.* Et tale legatum piæ detrahetur, ut æs alienum de hæreditate, l. *ejus*, et l. *aris alieni*, *D. ad leg. Falcid.* Gloss. in dict. authentic. *similiter*. Doctores communiter in l. *ex asse*, *D. ad leg. Falcid.* volentes, quod si legata sint quedam pia, quedam non pia, de non piis non detrahetur Falcidia pro piis, textus notabilis in l. *si post missionem*, *D. eod.* si tamen eidem relinquatur unum legatum ad piæ causas, et aliud ad non piæ causas, tunc de legato non pio detrahetur Falcidia pro utroque, secundum Angel. in l. *sed si non servus*, §. 1. in princ. per illum textum, *D. eod. et sequuntur Joan. de Imol. Paul. et Alex. ibidem, sub l. *si servus*, eod. tit. Paul. in l. *si post missionem*, *D. eod. et Bart. in authentic. sed in ea, C. eod. et habes hic quod relictum ecclesiæ, vel hospitali, vel in usus pauperum, vel redemptionem captivorum, dicitur relictum ad piæ causas, et adde Specul. tit. *de instrum. edition.* §. *nunc vero aliqua, vers. et scias*, el 2. ubi vide, quod inter relicita ad piæ causas, idem esset, si relinquatur pro refecitione murorum, et pro custodia terræ, quia custodiuntur orphani, et miserabiles, qui sunt intus. Item relictum ad instructionem pontium, et viarum, dicitur ad piæ causas, Gloss. et ibi notat Nicol. de Neapol. in l. 1. §. *ad municipium*, *D. ad leg. Falcid.* quod intellige secundum Specul. in dict. vers. *et scias*, el 2. si necessitas immineat, non aliter, per l. *ad instructionem*, *C. de sacrosanct. eccles. cum aliis ibi allegatis*: sic ergo limitabis quæ dicit Paul. de Cast. in l. *pater filium*, col. 2. *D. de inoffic. testam.* cùm dixit, quod illa solùm sortiuntur privilegia pia cause, quæ in jure reperiuntur specificata; unde secundum eum legatum ad refectionem viae, vel pontium, vel murorum, non dicitur piæ. Et isto etiam modo limita et intellige quod hic dicitur de redemptione captivorum, nam debet intelligi, ut redimantur captivi egentes; si enim ipsi habeant facultates, quibus se redimant, non dicetur relictum piæ, ut etiam in terminis tradit Bald. novell. in tract. *de dole*, fol. 7.**

mandas como estas, nin de las otras semejantes dellas, non deue el heredero retener ninguna cosa para si por razon de Falcidia (3), ante deuen ser dadas cumplidamente, assi como el testador las mando. Fueras ende, si el heredero fuese de los que descienenden, o suben por liña derecha del testador. Ca estos ataless en todas guisas deuen auer la su parte legitima (4), e non gela pueden embargar por tales mandas como sobredichas son, nin por otra manera (5) ninguna. Fueras ende, si el heredero fiziesse tal yerro, por que el testa-

dor le ouiesse desheredado con derecho. Otrosi dezimos, que quando estuviessen algun Cauallero (6) en hueste, en servicio del Rey, o en servicio comunamente de la tierra si fiziesse manda, en que dexasse mandas a otro, e estableciesse por su heredero a alguno, que non fuese de los que descendiesen, o subiesen por la liña derecha del mismo, tal heredero como este non deue sacar de las mandas, que el Cauallero fiziesse en tal lugar ninguna cosa; maguer non ouiesse de otra parte, de que pudiesse auer la su parte legitima. E esto

col. 3. et vide Specul. ubi supra, de relicto, ut pingatur imago beatæ Virginis Mariae, vel alterius Sancti, quod dicatur, quod pium: etiam tenet Angel. in dict. § ad municipium, ubi etiam Alexand. et ut dicit Baldus in dict. authentic. similiter, omne propter quod anima testatoris sublevatur, vel anima cuiuscumque catholici, vel animatum corpus carcerati etiam pro maleficio, dicitur relictum ad piis causas, juxta notata in l. si quis Titio, D. de legat. 2. bonus textus in authentic. ut cum de appell. cognosc. cap. 3. § 13. vers. occasionem, ibi: eorum animæ piissimæ sublevantur. Bald. tamen in authentic. contra rogatus, C. ad Trebell. vult contrarium in carceratis pro maleficio, quia non sunt digni secundum eum misericordia, qui deliquerunt, sed soli innocentes. Primum tamen dictum videtur verius, et tenuit Gloss. in cap. sacrorum, 12. q. 2. dum dicit, quod dispositio illius capituli et l. sancimus, C. de sacrosanct. eccles. dicens, quod res ecclesia possunt alienari in redemptionem captivorum, militat etiam in carceratis pro maleficio: allegat textum in cap. si res aliena, 14. quæst. 6. et cap. 1. et cap. reos, 14. quæst. 5. ubi habetur, quod non est inhumanum benè facere etiam his, qui deliquerunt, allegat etiam cap. non satis, 86. dist. ibi cùm dicit, sed plus illis, qui sine culpa. Et illam glossam sequuntur Joannes de Imol. et Alexand. in l. quameis, D. solut. matrim. et intellige de carceratis pauperibus, ut suprà tetigi post Specul. et addit. Ang. in tract. maleficiar. in parte qui judec dictum Cajum carcerari jussit. Ade etiam, quod pia causa est maritare virgines, ut tradit Bald. in authentic. nisi rogati, C. ad Trebell. et vide per Bald. novell. ubi suprà, et intellige de pauperibus congruam dotem non habentibus, ut tradit Bald. novell. ibi, quem vide. Item an relictum pro malè ablatis dicatur pium, vide per Specul. ubi suprà, et ibi per Joan. Aud. in addit. col. mihi 29. et 30. et ibi vide, quid si malè ablata non ascendent ad quantitatem legati, an quod superest, convertatur in alios pios usus; qui tenet, quod sic. Item dicitur relictum ad piis causas, si relinquatur pro alimentis etiam consanguineo pauperi, Gloss. in l. illud, C. de sacrosanct. eccles. per Bart. in l. alio, D. de alim. et cibar. legat. col. 2. et non ex verbis testatoris judicandnm est, sit pium, vel ne, sed ex qualitate causæ, ut dicit Alberic. in l. nulli, col. penult. C. de Episcop. et cleric. Bald. in dict. authentic. similiter, non euim potest assertio testatoris veritatem immutare, l. qui testamentum, D. de probat. l. si forte, D. de castr. pecul. et argumento l. fin. D. de exercitoria.

(3) *De Falcidia.* Quid de Trebellianica? Gloss. in cap. si pater, de testam. lib. 6. in verbo Trebellianica, tenet quod detrahatur etiam de fideicomisso, et idem tenent ibi Archid. et Joan. Aud. et tenent alii plerique Doctores, de quibus per Alexand. in l. Marcellus, in princ. col. 3. et 4. D. ad Trebell. Bartolus tamen in dict. l. Marcellus, tenet contrarium, imò quod in Trebellianica sit idem, quod in Falcidia; ubi Alexand. et Jason. attestantur istam esse communem opinionem; quam etiam similiter dicit communem Socin. cons. 116. col. fin. 1. vol. ubi tradit multos, qui istam opinionem tenuerunt. Quam communem opinionem limita, quando pia causa fuit instituta, et de restituendo gravata, ut etiam dixi in Falcidia, supra ead. l. in gloss. 1.

licet Alexand. in dict. l. Marcellus, voluit contrarium in ista limitatione: et adverte, quod licet primus substitutus non sit privilegiatus, si tamen ille gravetur etiam de restituendo pauperibus vel aliæ pia causæ hæres Trebellianicam non detrahatur etiam à primo substituto non privilegiato, quia debet inspici persona pauperum vel causa pia, in quos ultimo devenire debet, qui sunt privilegiati, ita tenet Ludov. Roman. in dict. l. Marcellus, §. quod autem, et dicit se ita consuluisse, et est in ejus consiliis consil. 206. licet ex communi conclusione, ad fin. ubi dicit, istud esse verum, quando erat certum relictum esse per venturum ad piam causam, secus si erat incertum, ut quia esset gravatus restituere pia causæ sub conditione, si sine liberis decederet, et istud etiam tenet Alexand. 3. vol. consil. 20. ad fin. incipit, ponderatis his quæ in themate, et in l. cum dolem, D. ad leg. Falcid. ubi sublimitat limitationem Roman. scilicet ut interim locus sit detractioni Falcidiæ, sed debet hæres caverre, quod eveniente conditione restituet, quod detraxit, argumento l. in lege Falcidia non habetur, D. eod. juncta l. 1. in princ. cum similibus, D. ut legator. nomin. caceat. Ista tamen sublimatio Alexandri non caret aliquo scrupulo, nam Baldus in consil. suo incipit, in questione, quæ vertitur inter scholam S. Marie, consuluit contrarium, quem refert Socin. consil. 8. 1. vol. in 2. dubio; testator enim in casu Baldi instituerat filios, et præcedenti sine liberis substitutus superstitem, et si uterque moreretur sine liberis, substitutus pauperes Christi; concludit, quod evenienti casu, quod primus decedat sine liberis superstite altero, et decedente similiter sine liberis postea altero, pia causa non habet de portione primi nisi dimidiam, detracta scilicet legitima et Trebellianica, quæ deve nerunt ad fratrem superstitem, ut hæredem fratris, non ut fideicommissarium patris testatoris, id est, ejus hæres non restituit illam dimidiā pia causæ, cùm enim semel dicta legitima et Trebellianica à fideicomisso exempta sit, rursus in fideicommissum non incidit, argumento l. solita providentia, C. de remis. pignor. Dicit tamen Socinus ubi suprà, quod si talis casus occurreret, satis dubitaret: idem tamen Socin. cons. 144. ejusdem 1. vol. incipit, diligenter considerata, col. fin. videtur adhærere dicto Baldi in dict. consil. dicit enim, quod quando restitutio est fienda mediata et commutabiliter sub aliqua conditione, tunc à primo fideicommissario potest deduci Trebellianica, quæ deducta rursus non incidit in fideicommissum, argumento dict. l. solita, et allegat Baldam in dict. consil. et quod idem voluerunt Roman. ubi suprà, et Joan. de Monte Sperelo in dict. authentic. similiter, et quod ita sèpè vidit consultum per doctissimos viros: ego adhærerem dictis Alexandri, dum vult, quod mediante cautione pia causa in hoc juvabitur.

(4) *Legitima.* Debita jura naturæ; hoc enim per nullam Falcidiā minuitur, ut hic, et in l. scimus, C. de officie. testam.

(5) *Manera.* Addit. l. 11. tit. 4. suprà ead. Partit.

(6) *Cauallero.* Addit. l. si post missionem, et l. ad veterani, et l. si miles, D. ad leg. Falc. et C. eod. l. in testamento, ubi Glossa dixit idem in Trebellianica, et vide l. 12. et quæ ibi dixi, tit. 5. suprà ead. Partit.

es, porque los Caualleros, de mientra que estan en hueste (7), han este priuilegio, e otras mayorias, mas que los otros omes, assi como se muestran en las leyes deste nuestro libro; porque son puestos para amparar el pro communal de la tierra.

LEY V.

Como, si el heredero da alguna cosa ascondidamente por mandado del testador, a ome que la non podia auer de derecho, non puede despues sacar della Falcidia.

Personas ciertas son, a quien defienden las leyes deste nuestro libro que les non puedan dexar los omes mandas, nin otras cosas en sus testamentos; assi como diximos de suyo en el titulo de los Herederos. E porque acaesce a las vegadas, que los fazedores de los testamentos ruegan ascondidamente a los herederos que den alguna cosa a tales personas; porende mandamos, que los herederos non sean tenudos de los obedecer en esto. E si contra esto fizieren pierdan (1) porende la su parte, que es llamada Falcidia, de manera que la non puedan sacar de las mandas; e si la han sacada, que la den a la Camara del Rey.

(7) *De mientra que estan en hueste.* Vide II. suprà allegatas, et quæ dixi in l. 49. tit. 5. Part. 5.

LEX V.

Hæres accommodans tacitam fidem testatori de legato incapaci præstanto, si præstet, perdit, quod sibi debetur per Falcidiæ; nisi sit filius, nepos, aut testatoris servus, qui ratione potestatis tenentur ejus rogaminibus, vel mandatis obedire. Hoc dicit. Habuit ortum à l. *beneficio*, et à l. *hæreditatum*, in fin. D. *ad leg. Falcid.* et à l. *scriptum*, D. *de his quæ ut indign.* et de his quæ in testam. delent. et à l. 1. et si quis aliq. testari prohibuerit, l. 2.

(1) *Pierdan.* Adde l. *hæres*, D. *de his quæ ut indign.*

(2) *Fijo, o nieto, o sieruo.* Adde l. *si tacitum*, D. *ad leg. Falcid.*

(3) *Non la deuen perder.* Confiscabitur ergo hæreditas sine præjudicio talis hæredis quoad Falcidiæ, ut in dict. l. *si tacitum*.

(4) *De caber su ruego.* Facit ad ea quæ dixi in l. 13. tit. 7. suprà ead. *Partit.* et ex hoc nota, prout notat Alexand. in dict. l. *si tacitum*, quod accommodare tacitam fidem de restituendo incapaci, non censetur inter atrociora delicta, quia alijs non excusaretur servus, si paruit dominio, ut in l. *ad ea*, D. *de regul. jur. l. servus*, D. *de action. et oblig.*

LEX VI.

Non detrahit hæres Falcidiæ malitiòe cancellans testamentum vel legata, ne valerent, quia per hoc perdit Falcidiæ; nec detrabet de re legata, quam subtrahit dicendo suam esse, et de his casibus, vel de eorum aliquo, si in jure convictus fuerit, privatur Falcidiæ. Item nec detrahitur si testator prohibet, ne detrahatur, nec etiam non detrahitur de re legata prohibita à testatore alienari; nec de relictis pro legitima, vel dote aut libertate; nec detrahitur, si hæres credens satis sibi remanere, incœpit aliqua legata solida dependere; tunc non detrahitur et de aliis, nisi de novo magnum debitoris debitum detegatur, quia tunc de non solitus detrahet Falcidiæ. Hoc dicit.

Fueras ende, si el heredero fuese fijo, o nieto, o sieruo (2) del fazedor del testamento. Ca estos herederos atales non la deuen perder (3) por tal razon; porque ellos estan en poder del, e son tenudos de caber su ruego (4), e de obedecer su mandado.

LEY VI.

Por quales razones, e de que cosas, non puede sacar Falcidia el heredero.

Maliciosamente cancelando el heredero el testamento, o las mandas, porque non valiesen, pierde (1) por ende, que non puede sacar la Falcidia dellas. Otrosi dezimos, que si el heredero furtasse alguna cosa de las que el testador fiziesse manda a otri, o la negasse maliciosamente, diciendo que era suya propria, e non del testador; por qualquier destas razones que sea vencido el heredero por juzgio, pierde porende (2), que non pueda sacar de las mandas la Falcidia. Otrosi, aquellos herederos que non suben, nin descienden por la liña derecha del testador, non pueden sacar Falcidia de las mandas si el testador les defendiesse señaladamente (3), que la non sacassen. Otrosi dezimos, que si el testador fiziesse manda a alguno de Castillo, o de otra heredad cier-

(1) *Pierde. Concordat cum l. beneficio, D. eod.*

(2) *Pierde porende. Concordat cum l. hæreditatum, §. fin. D. eod. et intellige, quod perdit Falcidiæ in his rebus, quas subtraxit, vel negavit esse hæreditarias, ut ibi habetur.*

(3) *Señaladamente.* Non ergo sufficit tacita prohibitio, ut hic, et in authent. sed cum testator, C. ad leg. *Falcid.* unde, et si testator scienter distribuat patrimonium suum per legata, si expressè non prohibuit detractionem Falcidiæ, habebit locum Falcidiæ, ut etiam notat Bart. in authent. de *hæredit.* et *Falcid.* §. si verò expressim, ad fin. et est bonus textus ubi Abb. ultim. notab. in cap. *Raynaldus*, de *testam.* quia non sufficit tacita, sed requiritur expressa prohibitio, ut hic, et in dict. authent. et ita voluit Angel. in dict. authent. sed cum testator. et in corpore unde sumitur: sufficerent tamen verba æquipollentia expressæ prohibitionis, veluti si testator jubeat integrè legata solvere, glossa singularis in l. *decem*, D. *de fideicommissar. libert.* Bald. in dict. authent. sed cum testator. ubi etiam Paul. de Cast. intelligit de verbis ita æquipollentibus, quod non possint aliud importare; secùs si possint aliud importare, ut si dixerit pleno jure; vide ibi per eum, et per Alexand. 3. vol. consil. 5. circa primum dubium, in secundo dubio, ubi plura adducit circa dictam glossam, l. *decem*; et vide quæ in simili adducit Alexandr. consil. 133. super quæstis, de quibus in themate, 5. vol. et Decius consil. 402. column. 2. et 3.

Sed quid si, prout est de consuetudine, in confectione testamentorum testator dicat, et adimpleto hoc meo testamento, solutisque legatis in eo contentis, in residuo instituto Titium hæredem, an ex hoc videatur prohiberi deductio Falcidiæ? Textus videtur, quod non, in l. *Marcellus*, §. item *Pomponius*, D. *ad Trebell.* et ibi Paul. de Cast. quod tamen limita ex dictis Angeli ibi, nisi hæres deductis legatis rogatus esset restituere hæreditatem sub conditione, nam tunc testator videtur voluisse integra legata præstari sine detractione Falcidiæ. Et tunc de solo fideicommissio universalis, hæres adveniente conditione gravatus detrahit

ta, en tal manera, que la non pudiessen ven-

der (4), nin enagenar mas que siempre fincasse

quartam Trebellianicam, et ita dicit Angelus servari de consuetudine; vide quæ etiam in hoc dico in l. fin. in glos. 1. infra eod. Si verò in clausula testamenti diceretur, et *solutis omnibus legatis, seu in totum solutis legatis*, an ex his verbis videatur prohibita Falcidæ deductio? Videtur, quòd sic, quia perinde est, ac si diceret *integre solutis*, et videtur de mente Paul. de Castr. in dict. authentic. *sed cum testator*, quod sine dubio procedit, quando dixit, *in totum solutis*; quando verò tantum dixit, *solutisque omnibus legatis*, tunc videtur mojus dubium, cùm idem sit dicens *solutis legatis*, quòd *solutis omnibus legatis*, cùm infinita æquipollat universali, l. *si pluribus*, cùm similibus, D. *de legat.* 2. et Paulus loquitur, quando dixit, solvat totum fundum. Cogita tamen, quia ad præsens in terminis non invenio hoc decisum, nisi dicas decidi ex dicto Angeli in dict. §. *idem Pomponius*, volentis hoc casu vide ri prohibitam Falcidiam, et hæredem debere esse contentum cum eo, quod sibi relinquitur; quod etiam militat, quando et solum dixisset, et *solutis legatis*, licet non adderet *omnibus*. Tu latius considera, nam pro primo dicto facit l. *nam quod*, §. fin. cum l. sequenti, et l. *qui totum*, D. *ad Trebell.* ubi habetur, quòd licet testator dicat, universa bona mea, vel tota hæreditas restituatur, tamen adhuc potest detrahi Trebellianica, et est optimus textus, et ibi notat Abbas in cap. *Raynaldus*, in fin. *de testam.* qui textus fuit post dispositionem dictæ authenticæ *sed cum testator*, et vult adhuc Trebellianicam detrahi contra tacitam voluntatem testatoris. Et per illum textum in terminis, quando testator jussit omnia bona sua in totum restitui, tenet Socinus cons. 14. *sequendo ordinem*, col. fin. et latius idem Socinus consil. 33. *proseguendo ordinem*, in 4. quæst. col. penult. et fin. ubi plura adducit, quòd requiratur specifica prohibitiæ, et non sufficiat conjecturata, etsi dicatur, quòd integræ bona restituantur. Adverte tamen, quòd in hoc contrarium consuluit Alexand. cons. 5. volum. 3. incipit, *circa primum dubium*, col. fin. ubi voluit sufficere voluntatem conjecturata, ex notatis per Bald. in l. *Centurio*, D. *de vulg. et pupil.* dum tractat de effectu substitutionis compendiosæ factæ per verba communia; ubi plura adducit, et ibi respondet ad leges, quas pro se adducit Socinus; vide ibi per eum. Et ista opinio magis placet, nam et illud, quod ex mente colligitur, dicitur expressum, l. *Prætor*, in princ. D. *de oper. nov. enuntiat.* et ibi Bart. et alii, et tradit idem Socinus cons. 127. *quoniam in præsenti consultatione*, 3. vol. col. antepen. et Decius cons. 389. *visa longa serie*, col. fin. Si verò testator adjiciens dictæ clausula, quæ est de consuetudine, diceret, et *hæres plus non petat*, satis ex hoc videtur prohiberi detractio Falcidæ, secundum Baldum in l. *cum patrem*, C. *de jur. dotium*, et nota, quòd licet testator dicat, quòd res, quas relinquit hæredi, valent tantum, quod sufficeret ad Falcidiam debitam jure institutionis, non videtur ex hoc prohibere Falcidiam, quia vide tur errare, et non esse certus de viribus patrimonii, ut declarant Bartol. Angel. Paul. et Doctor. in l. *quod de bonis*, ubi bonus textus, D. *ad leg. Falcid.* et nota etiam, quòd etiam de jure communi, quando testator prohibet Falcidiam, legata debentur etiam sine hæreditatis additione, ut in authent. *de hæredib. et Falcid.* cap. *hinc nobis*, et ibi Jacob. de Bellovis. et Bald. in l. *filium quem habentem*, col. 12. C. *famil. ercis.* ubi etiam Bald. dicit in versic. *deinde quaritur*, quòd non potest testator prohibere quartam, quæ debet alicui ex forma consuetudinis vel statuti, allegat textum in cap. *Raynaldus de testam.* Sed an Trebellianica similiter possit à testatore prohiberi? Variæ sunt opiniones, etiam inter Gloss. ut patet ex Gloss. in dict. authentic. *sed cum testator*. ubi voluit Trebellianicam non posse à testatore prohiberi, cuius contrarium tenuit Gloss. in authentic. *de hæredib. et Falcid.* in §. *si verò expressim*; quod est magis communiter à Doctoribus approbatum, et tenet Bartol. in l. *Marcellus*, in princ. D. *ad Trebell.* ubi Jason. num. 45. fatetur hanc esse magis communem opinionem, et Alexand. consil. 67. 1. vol. et consil. 5. 3. vol. quod an procedat etiam in liberis primi

Tom. III.

gradus de restituendo gravatis, dicam in l. fin. infra eod.

(4) *Que la non pudiessen vender.* Concordat cum authent. *ut sponsalitia largitas*, §. fin. et C. *ad leg. Falcid.* authent. *sed in ea*. Si ergo quis instituat aliquem hæredem in bonis suis, quæ voluit esse bona majoriæ, et prohibuit alienationem, non poterit detrahi per institutum Falcidia, neque Trebellianica, ut hic vides, et notat Bald. in dict. authentic. *sed in ea*, et facit ista lex, quòd sicut in bonis majoriæ non habet locum alienatio legalis ex Falcidia vel Trebellianica, quòd neque habebit locum alienatio per viam præscriptionis, et quòd sic præscriptio non habeat locum in bonis majoriæ: in qua quæstione vide, quæ latissimè dixi in l. 10. tit. 25. *Partit. 4.*

Facit etiam, quòd bona majoriæ prohibita alienari non publicentur propter delictum possidentis majoriam, de quo est textus notabilis, et ibi Bart. in l. *Imperator*, D. *de fidicom. libert.* circa quam legem vide Alex. cons. 23. vol. 1. in duobus locis. Adde l. *eum qui*, D. *de interd. et releg.* et notata per Cynum in l. 2. C. *de liber.* et corum liber. et Salic. in l. *si quis Presbyter*, C. *de Episc. et Cleric.* et adde etiam l. *res uxoris*, C. *de donat. inter vir. et uxor.* et vide etiam l. *Statius Florus*, §. *Cornelio Felici*, D. *de jure fisci*, l. *Papinianus*, §. *meminisse*, D. *de inoffic. testam.* quod procedit etiam in crimen læse majestatis, textus et ibi Ang. in l. *corum*, D. *ad leg. Jul. majestatis*, ubi est casus, quòd ea, quæ non transirent in extraneum hæredem, non transirent in fiscum, publicatis bonis propter crimen legis Julieæ majestatis: quod etiam tenet Bald. in §. fin. quæ sit prima causa benefic. amitt. et in §. *insuper, de prohib. feud. alienat. per Frederic.* ubi tenet, quòd propter delictum commissum in personam domini, licet perdatur feudum, illa tamen quæ habentur jure genitrix, et debent ad alios jure primogeniturae transire, non perduntur propter delictum commissum contra dominum; quod etiam tenet expressius Bald. in dict. §. fin. et confert ad prædicta quod habetur in Psal. 88. vers. 1. incipit, *Misericordias Domini*, juncto Psal. 131. vers. 1. incipit, *Memento, Domine, David*, nam Deus promiserat regnum perpetuum semini David, et licet Deus propter peccatum soleat revocare promissa, tamen, quia istud pactum factum est David, non revocavit, licet aliqui ab eo descendentes Reges commiserunt crimen læse majestatis idolatrando, ut traditur per glossam ordinariam, Matthæi cap. 1. et ibi Nicol. de Lyra: et adde quod habetur ad Roman. cap. 3. ibi: *quid enim si quidam illorum non crediderunt, etc.* et ibi Nicol. de Lyra. Poterit ergo ille, ad quem pertinet majoria, impedire fiscum, ne bona majoria incorporet, l. fin. et ibi Bald. C. *de bon. vacant.* in 11. notabil. lib. 10. l. *si pater*, C. *qui bon. ceder. poss.* bene tamen publicabitur ususfructus in vita delinquentis, ut in dict. §. *Cornelio Felici*; quæ omnia procedent, nisi per tenorem investiture, seu majoriæ provisum esset, quòd statim in casu confiscationis bona majoriæ transirent in illam personam, quæ post mortem delinquentis vocatur ad majoriam, vel alias in hoc disponatur; nam tunc servabitur dispositio majoriæ, quandò facta fuit facultate regia vel per testamentum; si verò sine facultate regia, tunc recurrendum esset ad notata per Gloss. et Bart. in l. *qui absenti*, D. *de adquirend. possessione*: vide in hoc quæ tradit Alexandr. dict. consil. 23. Et in casu quo ex tenore majoriæ locus est confiscationi, an tunc bona erunt apud Regem, ut bona majoriæ, vel ut bona libera? Dic, quòd ut bona libera, nam variata persona variatur conditio rei, textus cum glossa in l. 1. §. *si is*, D. *de collat. bonor.* Bald. in l. 2. col. 2. C. *de jure fisc.* l. fin. C. *de usur. fiscal.* Bart. in l. *fiscus*, la 1. C. *de jur. fisc.* lib. 10. l. *cum in fundo*, §. *quod si acciderit*, D. *de jure dot.* Bald. in l. 2. in princ. D. *solut. matrim.* et ex hoc insertur, quòd si facta confisicatione Rex donet eam filio delinquentis vel proximiori vocato, quod erit apud istum donatarium ut nova majoria, non ut antiqua; posito, quòd Rex donaverit, ut esset majoria, vel erat ex sui natura, ut Comitus, vel Ducatus; et pro hoc videtur textus in l. *si libertus meus in servitatem*, D. *de bon. libert.* et tenet Bald. in §. *insuper, de prohib.*

Cc 2

feud. alien. per Frederic. quæst. fin. et vide per Ludovicum de Goza consil. 46. num. 16. et vide quid in hoc dicit Joan. de Plat. per textum ibi in l. 1. in fine, C. de impon. lucrat. descript. lib. 10.

Sed quid si pater in constitutione majoriæ apposuit pactum, quod si filius committeret delictum ex quo bona confiscarentur, bona reverterentur ad patrem, si tamen Princeps indulxerit filio, quod revertantur ad filium, contigit, quod omnia ita acciderunt, et Princeps indulxit filio, pater verò vult de novo apponere gravamen, vel conditionem in majoria, an possit? Et videtur, quod non, ex doctrina Bart. in l. post dotem, col. 6. ibi: *et ideo dico, quando pater dat dotem primo viro, D. de solut. matrīm.*

Quid tamen in casu quo non est locus confiscazioni majoriæ, si Princeps remittat postea delictum, et restituit delinquentem, fortè jam condemnatum; an recuperabit bona majoriæ, vel adhuc transibunt in sequentem vocatum? Et videtur dicendum, quod si ille delinquens fuit condemnatus, et ita secundum vinculum majoratus bona fecerunt transitum in alium, seu jus majoriæ; tunc restitutio Principis nihil operabitur in præjudicium illius, qui sic erat vocatus propter delictum alterius, ut tradit Bald. in cap. 1. *hic finitur lex, deinde consuet. regn. incip. col. fin. et quæst. fin.* Si verò adhuc non erat condemnatus, bona tamen ipso jure erant confiscata, et cum tunc fecerunt transitum in sic vocatum, et sic indulgentia vel restitutio nihil debet operari. Si verò neque condemnatio fuit sequuta, neque bona ipso jure fuerunt confiscata, et tunc non videtur perdisse majoratum, et erit proficia indulgentia. Ista distinctio colligitur ex verbis Bald. in dict. cap. 1. §. *insuper, de prohib. feud. alienat. per Frederic. quæst. fin. et vide quæ notat Bald. in cap. unic. quid jur. si post alienat. vass. feud. recip. in princip. In casu verò quo per majoriæ instrumentum nihil disponitur, ad quem ex delicto transeat majoria, publicabitur ususfructus, ut dixi; et si Princeps crimen indulget et restituat, operabitur restitutio, ut rehabeat suum majoratum ut prius cum fructibus, secundum Baldum in dict. cap. 1. his finitur lex, col. fin. videtur enim restitutio facta, ut sint bona majoriæ, non ut libera, per textum in l. etiam, §. *si deportatus, D. de bon. libert. et l. 2. et 3. D. de sentent. passis.* Quod intellige, si Princeps ante restitutio non fecerat donationem alteri talis ususfructus, nam tunc non recuperaret per restitutio, secundum Baldum ibidem, pen. col. de quo tamen ultimò vide, quæ latè traduntur et notantur per Alexandrum, et modernos in l. *Gallus, §. et quid si tantum, D. de liberis, et posthum. Bart. in l. quæcumque, C. de fide instrum. et jure hastæ fiscal. lib. 10. Cardinal. et Joan. de Imol. in cap. quia diligentia, de elect. Felin. in cap. fin. col. 4. de constitut. et in cap. inter quatuor, de majorit. et obedient. Abb. in cap. 1. de parochis, et singulariter per Socinum cons. 266. col. 19. 20. et 21. cum sequentib. Hodie communiter in facultatibus regalibus ad majoriam excipiuntur crimina hæresis, et læsæ majestatis, et criminis nefandi, ut in illis perdantur bona majoriæ: quod servandum videtur in his bonis, quæ vinculantur ex vigore facultatis, et aliter non posset vinculari, eorumque alienationes prohiberi; cum enim has vires receperunt ex privilegio Principis, nil mirum, si Princeps tale privilegium in hoc possit modisificare et declarare, seu sub certis limitationibus concedere. Si verò conditor majoriæ etiam sine facultate Principis poterat bona sua gravare fideicommisso, et restitutio subjiceret, ut quia nullos descendentes vel ascendentess habebat, et libere poterat bona sua vinculare, vel si habebat, in tertia et quinta poterat liberè disponere juxta leges regni; talia bona non perdantur etiam propter crimen læsæ majestatis, ut dixi; et licet interveniat facultas Principis insimul cum potestate, quæ disponenti competit, de jure communi non perdantur talia bona, in quibus competebat de jure communi etiam citra rescriptum Principis talis facultas: in dubio namque, ex quo condens majoriam non se restringit in sua dispositione ad talem regiam facultatem, visus fuit disponere omni meliori modo, quo dispositio sua conservari posset, Baldus in l. *id quod pauperibus, col. fin. vers. ultima queritur circa hoc, C. de Episcop. et Cleric. et l. plane, D. quod falso tutor. auctor. et ibi Baldus.* Et actus qui po-**

tuit geri ex duplice potestate, sustentabitur ex ea, qua melius valere potest, ut est casus multum singularis in cap. nisi essent, de prebend. et ibi Abb. in 2. notab. et per illum textum eleganter etiam dicit Bald. in §. 1. col. penult. de lege Corrad. quod si partes compromiserunt in judicem delegatum, non per hoc videntur renuntiare rescripto, immo ex utraque auctoritate intelligitur judex procedere, et potest pro parte valere sententia ex una auctoritate, et pro alia parte ex altera, per dict. cap. nisi essent, quod dicit non esse alibi. Semper enim actus videtur esse gestus ex ea auctoritate, quæ majus robur et majorem efficaciam dat actu, ut in l. 3. ubi casus notabilis, D. de testam. milit. nam venus actum exercere ex duplice potestate, videtur actum exercuisse prætexta majoris potestatis, ut dixit Abb. per textum ibi, et per dictam l. 3. in cap. *quod sicut, penult. notabili, de elect.* Dixit etiam Bald. in l. *humanitatis, col. 7. C. de impub. et aliis substit.* quod habens duo arbitria ad aliquem actum, videtur facere ex arbitrio pleniori, et hoc idem voluit Innocentius in cap. *cum ex officiis, de præscript.* ubi etiam fortius voluit, quod si quis habens auctoritatem ordinariam, crederet etiam se habere auctoritatem delegatam, quam tamen in veritate non habebat, et protestaretur velle tantum procedere auctoritate delegata, nihilominus processus tenebit auctoritate ordinaria jurisdictionis, quam tantum habebat; quod est singulare, firmiora namque reputantur illa, quæ aguntur de jure communi, quam illa quæ aguntur de jure speciali, l. *ejus militis, §. militia missus, D. de testam. milit. et in authentic. de non alienand. cap. quia verò verisimile,* et semper in dubio quis videtur velle facere actum validum jure communi et ordinario, non autem speciali vel extraordinario, l. *quamquam, C. de testam. milit. et l. in testamento, la 1. eod. tit. et ideo dicit Freder. de Sen. consil. 125. incipit, factum tale est, quædam domus, quod si quis potest procedere, ut ordinarius et ut delegatus, præsumitur in dubio uti potestate ordinaria. Consulo ergo, quod disponentes circa majoriam exprimant se meliori potestate, qua possent facere et disponere, ut omnis dubietas tollatur, et quod protestentur velle uti jure communi et facultate, illa via et forma, qua melius eorum dispositio conservari possit: et consert etiam ad prædicta l. *habebat, D. de institutor.* per quam ibi notat Baldus, quod licet contraham tecum respectu unius mandati, quod te habere credebam, tamen possum agere contra te vigore alterius mandati, quod habes, licet ignorarem tempore contractus, et sic sustinetur contractus, etiam ex alio mandato, de quo non fuit facta mentio, ut etiam plenius concludit Bart. in sua disputatione incipienti, *adunanta generalis, et Bald. in l. falsus, C. de furt. et teigit Bart. in l. ambitiosa, col. ult. D. de decret. ab ordin. faciend.**

Sed erit pulchrum dubium, an in casu quo perdatur majoria ex crimen læsæ majestatis vel alterius criminis, an tenebitur de evictione, qui tale crimen commisit, si haberet unde possit solvere? Et videtur, quod sic, ex dicto Baldi in §. *rursus, quib. mod. feud. amit. vers. sed queritur utrum auctor.*

Quod autem dixi, quod neque per crimen læsæ majestatis perdantur bona majoriæ, immo adhuc veniant in sequentem vocatum; an procedat in filiis delinquentis, qui ad majoriam essent vocati? Vide quæ dicam in l. 2. tit. 2. *Partit. 7.* ubi etiam tractabitur, Deo dante, de filiis ante vel post delictum conceptis, et de intellectu l. *quisquis, C. ad leg. Jul. majest. et l. 6. tit. 27. Partit. 2.* Et in casu, quo ex tenore investiture vel alias, bona vel ususfructus majoriae confiscarentur, si possessor deservivit Regi, si filius ejus vel majoriae successor servivit, inclinari debet Rex ad benè meritum, ut jubeat ei dari bona, neque tam debent attendi demerita patris, quam merita filii, l. *non tantum, §. si emancipatus, D. de honor. posses. contra tabul.* et facit quod notat Bald. in cap. 1. in princip. col. 3. vers. *quid si sunt duo fratres, quib. modis feud. amit.* ubi dicit, quod si ex duobus fratribus unus dereliquit dominum, alter sua probitate defendit, quod tunc excusat unus propter alterum, propter conjunctionem personarum et feudi.

Quid autem si villa seu castrum majoriæ confiscarentur ex his quæ habentur in l. 22. tit. 13. *Partit. 2.* ibi: *esso*

mismo dezimos, vide dict. l. et quæ ibi dixi. Facit etiam ista lex ad id quod notat Bald. in authentic. *præterea*, C. *unde vir et uxor*, col. 2. vers. *ulterius etiam*. Nota quòd prohibitus alienare, non potest per suum contractum vel quasi contractum introducere dispositionem legalem in oppositum, imo tenetur curare, ne id fiat, l. *si ita quis*, §. *ea lege, in gloss.* D. *de verborum obligat.* et additio Bald. in l. 1. C. *de inoffic. dotib.*

Item etiam facit ista lex ad decisionem illius dubitatis, an dispositio authenticæ *res quæ*, C. *communia de legat.* scilicet, quod bona subjecta restitutioni possunt alienari ex causa dotis, quando liberis legitima portio non sufficeret, procedat etiam stante expressa prohibitione testatoris; quam questionem latè tractat Jason. in dict. authentic. *res quæ*, col. 7. et 8. ubi asserit communem esse opinionem, quòd procedat etiam stante expressa prohibitione, contra Baldum qui voluit contrarium in §. *donare, qualiter olim feud. alien. poss.* et communem opinionem tenet Doctor de Palac. Rubios in repetit. cap. *per vestras, de donation. inter virum et uxorem*, col. 55. et 56. cum sequentibus, in formis minoribus. Certè ista lex Partitaram potest induci pro opinione Baldi, ultra alia quæ pro ea inducit Jason, in dict. authentic. *res quæ*, cùm vult hæc lex, quòd stante ista tali expressa prohibitione, cesseret alienatio etiam ex dispositione legali, et sic licet onus dotandi filias descendat à lege, ut in l. *capite trigesimo qui liberos*, D. *de ritu nuptiar.* l. 8. tit. 11. Partit. 4. Licet dici possit, quid ista lex parum faciat, cùm ratio ejus sit, quia testator potest prohibere Falcidiæ, et prohibendo alienationem, per consequens videtur prohibere diminutionem per viam Falcidiæ; testator tamen non potest prohibere obligationem, qua tenetur pater dotare filiam. Sed adhuc potest responderi, quid per expressam prohibitionem, quod neque ex causa dotis res subjectæ restitutioni alienentur, potest provideri per testatorem, ut tradit Alexand. consil. 56. *consideralis verbis testamenti*, 1. vol. quod etiam est repetitum consil. 23. vol. 2. qui tamen ad hoc nihil allegat: de dicto tamen ejus meminuit Ambrosius, prout etiam resert Palac. Rub. ubi supra, col. 62. in repetit. l. *filiusfamilias*, §. *Divi*, D. *de legat.* 1. et Jason. in dict. authentic. *res quæ*. In confirmationem tamen illius dicti Alexand. tradit Palac. Rub. ubi supra, quod sicut potest adjici pactum vel conditio, ut res non possit alienari in ecclesiam vel plium locum, ut tradit Bald. in cap. *clericis*, col. 2. *de judic.* et in cap. *quæ in ecclesiistarum, de constitut.* col. 3. vers. *sed hic queritur*, Felin. in cap. *quæ in ecclesiistarum*, eod. tit. Bald. et alii in l. *ea lege*, C. *de condit. ob caus.* per Doctor. in l. *si ita quis*, §. *ea lege*, D. *verbor. oblig.* sic etiam valere debet dispositio, ne res alienetar etiam ex causa dotis: per hoc tamen non arbitrio recedendum à communi opinione, cùm expressior sit prohibitio, quod neque propter dotem alienentur, quā si simpliciter alienatio prohibeatur. Et quod dixi, quòd tenet expressa prohibitio ut neque ex causa dotis alienetur, limita et intellige, quando prohibens non tenebatur ad dotem, nam si teneretur, talis prohibitio non obstaret, ut tradit Bart. in l. *filiusfamilias*, §. *Divi*, D. *de legat.* 1. quest. 2. idem Palacios Rub. ubi supra col. 65. textus notabilis in l. *cum fidei*, D. *de fideicommissar. libert.* l. peto, §. *prædiūm*, D. *de legat.* 2. et crederem hoc procedere, etiamsi mortuo patre nulla promissa dote ab eo vel constituta, filia de restituendo gravata, talem dotem promitteret vel constituerit, quidquid in contrarium voluerit Angel. in authentic. *de restitut.* et ea quæ partit, collat. 4. super glossa quæ incipit, sed nonne, quia videtur in hoc esse textum in contrarium in l. *mulier*, §. *cum proponeretur*, D. *ad Trebell.* et in specie tenet Jason. in dict. authentic. *res quæ*, col. fin. vers. 13. *limita*, et Doctor de Palacios Rub. ubi supra, col. 66. Decius consil. 376. *viso casu proposito*. Adverte tamen, quid hodie in regno attenta mente legum regni, videtur dicendum, quòd filia, in quam veniret majoria, in qua essent bona alienari prohibita, etiamsi non exprimeretur, quòd neque ex causa dotis alienaretur, sed generaliter esset prohibita alienatio, adhuc non posset ex causa sue dotis alienare bona majoria, juxta dispositionem dicti §. *cum proponeretur*, et dict. authentic. *res quæ*, quia in dictis juribus non erat dicta filia rogata restituere filiis

suis, si eos haberet, sed erat rogata restituere, si sine filiis decesserit; unde filii erant in conditione, non in dispositione juxta glossam magis communiter approbatam in l. *Lucius*, D. *de heredit. instit.* unde in casu dicti §. *cum proponeretur*, eo casu quo mulier non dedisset bona fideicommissi in dotem, et contraheret matrimonium, poterat disponere ad libitum de fratribus, tamquam de rebus parphernalibus, justa notata in l. penult. D. *ad leg. Falcid.* et in l. *hac lege*, C. *de pact. convent.* in l. *dotis*, D. *de jure dotium*, unde nullus fortè vellet contrahere matrimonium cum ea, et sic non inveniret maritum, et ideò emanavit provisso dicti §. et dictæ authenticæ. Item si daretur casus, quòd in casu illo filia haberet filios, poterat ipsa bona liberè alienare, et sic maritus inveniret se et illam, si cum ea contraheret sine bonis, ex quibus possent onera matrimonii sustentare: unde consideratur ibi, quòd maritus non aliter vellet contrahere, nisi dote data seu promissa, et ideò necessaria fuit illa provisio, ut fideicommissum ex causa dotis minueretur. In regno verò nostro maritus habet administrationem bonorum uxoris etiam non dotalium, et fructus ita sunt sui, sicut essent frutus dotis; sunt enim omnes fructus communis inter virum et uxorem, ex quibuscumque bonis percipiuntur, secundum ll. regni, secundum quas etiam neque mulier sine assensu viri potest disponere de rebus suis, etiam parphernalibus. Item in casu majoriae filii sunt in dispositione, et ad eam vocati à primo disponente. Præterea de jure regni nihil amplius possit habere maritus, si hæc bona majoriae sibi darentur in dotem, quam si simpliciter contraheret matrimonium, neque videmus quòd mariti current, quòd talia bona sibi assignentur in dotem; tantum procuratur, quòd uxor sit dives et habeat bona, et hoc habito non curatur de constitutione dotis; immò libenter volunt recipere bona sine assignatione dotis, quia minus obligantur, unde videtur, quod cesseret dispositio dictarum ll. à cessante ratione. Imo per hoc videtur casus in dict. §. *cum proponeretur*, ibi cum dicit nisi de fratribus possit sibi provideri de dote: cùm igitur tantum importet ad matrimonium majoria, quæ trahitur sine aliqua assignatione dotis, sicut si assignaretur in dotem, cessare debet dicta dispositio, et non poterit in regno talis filia, seu alia feminæ, in quam veniret majoria, alienare ejus bona etiam propter causam sue dotis: et benè etiam ad prædicta consert, quod habetur in cap. *nuper, de donation. inter vir. et uxorem.*

Quando verò non tractaretur de dote filiæ, in quam venit majoria, sed de dotandis aliis liberis descendantibus à primo disponente, est dubium, an si tales liberi nati sunt jam ipso disponente mortuo, possint dotari de bonis majoriae; in quo videtur velle Paul. de Castr. quòd sic, in dict. §. *cum proponeretur*, in princip. cùm tradit quid fuerit illius §. dispositioni additum per dispositionem authenticæ, *res quæ*; et dicit, quòd primo additur, quia in dicto §. tantum habetur de filia instituta, et de restituendo gravata; in dicta verò authenticæ idem deciditur in nepote ex filio, vel in pronepote ex nepote, et sic de ceteris descendantibus, ut ibi colligitur in verbo *liberis*, quod comprehendit omnes descendantes, nam onus dotandi omnium personarum prædictarum pertineret ad testatorem, si viveret, ut in l. *dotem*, D. *de collat. bonor.* l. 8. tit. 11. Partit. 4. unde secundum eum censemur voluisse, quod faceret illud quod testator esset facturus, argumento l. *cum serous*, ante fin. D. *de condit. et demons.* ibi: *nam quod ipse vivus*. Secùs in nepote ex filia, vel pronepote ex nepote, quia onus dotandi illas non pertinet ad primum disponentem, sed ad parentes illorum, per ea, quæ notat Gloss. in l. *à filia*, D. *ad Trebell.* vult ergo Paul. de Cast. quòd de mente primi disponentis sit, licet jam sit mortuus, quòd in omnibus descendantibus ejus per filium vel nepotem possit fieri alienatio ex causa dotis, juxta dispositionem dictæ authenticæ, *res quæ*: de quo ego multum dubito, et potius inclinarem in contrarium, et primo excludo casum indubitatem, ubi conditor majoriae etiam ex causa dotis prohiberet alienationem, nam tunc dispositio ejus servanda est (ut dixi), et etiam in isto casu est de mente Paul. de Cast. cùm fundamentum ejus sit, quòd si viveret, ipse fecisset, et sic quòd censemur voluisse, quòd fiat post ejus mortem. Quod fundamentum cessat stante voluntate expressa in contrarium;

quando verò non fuit hoc expressum, sed simpliciter prohibuit alienationem, tunc videtur, quod in liberis natis eo mortuo, in quos nulla fuit orta obligatio dotandi, non censeatur idem voluisse quod fieret, ac si ipse viveret, neque præsumitur voluisse contra suam prohibitionem bona distrahi in eo, in quo ipse nullo modo erat obligatus, argumento l. *cum de indebito*, D. *de probationib.* et ubi potest sumi alia conjectura, non præsumitur donatio, ut tradit Bald. in l. 1. C. *ad Trebell.* et constat hic voluisse bona integra velle manere in majoria, et si talis conjectura donandi daretur, esse destruere omnes majorias vel penè omnes, si tale quid permetteretur in descendentes in infinitum, et l. *cum servus*, allegata per Paulum nihil in hoc probat. Imò ibi illa præsumptio tendebat ad conservationem majorem bonorum ex redditione rationum, quām in eorum diminutionem, et procedet hoc magis indubie de jure regni, ex quo per contractum matrimonii filius liberatur à patria potestate, juxta l. Tauri, et sic nulla obligatio dotandi esset in avo paterno nepotem ex filio: et facit ad prædicta l. 1. §. *si quis proximior*, D. *undecogn.* ibi: "nam si post mortem neque obstat alii, neque ipse admittetur, quia non fuit proximior cognatus ei, quo vivo nondum animal fuerit," et l. 1. §. *scindum, cum similib.* D. *de suis, et legit. hæred.* Præterea ratio fundamentalis dictæ authenticæ res quæ, ut tradit Paul. de Cast. consil. 80. 1. vol. quia per supra scriptum exūmum consultorem, etc. est, quia pater tenetur filiam dotare; unde sicut non posset huic obligationi derogare subjiciendo res suas restitutioni, quominus ob dictam causam fieret diminutio, ita neque prohibendo illarum alienationem, cùm non debeat esse in potestate debitoris ab obligatione se extinguere, l. *sicut*, C. *de action. et oblig.* Si igitur ista est ratio, et talis obligatio cesseret, prout cessat in primo disponente, qui nunquam fuit obligatus ad dotandum neptis vel proprieles, quæ non erant, nec fuerunt in rerum natura eo vivo, patet, quod potuit bona sua subjecere restitutioni, et prohibere alienationem; neque talis descendens habet de quo conqueratur, cùm numquam habuit talem ascendentem obligatum. Præterea etiam Paul. in dict. consil. videatur declarare se circa id quod dixerat in dict. §. *cum proponeretur*, et in dict. authenticæ res quæ, penult. col. scilicet ut quod dixit, procedat quando tantum erat prohibitio tacita legalis de non alienando, eo quod bona erant subjecta fideicommissio; quando vero esset expressa prohibitio, et defectus non esset in potestate disponentis et probentis, tunc non procedat dispositio dictæ authenticæ res quæ. Sed adhuc instabat quis, quia secundum hoc nihil specialitatis vel prærogativæ inductum fuerit per dict. authenticæ res quæ, ex quo dicitur, quod tantum procedat in obligato ad dotandum, seu quando in persona primi disponentis nata fuit obligatio dotandi: ad quod respondeo, quod adhuc est multum favoris et prærogativæ, quia ipso mortuo tantum poterat agere filia pro sua legitima, vel neptis, quæ forte non sufficeret ad constituendam dotem secundum qualitatem filiæ vel neptis, et alia de quibus in l. *filiæ*, D. *de legat.* 3. et tetigi in l. 8. titul. 4. Part. 5. in gloss. super parte *tambien*: et istud introductum fuit per dictam authenticam, ut legitima non sufficienti mitti possit manus ad bona prohibita alienari. Vel potest dici, quod multum inducat de novo illa authenticæ, ut stante tantum tacita prohibitione legali, ex præsumpta voluntate defuncti disponentis bona subjecta fideicommissio possint alienari pro dote, etiam per liberos, qui non erant in rerum natura vivo primo disponente; quod non est stante expressa prohibitio, ut dixi velle Paulum de Castr. in dict. consil. Sed pri-mum mihi plus placet, et quod in hoc nulla sit differentia inter expressam et tacitam prohibitionem: et confert ad prædicta, quia majoricatus in multis participat de natura feudi, et arguitur de uno ad aliud, ut tradit Bald. in l. *cum antiquioribus*, C. *de jur. deliber.* Socin. consil. 47. vol. 3. et videmus, quod feudum non potest dari in dotem, ut in §. *donare, qualiter olim feud. alien. poss.* et per illum textum dicit ibi Bald. quod authenticæ res quæ, non habet locum in re feudali; et in casu in quo permittitur aliquando feudum dari in dotem, procedit pro vita vassalli dantis in feudum tantum, et non perpetuo, secundum Innoc. et

Doctores in dict. cap. *nuper*; et postea revertitur secundum mortuo vassallo ad eum, ad quem ex forma investitura reverti debet, secundum prædictos Doct. et tradit Felinus in cap. *quaæ in ecclesiæ* de constitut. col. 29. hinc etiam videmus quotidiæ à Rege impetrare licentias et facultates, ut de bonis majoria possint filia dotari, vel bona majoria obligari pro restitutione dotis, et impetrantur quotidie à descendantibus primi disponentis, quasi sit pro certo habitum, aliter non posse de jure fieri, quia frustra precibus impetratur, quod à jure communi conceditur, l. 1. *cum similib.* C. *de thesaur.* lib. 10. l. *cum per absentiam*, C. *quib. non objicitur long. tempor. præscript.*

Et licet non sit disputandum de hoc de potestate Principis afferentis per tales licentias jus futuri fideicommissi, juxta ea quæ plenè tradit Alexand. consil. 2. *visis codicillis, legitimatione et aliis*, 1. volum. et consil. 94. ubi ad finem dicit, quod secundum illud consilium fuit judicatum; consulo tamen dominis de consilio Regis ad hoc deputatis, ut raro et cum magna causa istæ et similes facultates in eversionem honorum majoria et fideicommissi dentur; si enim darentur sine causa justa, fortè tenerentur ad interesse parti læsæ, ex eo quod notat Baldus post Glossam ibi in §. fin. col. 5. vers. item nota ex ista glossa, de pace jument. firmand. et quæ habentur in l. 31. tit. 18. Part. 3. et vide Petrum de Anchar. in regu. possessor. column. 17. vers. 5. quæro, de regulis juris, lib. 6. et ipse Princeps concedens tales licentias sine causa, non justè saceret, neque videtur posse per prædicta, vel saltem tenebitur gravato providere de bono cambio, ut notanter voluit Innoc. in cap. *nisi cum pridem, de renuntiat.* col. 2. vers. nos credimus, et neque alienans, neque recipiens erunt tutti in conscientia, juxta Gloss. in cap. *non est, de voto*. Item et sàpè patres in præjudicium filiorum vel filiarum, quibus defertur majoria, impetrant facultates regias, cùm filii sint sub eorum potestate et protectione, videntur delinquere, argumento l. *desirre*, §. item eos, D. *de jure fisci*, unde non debet eis faveri. Tales licentiae tendunt contra publicam utilitatem, quæ consistit in conservandis bonis in familia nobilium, l. §. *sed et servos*, vers. publicè enim interest, D. *de ventre inspic.* et quod tradit Joannes Andr. in addition. ad Specul. tit. de succession. ab intestat. ubi refereeus disputationem Jacobi de Aren. dicit pertinere ad publicam utilitatem, quod agnatis et familiæ divitiae conserventur; constat enim, quod per divitias familiarium conservatur honestas, quæ perit per inopiam, ut in authenticæ de testibus, cap. *sancimus*, collat. 7. et sicut principatus divisione destruantur, ut in §. *præterea ducatus, de prohib. feud. alien. per l'rederic.* ita etiam patrimonia, ut experientia docet, ut tradit Socin. consil. 47. vol. 1. col. 2. et inter nobiles melior est quandoque aliorum filiorum dispersio, quām hæreditatis divisio, ut tradit Abbas referens dictum Beati Bernardi in cap. *licet, de voto*. Rescripta contra publicam utilitatem et in damnum aliorum vocatorum ad majoriam, non sunt concendenda, l. *rescripta*, C. *de preciib. Imperat. offerend.* l. fin. C. *si contra jus vel utilitatem publicam, cap. rescripta*, et sub cap. *dicenti*, §. *omnes*, 25. quæst. 2.

Quid autem si Rex dedit licentiam extrahendi unam rem vel prædiūm à majoria pro dote filiæ, eo quia pater non habebat aliunde unde dotaret; an si pater postea perveniat ad pinguiorem fortunam, teneatur ipse dotare, et res ita alienata reverti debet ad majoriam? Videtur dicendum, quod non, per ea quæ notat Gloss. in dict. authenticæ res quæ, et in corpore unde sumitur, et probatur in dict. l. *mulier*, §. *cum proponeretur*, et faciunt, quæ notat Gloss. in l. ubi adhuc, C. *de jure dotium*, et Bart. in l. *si constante*, in princ. D. *soluto matrimon.* in quæstione illa, si vir incipiat esse dives post dotem datum uxori proper ejus paupertatem. In contrarium facit quod notat Innoc. in cap. *quaæ plerique, de immunit. eccles.* tradit Socin. consil. 164. vol. 2. ubi dicit, quod si Princeps sub-sistente aliqua causa abstrahit rem uni, si postea cessat causa, cessat dispositio, et res ablata debet restituī; et quia auctis facultatibus tollitur privilegium paupertatis, l. *non tantum*, §. *eos*, D. *de excusat. tutor.* l. *cura*, §. 1. D. *de munerib.* et *honor.* l. *ab his oneribus*, §. *auctis*, D. *de va-*

*eat. muner. l. Titia, §. usuras, D. de legat. 2. Præterea hoc videtur de mente Bart. in dict. l. si constante, in princ. col. fin. quem pro prima parte jam citavi, cum distinguit in quæstione illa; quod si actus supervenientis qui ab initio impedit actum geri, tendit ad eundem effectum cum actu gesto, et tunc ex supervenienti caso non tollitur id quod est gestum, l. verbis, D. ad leg. Falcid. si vero tendit ad contrarium effectum cum actu celebrato, et tunc vult quod retractetur actus ex supervenienti casu, et ita respondet ad dictam l. cura, §. deficientium, D. de muner. et honor. cum similib. Unde in casu quæstionis propositæ divitiae supervenientes tendunt ad contrarium effectum actus celebrati, scilicet permissionis ob inopiam extrahendi pro dote rem majoriæ: et videtur dicendum, quod res redire debeat ad majoriam, et pater dotet ex supervenientibus divitiis. Sed dicendum videtur, quod extractio talis rei, et constitutio dotis ex ea facta non retractetur, licet superveniant divitiae, ut in regul. *factum legitimè, de regul. jur. lib. 6.* et quia cum actus est jam confirmatus, tunc per cessationem causæ non debet ejus effectus retractari, l. qui res, §. aream, D. de solutionib. l. sancimus, l. C. de administrat. tutor. Alexand. in dict. l. si constante, in princ. col. fin. Fortè tamen compellendus esset extrahens vigore talis facultatis de talibus divitiis supervenientibus subrogare aliam rem in majoria valoris rei, quæ extracta fuit, et optima cautela erit, quod in talibus licentiis ita specificetur: et illud ad quod allegavi Innocent. in dict. cap. quia plerique, non videtur ita indistinctè verum, neque Innocentius hoc dicit, ita ut Socrinus in dict. consil. eum retulit, ut per te poteris videre. Erit ergo optimum, ut cum tales licentiæ conceduntur, quod dixi exprimatur, et ita licentia limitetur vel exprimatur, quod tali casu res sic extracta reincidat in majoriam, et pater extrahens pro dote filiæ dotem solvat de supervenientibus divitiis.*

Et si de consensu alienantis ex facultate regia, et empiroris dissolvitur alienatio, videtur quod res redeat in majoriam, ut in l. voluntate, D. quib. mod. pign. vel hypot. solv. et vide quod habetur in l. sicut, §. si voluntate, eod. tit. et cap. fin. 33. quæst. 2. et Gloss. in cap. nuptiarum, in parte uxores, 27. quæst. 1.

Ex quibus decides, quod si res sit extracta à majoria ex facultate regia, et de ea sit factus alius majoratus; an si res redeat ad priorem dominium, possit iterum ex ea condere majoriam? In qua quæstione videtur dicendum, quod res sic rehabita non reincidat in majoriam, ut probatur in l. si ita legatum, §. si domus, D. de legat. 1. et probatur etiam in dict. §. si voluntate: unde ad faciendum de ea novam majoriam in præjudicium filiorum opus erit nova facultate: et addere quæ dixi suprà parum post principium hujus glossæ.

Adverte etiam, quod qui ludit rem majoriæ, perinde est ac si rem alienasset, unde incideret in ponam alienantis, glossa notabilis in l. 3. §. miles, D. de re milit.

Et quid si luderet super re majoriæ in tanta quantitate, quod non esset spes iuitionis? Vide l. qui habebat, D. de legat. 3. et Bald. in §. aut si libellario, quib. mod. feud. amitt. Item adverte, quod si quis habuit à Principe licentiam vendendi rem majoratus, et morte præventus non fecit, non poterit successor ejus in majoriam vendere ex tali facultate, ut tradidit notanter Bald. in §. Marchio, column. 1. vers. pone concessum est prioregium, de his qui feudum dare poss. Item et adverte, quod si ille, qui habuit licentiam vendendi rem aliquam majoriæ, emat talem rem per interpositam personam, ut fortè alteri filio relinquat, quod non obstante tali licentia et tali alienatione, vocatus ad majoriam poterit talem rem petere, argumento l. si is qui bonis, D. de acquir. hered. addit. Bald. in l. ordo, col. 2. vers. quæro, data est potestas, C. de execut. rei: judic.

An autem pretium, quod habetur ex re quæ permittiatur vendi ex majoratu, sit majoriæ, ut convertatur in empionem alienus rei immobilis, etsi in facultate ad vendendum hoc non exprimatur? Videtur, quod sic, ex his quæ notat Bald. in cap. 1. de feud. non habente prop. naturam feudi, vers. quæro nunquid pretium, ex quo in casu isto pretium habetur ex causa lucrativa.

Sed quid si possessor majoriæ juravit, quod non aliena-

bit res majoriæ, qui tamen postea impetravit licentiam à Rege, quod posset alienare, tacens de juramento præstito; an poterit tunc alienare? Videbatur, quod sic, ex dicto Bald. in dict. cap. 1. in princ. col. 4. de his qui feud. dare possunt, vers. et circa hoc quæro, si prælatus juravit, referens Joan. And. in cap. ut super, de reb. eccles. non alienand. dicentem, quod si prælatus juravit non alienare sine licentia Papæ, quod si impetrat licentiam à Papa tacito juramento, quod potest alienare, neque fit transgressio juramenti. Videtur tamen in hoc dicendum, quod si istud juramentum præstatur futuris successoribus, vel ad eorum favorem, et conservationem rerum majoriæ, quod tunc non valebit alienatio, etiamsi impetrat licentiam tacito juramento; quod et est de mente Joann. And. in dict. cap. ut super, dum dicit, quod si jurasset non alienare sine licentia Metropolitani, quod tunc si impetraret à Papa talam licentiam tacito juramento, non teneret licentia neque posset fieri alienatio.

Adverte etiam, quod vigore talis facultatis regia non debent vendi, neque pro dote obligari res pretiosiores, seu res magna majoriæ, si de vilioribus potest satisfieri, quia versari debet in hoc arbitrium boni viri, l. magis puto, §. non passim, D. de reb. eorum, et ibi Baldus notabiliter: Bart. in l. alio, D. de alim. et cibar. legat.

Et si data fuit licentia regia ad obligandum rés majoriæ pro dote, videtur et dari, ut possint vendi, l. si pupillorum, §. 1. et ibi Bald. D. de rebus eorum. Si tamen licentiam daretur ad vendendum, non possent ejus virtute res majoriæ obligari, ut in dict. l. si pupillorum §. si Prætor, quia à forma decreti non est recedendum; adde l. fin. C. de præd. curial. lib. 10. et Gloss. in l. non debet, D. de regul. juris.

Sed pone, quod data fuit licentia alternativè ad vendendum, vel ad obligandum res majoriæ pro aliqua necessitate, potest enim sic alternativè dari, ut in dict. §. si Prætor; an tunc si eligat obligare, possit postea vendere? Et videtur, quod non, per textum in l. cuius, D. de curator. furios. quod fortè procederet, si per viam obligationis satis esset necessitatibus consultum, non aliás.

Quid autem si possessor majoriæ legavit aliquam rem majoriæ, et postea impetravit facultatem regiam ad extraendum talem rem à majoria; an reconveniet legatum? Vide l. servum filii, in princ. D. de leg. 1. et ibi Bart. et Paul.

Quid autem si ille, qui vult impugnare alienationem rei majoriæ cum facultate Regis factam, sit clericus? Videtur, quod si tempore facultatis jam erat clericus, quod possit; quia si Princeps de eo dispositus, ut non possit contravenire, non potuit ex defectu potestatis: si verò tantum generaliter providit, quod nullas contraveniat, ista verba generalia non referuntur ad impossibilia disponenti, et ad ea ad que sua jurisdictione se non extendit, vide Bald. in l. fin. §. in computatione, in fin. C. de jure liber. et Bart. in l. si quis sub conditione, D. de conditionib. institut.

Sed pone, quod Rex dedit licentiam alienandi aliquam rem majoriæ, an ille ad quem pertinet post mortem alienantis, poterit impeditre traditionem possessionis offerendo pretium rei ad sublevandam necessitatem pro qua venditur? Videtur dicendum, quod sic, et facit bene quod notat Bald. in §. deniq. vers. item nota, quæ fuit prima causa benefic. amitt. ubi et tractat de successore, qualiter impedit alienationem. Imo et videtur, quod necdam proximus in gradu hoc posset, verum etiam quilibet alius de familia vocatorum, facit l. qui Romæ, §. cohæredes, D. de verbor. obligat. et textus singularis in ratione sui in l. virilis, D. de legat. præst. §. si adierit, et facit optimè l. peto, §. fratre, D. de legat. 2. Item et videtur, quod tali casu locus sit retractui ex legis dispositione, quia res est de genere seu avolengo.

Quid autem si Princeps dedit licentiam alienandi ex majoria pro dote filiæ, et tamen pater non dotavit filiam, sed in suos usus expendit; an poterit successor majoriæ petere res alienatas? Videtur, quod sic, ex dicto Bartoli per textum ibi in l. is qui, §. ei quæ, D. de legat. præst. vide tamen quæ dixi in l. 24. tit. 3. Part. 5. adde etiam l. si operarum judicis, D. de oper. libert. juncta glossa ibi in verbo danda, vers. sed quare in certa; unde idem esset, si

venditor pretium non consumpsit, unde pecunia illa converetur in utilitatem majoria. Item si alienatio fuit nulla, seu non teneat, res debet manere penes majorem filium, et non penes omnes hæredes, l. *sicut*, D. *de operis libert.*

Sed quid si ille, qui ex facultate poterat extrahere à majoria rem aliquam pro dote filiæ, vel aliâs, leget filiæ talem rem, cum onere si ipsa dederit filio suo, qui succedebat in majoria, talem rem vel tantam quantitatem, et erat talis majoria, in qua non succedebat feminæ stantibus masculis, contingit, quod moritur pater, item et filius masculus, et succedit quidem masculus transversalis, cui filia recusat dare rem vel quantitatem à patre injunctam, dicens, quod ipsa est hæres fratri, et sic adimpletum est onus injunctum; an teneatur adhuc solvere transversali succedenti in majoria, quod solvere debebat fratri? Dic, quod sic, per textum notabilem in l. *is qui*, §. fin. D. *de legat. prast.*

Item pone, quod quis impetravit à Rege, ut possit extrahere à majoria talem rem pro secundo filio, qui filius ante acceptationem mortuus est, an revertetur talis res ad majoriam? Et videtur, quod sic, per textum in l. *proponebatur*, D. *de castris. pecul. et l. filius familiæ*, et l. *de hæreditate*, §. *pater*, cum sequent. eod. tit. et consert ad hoc, quod si Rex concessit, quod posset vendere rem majoria Titio, non videtur concedere, quod vendat Sejo, secundum Andr. de Iser. *de prohib. feudi alienat. per Freder.* cap. *Imperiale*, l. respons. l. *cum servo*, l. respons. D. *de contrah. emptione*, Lucas de Penn. in l. *si quantum*, in fin. C. *de bonis vacant.* lib. 10.

Sed pone, quod possessor majoria habuit licentiam à Principe alienandi aliquam rem ex majoria, quam in vita non alienavit, sed commisit filio successori ut id faciat; an possit? Videtur quod non per textum in l. *Cerdonem*, D. *de oper. libert.* in contrarium tamen fortiter facit l. *sicut*, §. *si debitori*, D. *quib. mod. pig. vel hypot. solo*. ubi qui consentit debitori, videtur consentire hæredi ejus: pro resolutione video Bart. in l. *si marito*, §. *si voluntate*, D. *solut. matrim.* ubi distinguit inter consentientem ex voluntate, et consentientem ex necessitate; et ego adderem in consentiente ex necessitate, an duret necessitas in hærede, vel non: quid enim si necessitas dotandi sororem adhuc duraret, pro qua Princeps alienationem permisit? Certè tunc cùm duret necessitas, durabit et licentia ex mente Bartoli in dict. §. *si voluntate*.

Sed quid si testator, qui condidit majoriam, concessit licentiam vendendi, donandi et permutandi, prout vellet rem majoria, an possit tempore mortis legare, et si transiit multum tempus, quod nunquam disposuit post licentiam? Fortè potest argui, quod non, argumento l. *vicus*, D. *si quis in fraudem patron.* licet non multum faciat. Tu cogita in hoc.

Adverte etiam, quod istæ licentiae, quæ dantur à Principe ad alienandas res majoria, intelligi debent dummodo alienetur bona fide et sine fraudæ majoria, ex notatis per Bart. in l. *alio*, D. *de alim. et cibar. legat.* bonus textus in l. 1. §. penult. et l. *si libertus*, D. *si quid in fraud. patron.*

Quid autem si habebat licentiam vendendi rem ex majoria, et sic generaliter; iste verò habebat duas majorias, unam ex parte patris, aliam ex parte matris, vendidit rem ex majoria matris, tanquam si esset majoria patris; an tenebit venditio? Et videtur, quod sic, ut notat Gloss. et ibi Bart. et Platea in l. 1. C. *ne fiscus rem, quam vendid. exine.* lib. 10. Contrarium tamen esset, si licentia fuerat specialis ad rem ex majoria matris, si vendidisset rem ex majoria patris, ut vult ibi Platea in eo, quod dicit de re, quæ erat alterius ecclesiæ, cuius rector non consensit, et adde Bald. in dict. l. 1. et in cap. 1. *de his qui feud. dare poss. col.* 1. vers. *sed nunc quid superior.*

Quid si minor 25. annis impetravit licentiam regiam ad vendendum rem majoria, vendidit, et tradidit, et postea in integrum restitutus est adversus venditionem, et rehabuit rem; an reincidat in majoriam? Dic, quod sic, l. 2. §. *interdum*, et ibi Bart. ad fin. D. *de vulgar. et pupil.* l. 1. §. *si quis adiuta*, D. *ad Tertul.*

Sed pone, quod minor possidens majoriam impetravit à Principe facultatem alienandi aliquam rem ex ea non facta

mentione ætatis; an tenebit alienatio? Et videtur dicendum, quod si alienatio erat ex causa necessaria, et servata fuerit solemnitas requisita in venditione rerum minorum, quod tenebit alienatio, quia etsi expressisset ætatem adhuc Princeps dedisset licentiam, ex quo causa erat necessaria. Si vero alienatio fuit ex causa voluntaria, non tenebit alienatio, ex quo Princeps minori in tali casu facultatem non dedisset, seu non ita de facili, cap. *postulasti*, et cap. *super litteris*, de *script.*

Sed pone, quod minor sine facultate vendidit et sine solemnitatibus, postea facta mentione ætatis et majoria impetravit à Princepe confirmationem venditionis? Videtur quod sufficiat, quia auctoritas Principis supplet omnem solemnitatem requisitam in alienatione; textus, et ibi Joan. de Plat. in l. *si qui hæreditatis*, C. *de vendenda rebus cicit.* lib. 11. Item et in ista materia vide, quod dixi in l. 10. tit. 26. Partit. 4. in gloss. magna, in vers. *sed an pretium.*

Sed pone, quod pater habebat facultatem faciendi majoriam novam, et tollendi et mutandi antiquam, qui fecit novam majoriam in filium, cui veniebat antiqua amajoria, ponens in nova aliqua bona antiquæ majoria, omittens alia de quibus non fecit mentionem; posuit tamen in nova majoria alia bona propria æquivalenter his, quæ omisit ex antiqua majoria; an videatur ex hoc vigore facultatis extrahisse bona, quæ sic omisit ex antiqua majoria, ut illa dividantur inter hæredes? Et videtur, quod per hoc videatur extrahisse, argumento l. *maritus*, C. *de procurator.* cum concordantibus, de quibus ibi in glossa: et quia non est verisimile disponentem gravare voluisse hæredes dupli onere, l. *Titia*, cum *testamento*, §. *qui invita filia*, D. *de legat.* 2. et Glossa ibi in verbo *non est verisimile*, quæ ponderat verba textus, quod non est intentio multiplicandæ dotis, quando ob dominum relinquitur; cum ergo hic nomine majoria relinquit, non videatur velle facere duas majorias, et facit textus in ratione sui in l. *licet*, D. *de legat.* 1. et l. *cum alimenta*, §. fin. D. *de alim. et cibar. legat.* In contrarium tamen facit textus in l. *Aurelius*, §. *testator*, D. *de liberazione legat.* ubi non videatur recessum in codicillis à dispositione testamenti, quando non ponuntur in codicillis verba restrictiva: sed dic quod ideo id ibi statuit, quia fuit positum verbum *hoc amplius*, unde fuerunt necessaria verba restrictiva. Consert etiam ad hoc, quod cùm præcesserit licentia tollendi antiquam majoriam, actus sequens interpretabitur ex licentia præcedenti, l. *quædam mulier*, D. *de rei vendic.* et quod notat Bald. l. *quædam mulier*, D. *de rei vendic.* et quod notat Bald. in cap. unic. *quid juris, si post alien. feudi vasal.* ibi 2. notab. in vers. *profecto.*

Item pone, quod Rex concessit patri facultatem permundandi aliquam rem majoria, an si pater non fuit usus facultate, transeat ad filium? Et videtur, quod non, per textum in l. *apud Julianum*, §. *si quis alicui*, D. *de legat.* 1. et l. 27. tit. 9. Partit. 6. et videtur de hoc bonus textus in l. *sicut*, §. fin. D. *quib. mod. pignus, vel hypot. solo*. quod limita, et intellige, nisi talis facultas fuerit concessa propter utilitatem majoria, ut notat Bald. in §. *marchio*, vers. *pone concessum est per privilegium, de his qui feud. dare pos.* Adverte etiam, quod quando licentia datur ad vendendum bona aliqua majoria, ita ut alia loco illorum subrogentur, bona taliter subrogata sequuntur naturam et qualitates primorum: vide bonum textum in l. *generali*, §. *hæredes*, D. *de usufruc. legat.* et ibi Bart.

Quid autem si alicui est data facultas alienandi rem aliquam majoria, an si vendat post annum, incidat in peñam, ac si vendidisset sine facultate? Joan. Faber. videtur velle, quod sic, in l. fin. C. *de jure emphit. allegans Specul. tit. de locato*, vers. 98. et l. *sicut*, §. *si voluntate*, D. *quib. mod. pign. vel hypot. solv.* ex quo Doctor de Palac. Rub. in quibusdam suis recollectis inferebat ad facultatem regiam ad faciendam majoriam, quod expireret per annum, et nihil aliud allegat nisi prædicta: facit tamen ad hoc cap. *plerumque*, et cap. *si autem, de script.* et l. 35. tit. 18. Partit. 3. et licet loquantur in scriptis ad lites ex ratione, videtur quod possunt ad istas facultates ad majoriam extendi, cùm utraque rescripta videantur odiosa. Sed in utroque dicto videtur tenendum esse contrarium, imò quid talia rescripta durent saltem per decem annos, juxta l. unic. D. *de nundin.*

a el, e a sus herederos (5) que de la manda que desta guisa fuese fecha, non puede el

et l. 42. tit. 18. *Partit.* 3. neque obstat dictum Specul. et Joan. Fab. quia contrarium videtur verius, et Joan. And. in *additionib.* ibi tenet contrarium, quod non esset certus terminus præfixus, et dictum cap. *plerumque*, non obstat, quia et ibi rescriptum valeret post annum, non impetrato secundo ab adversa parte, Gloss. et Doctores ibi.

Sed an sit causa justa concedendi facultatem ad alienacionem honorum majoriae, quando res majoriae sunt in partibus remotis à domicilio possessoris majoriae? Et videtur, quod sic, per textum in authentic. *de ecclesiast.* tit. capit. 12. vers. si autem annale legatum, collat. 9. et voluit Bald. in l. *volunta*s, C. *de fideicom.* in lectura antiqua, refert Jason, in l. *filiusfamilias*, §. *Divi*, in repet. num. 81. *de legat.* 1. ubi hoc limitat.

Quid autem si quis haberet majoriam cum licentia Principis factam, et cum tali vinculo, et conditione, quod etsi possessor talis majoriae committeret crimen etiam læsa majestatis, bona majoriae non confiscarentur, et majoria transeat in sequentem vocatum, qui postea ex facultate regia extraxit aliqua ex bonis majoriae, et eadem facultate fecit de talibus bonis aliam majoriam in alium et alios, qui non vocabantur per majoriam antiquam sub aliquibus pactis, et conditionibus; et signanter inter cætera, quod si possessor talis novae majoriae committeret crimen læsa majestatis, bona talis majoriae perderet; neque ulterius in tali casu dispositum in quem transirent; modo vero aliquis qui possedebat talem novam majoriam, commisit crimen læsa majestatis, et sic perdidit illa bona; an confiscabuntur Regi, vel redire debeant in primam majoriam, dubium est notabile, et videtur, quod non confiscentur, sed redeant ad primam majoriam, per id quod in fortioribus terminis notat Bald. in cap. *studisti*, *de offic. legat.* versic. *pone Papa*, ubi ponit questionem in hæc verba: Pone, Papa concessit mihi quoddam castrum sub quibusdam conditionibus, quibus non servatis castrum debet reverti ad Papam; deinde concessit mihi civitatem, sub qua est illud castrum cum omnibus castris suis; deinde ego feci contra dictas condictiones: Papa dicit castrum ad se reversum, ego dico ad me pertinere, tanquam partem civitatis districtualem, seu subjacentem, D. *de judic.* l. *insulae*, quæritur quid juris? Respondeo, quod perdidli uno capite speciali, recupero ex generali, quia Papa me loco sui posuit quoad civitatem et districtum; unde acquiro per universitatem, quod perdo inspecta specie, argumento D. *de acquir. rerum domin.* l. *quædam*, et D. *de serv. urb. prædior.* l. *si domus*, cum aliis: neque obstat, quod species derogat generi, quia verum est, quando genus venit ampliatiæ, ut notatur in l. *quæsumus*, §. penult. D. *de fundo instruct.* Modo quero, quid in diversis personis, si castrum erat concessum Titio, nunc civitas cum suo districtu conceditur Sejo: et videtur dicendum, quod extincto Titio, ex sua concession acquiratur Sejo ex suo capite generali, ut D. *communia prædior.* l. *si in venditione*; et D. *de jure dotium*, l. *si proprietati*, dicit l. quod si à specie prius est inchoandum, postea venientum ad genus, C. *de pignor.* l. 2. quæ non est alibi: in contrarium videtur, nam lege cavetur, quod si capitaneus concessit alicui unum manum in feudum, deinde vendidit curiam, illud manusum non venit in concessione generali, tanquam exceptum à curia per specialem providentiam, ut in cap. *quidam capitaneus*, *de capitaneo qui cur. vend.* Solutio, illud ideo, quia nomine curia non continentur feuda, sed nomine civitatis benè coatinerentur castra, salvo jure alterius: cum autem illud jus deficit, consolidatur universitat suæ, et idem forte est in feudiis, per dict. l. *si proprietati*. Sic videbatur dicendum in prædicta questione, quod cum jus secunda majoriae deficiat, consolidetur primæ majoriae universalis: præterea ita Rex voluit, quod ista bona extraherentur à prima majoria, ut remanerent in secunda, qua cessante non videtur, quod aliquid voluit agere contra primam majoriam, et rebus sic stantibus, scilicet stante secunda majoria, videtur dispensasse contra primam non illa cessante, l. *quod Servius*, D.

heredero sacar Falcidia. Esso mismo seria, quando el testador mandasse a su fijo algo por

de condit. ob caus. et quod tradit latè Socin. 3. vol. consil. 58. et Alexand. consil. 72. col. fin. 3. vol. facit etiam quod habetur in l. *sicut*, §. *illud videamus*, D. *quibus mod. pign. vel hypoth. solv.* et l. *etiam*, cum l. *jubenus*, C. *ad Vellejan.* et facit optimè l. *proponebatur*, et l. *filiusfamilias*, et l. *de hæreditate*, §. *pater*, cum sequent. D. *de castren. peculio*. In contrarium tamen facit, quia jam ista bona desierunt esse primæ majoriae ex facultate regia, et transierunt in aliam personam, unde jam non sunt reliquia primæ majoriae, l. *pater filium*, §. *quindecim*, D. *de legat.* 3. et in simili habemus in fundo, qui semel exivit de familia, quod deservit esse patrimonialis mutatione personæ, argumento l. *gerit*, in fin. D. *de acquir. hæred.* et re facta amissibili ex criminis læsa majestatis, semper erit amissibilis, ut aliás in re facta alienabilis, semper erit alienabilis, ut in dict. §. *quindecim*: et facit etiam, quod habetur in l. *si quis cedes*, D. *de servit. urb. prædior.* Item medii successores immutant rei qualitatem, l. *Paulus*, §. fin. D. *de acquir. hæred.* l. *locatio*, §. *fiscus*, D. *de publican.* l. *si avia*, C. *de donat.* l. 1. C. *de imponenda luarativa descript.* lib. 10. Bald. *de eo*, qui sibi vel hæred. suis, in princ. Adde bonum et singularem casum in l. *si ita legatum*, §. *si domus*, D. *de legat.* l. ibi: at si ea domo destructa, etc. et quod ibi Paul. de Cast. notat. in fine.

Per quem textum etiam inferes ad questionem, quod si pater habens majoriam antiquam impetravit à Principe licentiam extrahendi ab ea aliqua bona, et constituendi ex eis majoriam aliam in filium secundum, et ita fecit, quod mortuo secundo filio in vita patris, non revertuntur bona illa in primam majoriam, etiam si constaret de voluntate patris, quod revertentur, quia cum tali nova voluntate, ut reverterentur, debebat etiam concurrere licentia Regis necessaria, facit l. *quædam*, D. *de jure codicill.* si tamen esset casus, in quo facultas Regis in hoc non esset necessaria, sufficeret voluntas patris, per textum in dict. §. *si domus*, in fin. Et istam partem crederem de jure veriore, nisi ex conjecturis aliquibus aliis constaret, Principem voluisse deficiente secunda majoria, quod bona redirent ad primam, ut si caustum fuit, quod decadentibus vocatis in secunda, bona redirent ad primam, vel alijs de tali voluntate constaret, et in facultate regia non exprimerentur, quod bona ex criminis læsa majestatis confiscarentur, quia tunc incertis non esset opus conjecturis, l. *continuus*, §. *cum ita*, D. *de verbis. oblig.* Tu quando casus occurrit, latius considera, quia questione est notabilis.

Pone etiam, quod contra tenorem majoriae vocantis in defectum masculorum quendam transversalem exclusa filia femina, Rex dispensavit, ut possessor daret majoriam filia et ejus descendenteribus; comparet modo, non ille primo loco vocatus, sed sequentes vocati, et dicunt Regem illis non prædicasse, unde petunt majoriam, an possint? Videtur, quod non, per textum valde notabilem in l. 1. §. fin. D. *de assignandis libertis*, Bart. in l. 1. §. *si pater*, D. *de conjung. cum emancip. liber. ejus*; quod de plano procedet, si ille cui majoria deferebatur esset vivus tempore quo defertur; secus videtur, si esset mortuus.

(5) *E a sus herederos.* Hoc dicit, ne alijs præceptum prohibitionis alienationis dicatur nudum, ut in l. 44. tit. 5. et ibi dixi, 5. *Partit.* et facit hæc lex ad questionem majoratus simpliciter facti, quia cum secundum consuetudinem Hispanæ intelligatur, ut veniat de filio majori in maiorem, prohibito facta de non alienando non dicetur nudum præceptum: probat etiam ista l. quod si majoria fiat in descendentes, et prohibito alienationis facta sit tantum primo vocato, quod extendatur talis prohibito ad secundum, et cæteros descendentes vocatos; videtur enim prohibito esse realis, non personalis, juxta id quod notat Bart. in l. 3. §. *opus novum*, ad finem, D. *de nov. oper. nuntiat.* et tangit Bald. in §. *rursus*, col. 1. vers. *quid de prohibitionibus, de controv. investit.*